

บทที่ 2

ราชวงศ์ชิงก้าวความรุ่งโรจน์

การท่องราษฎร์ได้ครอบครองจังหวัดปะหะนูมได้เป็นความอัศจรรย์แต่อย่างใดสำหรับคนพื้นในอดีต อนารยชนหลายกลุ่มได้เคยครอบครองจังหวัดบางส่วน บางภาค และทั้งปะหะนูมแล้ว แต่ไม่เคยปรากฏมาก่อนว่ามีอนารยชนกลุ่มใดสามารถครอบครองจังหวัดอย่างยาวนานถึง 100 ปี แม่นๆ เป็นอนารยชนกลุ่มแรกที่ได้ครอบครองจังหวัดนานด้วยตัวเองคือ จังหวัดปะหะนูม ที่ได้รับการสถาปนาเป็นจังหวัดโดยจักรพรรดิจักรีบุรุษในปี ค.ศ. 1644 ถึง ค.ศ. 1912 นับเป็นเหตุอันควรศึกษาว่า เหตุใด แม่นๆ จึงสามารถครอบครองจังหวัดได้ยาวนานเช่นนั้น และด้วยเหตุใดจึงต้องสูญเสียอำนาจลงใน ค.ศ. 1912

การสถาปนาอำนาจแม่นๆ

แม่นๆ คือ อนารยชนตุนกุสกุ่มทัยเจิน เป็นชนพื้นเมืองของแม่นๆเรียกว่าคนตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสัมพันธ์กับจีนตามระบบการส่งเครื่องราชบรรณาการแก่จีน จีนได้เพียรพยายามใช้อารยธรรมเป็นสื่อกลั่นกุสกุ่มทัยเจินให้เป็นจีนและใช้กุศโลบายแยกสายพลังของกุสกุ่มทัยเจินโดยยุบงลูกปืนให้เป็นปรบกษ์ร่ากันเอง เพื่อแสวงหาโอกาสหมายที่จีนจะเข้าครอบครองซึ่งกุสกุ่มทัยเจินเสีย

กุศโลบายแยกสายพลังทัยเจินประสบความล้มเหลวตั้งแต่ ค.ศ. 1583 เมื่อนุฮาชี (Nurhaci, ค.ศ. 1559-1626) ได้ตั้งตนเป็นใหญ่รวมพลลั่งทัยเจินได้สำเร็จ ชาวแม่นๆมีผู้นำทางทหารที่แก้กล้าถึง 3 คนติดต่อกันในการสร้างจักรพรรดิเข้าครอบครองจังหวัดสำเร็จใน ค.ศ. 1644 ได้แก่ นุฮาชี อาปาไห (Aphai, ค.ศ. 1592-1643) และดอร์กง (Dorgon) ทั้งสามคนมีความสามารถสูงยิ่งในการจัดตั้งการปกครองและการทหารที่มีประสิทธิภาพขึ้นมา

นุฮาชีจัดตั้งระบบกองกำลังทหารใต้ร่มธง (Banner System) ชื่น หน่วยประจำต้นสูง เป็นกองกำลังใต้ร่มธง (1 Banner) มีกำลังพล 7,500 คนเทียบเท่ากองพล (1 Division) ในความหมายทหารปัจจุบัน ทุกกองพลมีรังษีเฉลิมพลที่มีสีประจำ จึงเรียกว่า กองพลธง (Banner) มีการกิจทั้งรบและปกครอง ต่อมาก่อไปเพื่อนำการปกครองเข้าสู่แบบแผนเจ็นมากด้วยการจัดตั้งระบบราชการเป็นกระทรวงถึง 6 กระทรวง แทนแบบเดิมคือ กองพลธง

เมื่อมีฐานะมั่นคงทั้งทางการเมืองการปกครอง การทหารและเศรษฐกิจแล้ว กองทัพแม่นๆจึงเริ่มประกาศศักดิ์ สถาปนาจักรพรรดิและราชวงศ์เจ็นสมัยต่อมา (Later Jin) เริ่มการรุกรับมองโกเลียและจีน ใน ค.ศ. 1636 อาปาไห่ประกาศเสิกต่ำแห่งมหาช่าน ให้ใช้คำแหงจักรพรรดิ

และเปลี่ยนชื่อรัชวงศ์เป็น ราชวงศ์ชิงยิ่งใหญ่ (Great Ch'ing) แต่คร่า ความบริสุทธิ์ ความกระฉ่าง ใหญ่หลวง องค์การทางการเมืองการปกครองและการทหารมีประสิทธิภาพยิ่งแล้ว แต่โภการสหماء ก็เป็นปัจจัยสำคัญเช่นกัน

สำนักของแม่น้ำจากดุกทางศาสตร์สำคัญที่จะต้องพยายามครอบครองคือ ชันไห่กวน (Shanhaiguan, Mountain and Sea Pass) ซึ่งเป็นด่านสำคัญเข้าออกระหว่างแม่น้ำเจ้าอี้กับเจิน ตามแนวกำแพงยักษ์ แม้จะแสดงพลังทหารที่นำส่วนรึ่งกลัวเพียงใด แม่น้ำยังไม่สามารถจะเข้าครอบครองได้ ด้านในเกิดการจลาจลเป็นความไม่สงบภายในในจังหวะไก่สีเดียว ประธานรับการบุกของแม่น้ำจากภาคเหนือ

กบฎข้าวนา ก่อการจลาจลทั่วไป ที่นับว่าร้ายแรงที่ 2 กลุ่มคือ กบฎกู้เมืองหลีชื่อเฉิง (Li Tzu-Ch'eng) ผู้ตั้งตนเป็นราชาที่เมืองชื่อาน มนฑลส่านซี สถาปนาราชวงศ์ชุน (Shun) และกบฎข้าวนานำโดยชางเสียนจุง (Chang Hsien-chung) กบฎหลีชื่อเฉิงประคนโภบายการต่อรองที่ติดเสมอภาค ยกเว้นจากการเสียค่าเช่าและการเสียภาษี บันทึกผู้ทรงคุณธรรมจะได้รับการยกย่อง ทราชจะถูกกลั่นถังอำนาจออกไปและจะปักป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน กบฎหลีชื่อเฉิง ระบาดหนักในภาคตะวันตก ในวันที่ 19 มีนาคม ค.ศ. 1644 กบฎเข้าประจำติดนครปักกิ่งในจังหวะที่พวกแม่น้ำกำลังรุกรานลงมาตามแนวกำแพงยักษ์ กบฎบุกเข้าเมืองได้ในวันที่ 24 เมษายน จักรพรรดิองค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์หมิงได้ทรงบุกพระศอปปลงพระชนม์ซึพเต็จสวารคต ณ พรสาทที่นั่ง บนยอดเขาแห่งความหวัง (Prospect Hill) เมืองหลังพระมหาราชวัง.

การพิชิตจีนเริ่มขึ้นด้วยการที่แม่ทัพเจนกู้ชันกุย (Wu-San-kuo) สถาปัตต่อเจรจากับกองทัพแม่น้ำ เปิดด่านชันไห่กวนให้กองทัพแม่น้ำหลังไก่เข้าสู่แผ่นดินจีน เมื่อหลีชื่อเฉิงเมืองเชียงศิก เช่นนั้น จึงสั่งเผาพระราชวังและหอรวม (Tower) 9 แห่งของพระนครจันทราก่อนจะล่าถอยไปทางมนฑลส่านซี (Shaanxi) กองทัพแม่น้ำได้ย้ายตราเข้าสู่นครปักกิ่งในวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 1644

ปี ค.ศ. 1644 ถือได้ว่าเป็นปีแห่งการดำเนินกุศโภบายหลาຍเช็นหลายเชิงอย่างสืกซึ่ง แม่น้ำ ได้เข้าครอบครองจนอย่างเกินความคาดหมายของชาวแม่น้ำและชาวจีน เป็นการได้แผ่นดินจีน อย่างง่ายดายแทบจะมิได้ใช้พลังอำนาจทางทหารเลย จนกือบจะดีอ้วเป็นการได้เปล่า มากกว่าจะ เป็นการพิชิตด้วยกำลังแสนยานุภาพ

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1644 พระราชนักแม่น้ำได้ย้ายเมืองหลวงจากเมืองมุกเต็นไปสู่ นครปักกิ่ง จักรพรรดิปุหลิน (Fulin) ผู้ทรงพระชนมายุได้ 8 พระชาติได้ทรงรับพระบรมราชโภษ เป็นจักรพรรดิ ทรงพระนามว่า ชุนจือ (Shun Chih, ค.ศ. 1644-1661) เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์จีนที่ชนหั่งด้าวได้ครอบครองจีนอย่างง่ายดายและสามารถตั้งรัฐมั่นในอำนาจถึง 268 ปี (ค.ศ. 1644-1912) ยawnan กว่าราชวงศ์หั่งด้าวอื่นที่มีมา ก่อน

การสถาปนาราชวงศ์บันแฝ่นตินเจ็น

แม้ราชวงศ์ชิงจะได้ครอบครองจีนโดยท่ามแบบเคลื่อนไหวสูงฉับพลันทันที (Coup de Main) แต่การรักษาอำนาจเป็นการอันใหญ่หลวง ราชวงศ์ชิงต้องใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วอายุคน คือระหว่าง ค.ศ. 1618-1683 กว่าจะเผด็จศึกจีนได้สำเร็จเด็ดขาดในรัชสมัยจักรพรรดิคังซี (K'ang-hsi, ค.ศ. 1661-1722) จักรพรรดิเรืองอำนาจรุ่งโรจน์สูงสุดในรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลุง (Ch'ien-lung, ค.ศ. 1736-1796)

ราชวงศ์ชิงตั้งมั่นได้ด้วยพลังอำนาจทางทหารเท่านั้น ในระยะแรกที่ครอบครองแผ่นดินจีน มีการต่อต้านอย่างกว้างขวาง ราชวงศ์ชิงได้ใช้พลังอำนาจทางทหารปราบปรามเด็ดขาดอย่างถอน-root ถอน-con สมัยแรกจึงได้ชื่อว่าเป็นสมัยเหี้ยมหฤโหด (Reign of terror) การต่อต้านมาจากการบุกบานของชาวนากีที่ยังมีทั่วไป ภาคใต้กระตุ้นการเดิมท่องไม่ยอมรับราชวงศ์ต่างด้าว บรรดาผู้สาวมีภักดีราชวงศ์หมิง ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ที่สำคัญคือ ที่เกาะไต้หวัน แม้แต่แม่ทัพเจ้าร่วมระบกบันยันก็กลับถูกไล่เน้นกบฎ เช่นกัน ราชวงศ์ชิงได้ใช้แม่ทัพและข้าราชการต่างชาติของตนที่มีความสามารถด้วยจีนและมองโลก ร่วมปราบปรามการต่อต้านทุกหนแห่ง

ถ้าจะประเมินผลแห่งการสถาปนาอำนาจในแผ่นดินจีนแล้ว ราชวงศ์ชิงได้ใช้ชีวิตผู้คน ชาวจีนถึง 25 ล้านคนเพื่อเช่นสังเวียนราชบัลลังก์ แต่ถ้าเปรียบเทียบกับราชวงศ์อื่นในอดีต ก็จะเห็นว่า การผลัดแผ่นดินใน ค.ศ. 1644 และการปราบเสี้ยนหนามแผ่นดินนั้นยังมีศึกสงครามและความ พินาศย่อยยับน้อยกว่าอีกมาก¹ ราชวงศ์ชิงได้อ้างว่า การเข้าครอบครองแผ่นดินเป็นไปโดยเหตุเบื้องต้น คือ ต้องการปราบกบฏของชาวนานาตามคำเชื่อเชิญของแม่ทัพเจ้าญี่ปุ่นที่ชั้นกุย เพื่อปกปักษากษัตริย์และทรัพย์ สินคนจีน สถาปนาความมั่นคงและความสงบสุขให้เกิดขึ้น จึงถือว่าเป็นการปราบยุคเชิงให้แก่ อาณาประชาราชย์ ราชวงศ์ชิงจึงมีความถูกต้องของธรรมที่จะได้รับอำนาจอันสวรรค์ประทานมา สืบทอดจากราชวงศ์หมิง การต่อต้านคือการไม่ยอมรับความจริงดังกล่าว เป็นการฝืนกระและทำฟ้า สิชิต สมควรต้องปราบปรามขึ้นเด็ดขาด

ราชวงศ์ใหม่ได้ประสานพลังอำนาจทางทหารเข้ากับอิทธิพลจีน ก่อเกิดสถาบันและ อำนาจจักรีใหม่ที่ทรงพลัง ตั้งแต่ระดับแรก ชาวแมนจูมุ่งสร้างเอกสารและการปกครองแบบแผนรวมกับ การปกครองแบบจีนในลักษณะเกื้อกูลต่อกัน ราชวงศ์ที่สถาปนาขึ้นมาด้วยคอมหมอกตามและยุทธการ จำเป็นต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้ผู้ปกครองเพียงผู้เดียวที่ทรงอำนาจเด็ดขาด ความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นย่อมต้องมาจากความจำเป็นที่จะต้องมีระเบียบแบบแผน (Order) ระเบีย บแบบแผนย่อมต้องอาศัยพิธีกรรมและแบบอย่างความประพฤติปฏิบัติถูกต้อง โดยมีการกำหนด โภชสถานหนักสำหรับการล่วงละเมิดระเบียบแบบแผน พิธีกรรมและความประพฤติปฏิบัติ

ความสำเร็จของราชวงศ์ในการสถาปนาการปกครองจากพลังอำนาจทางทหาร ยอม รับอำนาจรัฐแบบจีน และคงจะบุคคลคนจีนผู้ร่วมมือกับแผนนี้ในการสถาปนาราชวงศ์ชิง ความ

สำเร็จมิได้มาจากการปักครองโดยคณะกรรมการที่มีเพียงกลุ่มเดียวตัดสินใจ ราชวงศ์ซึ่งได้ส่งเสริมการปักครองแบบขั้นบนพื้นฐานของระบบราชการ กำหนดมาตรฐานที่ต้องทำตามที่ซึ่งเกี่ยวการเมือง ด้วยความสามารถทางทหารและการมองการณ์ไกลได้ดี ทำให้ราชวงศ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนชนชั้นสูงความเป็นชนต่างชาติน้อยเพราผลลัพธ์เป็นไปได้กับคนจีน โดยยอมรับถ่ายธรรมเจน ชนชั้นผู้อี้ปัญญาชนพอยจะยอมรับได้

โครงสร้างเศรษฐกิจ

1. รายได้ของรัฐ

เมื่อแรกปักครองเจน ราชวงศ์ซึ่งยังคงใช้โครงสร้างการจัดเก็บภาษีแบบเดิม เป็นแต่เพียงยกเลิกการจัดเก็บภาษีเสริม (Sun-tax) เท่านั้น ราชวงศ์ซึ่งได้จัดตั้งระบบหลีเจี้ย (Li-chia system) ในห้องถีนเพื่อเป็นกลไกสำหรับความสะดวกในการจัดเก็บภาษี

ใน ค.ศ. 1712 ในรัชสมัยจักรพรรดิคังสี มีพระบรมราชโองการให้สำราญประชากา แยกต่างหากจากการสำราญที่ดิน และให้จัดเก็บภาษีตามปริมาณประชากรในปีที่จัดเก็บ โดยห้ามหันเด็กแรกเกิดหลังปีนั้น ในการเก็บภาษีแทนเด็กที่แรงงาน ก็มีพระบรมราชโองการให้ถือตามปริมาณประชากรที่เคยสำราญมาก่อน ไม่มีการเพิ่มหรือลด เป็นการกำหนดปริมาณประชากรตามตัวประชากรที่เกิดภายนอกให้ได้รับสิทธิ์ยกเว้นจากภาษีแทนแรงงาน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษี มิให้มีลักษณะสับซ้อน เช่นนี้ทำให้ภาษีรายหัวไว้ความหมายไปโดยปริยาย การหันทะเบียนภาษีแทนแรงงานได้ถูกยกเลิกไป ในรัชสมัยต่อมา จักรพรรดิหยุ่งเจิง (Yung-Cheng, ค.ศ. 1722-1735) โปรดให้ปฏิรูปการบริหารการใช้รายได้และรายจ่าย (Fiscal administration) ใหม่ ที่สำคัญคือการยกเลิกการหันทะเบียนผู้เสียภาษี ให้มีแต่การหันทะเบียนที่ดินและการรวมภาษีที่ดิน ภาษีรายหัวและภาษีแทนแรงงานให้เป็นภาษีเดียว (Single tax) โดยข้ารำเป็นเงินสดแทนการชำระเป็นพืชผลและแรงงาน การปฏิรูปครั้งนั้นเกิดขึ้นในจังหวะที่พาณิชยกรรมกำลังเจริญ ทำให้มีการใช้เงินตราหมุนเวียนมาก (Monetarization) เศรษฐกิจจีนเริ่มเข้าสู่กระบวนการเป็นพานิชยกรรม (Commercialization) โครงสร้างการจัดเก็บภาษีใหม่ยังทำให้ระบบหลีเจี้ยหมดหน้าที่อำนวยการจัดเก็บภาษีและช่วยเหลือนายท่าเบียนอีกต่อไป โครงสร้างภาษีใหม่ทำให้เกิดการจ่ายเงินเดือนแก่ข้าราชการด้วย โดยเรียกว่า ทุนอุดหนุนป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวง (Anti-corruption funds)

มีข้อควรพิจารณาว่า ตามโครงสร้างภาษีสมัยชิง ไม่มีการจัดเก็บภาษีจากชนชั้นผู้ดี ปัญญาชนผู้เป็นเจ้าของที่ดิน ชาวนาผู้มีที่ดินเองมีความรู้สึกว่า มีภาระหนักอยู่ที่ต้องเสียภาษีที่ดิน ถ้าเช่นที่น่า ก็ต้องเสียค่าเช่าให้เจ้าที่ดินเป็นพืชผลประมาณอัตราเรียยละ 50-70% ของผลผลิต² ส่วนประชาชนในชุมชนเมืองก็ต้องเสียภาษี เช่นกัน เพราจะมีส่วนหนึ่งเป็นเจ้าของที่ดินต้องเสียภาษี อีกส่วนหนึ่งเป็นพ่อค้า ผู้ประกอบวิชาชีพ ช่างคิลป์และช่างฝีมือส่วนต้องเสียภาษีประจำต่าง ๆ

รายได้รัฐจากพาณิชยกรรมที่ส่วนใหญ่คือ การให้สิทธิ์ผู้เกษตรสินค้าประเภทต่าง ๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูง การประเมินให้เอกสารเป็นเจ้าภาษี (Tax Farmer) มีสิทธิ์ผู้เกษตรในการจัดเก็บภาษีในพื้นที่โดยเฉพาะแทนรัฐ รัฐผู้เกษตรก็จะทำการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นแก่การครองราชย์ หรือให้ผลตอบแทนสูงที่สำคัญคือ เกลือและชา รัฐเพียงแต่ให้สิทธิ์ผู้เกษตรแก่เอกสาร รายได้อีกทางมาจากการสร้างภาระที่สับซ้อนจัดเก็บจากการประกอบพาณิชยกรรมทั้งภายในและภายนอกจักรวรรดิ เนื่อร่วมรายได้ทุกทางจากการจัดเก็บภาษีการค้าทุกประเภทแล้วก็ยังนับว่ามีอยู่มาก รายได้รัฐส่วนใหญ่ยังคงมาจาก การเกษตรมากกว่า

2. เกษตรกรรม

นโยบายเศรษฐกิจของราชวงศ์ชิงเห็นอนนโยบายของราชวงศ์จีนทั้งหลายคือ ส่งเสริมเศรษฐกิจธรรมชาติ (Natural Economy) ยันได้แก่ การเพาะปลูกและหัตถกรรม ราชวงศ์ชิง มีความเชื่อเหมือนคนจีนว่า รายได้หลักแห่งรัฐย่อมมาจากการเกษตร ความมั่นคงแห่งรัฐขึ้นอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจธรรมชาติ เมื่อประชาชนมีงานทำและกินดือญดี ย่อมทำให้บ้านเมืองมีความสงบสุขและมีระเบียบแบบแผน

ราชวงศ์ชิงได้ใช้หลายมาตรการในการจัดสรรที่ดินให้แก่ประชาชน เริ่มด้วยการล้อมที่ดินของคนรวยเพื่อจัดสร้างให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์และทหารกองพลลง บังคับอพยพคนจีนไปตั้งถิ่นฐานในที่รกร้างว่างเปล่า มีดินแดนแห่งเดียวที่ราชวงศ์ชิงห้ามคนจีนเข้าไปตั้งถิ่นฐานคือ แม่น้ำเจ้าพระยา บังคับอพยพครั้งใหญ่อย่างสืบต่อเนื่องจนถึงศตวรรษที่ 18 นับเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์จีน แผ่นดินจีนที่เคยกร้างว่างเปล่าและมีชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่ กลายเป็นแผ่นดินที่มีคนจีนเข้าไปตั้งถิ่นฐานทั่วถึงเป็นครั้งแรก

ระบบที่ดินในสมัยชิงมีลักษณะซับซ้อนมาก เพราะมีการกำหนดวิธีการจัดสรรและประเภทของที่ดินจะเป็น ที่สำคัญที่ดินมี 4 ประเภทคือ (1) ที่ดินประชาชน (2) ที่ดินหลวงหรือของรัฐรวมทั้งอาคารสถานที่ ที่ดินของพระบรมวงศานุวงศ์และทหารกองพลลง (3) ที่ดินสาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น ที่ดินตั้งสถานศึกษา วัดวาอาราม และที่ดินเพื่อการเพาะปลูกและเลี้ยงนาของรัฐ (4) ที่ดินทหารเพื่อตั้งป้อมค่าย ส่วนใหญ่เป็นที่ดินในมณฑลและในชนบท ให้รัชสมัยจักรพรรดิคังสี ได้มีพระบรมราชโองการยกเลิกวิธีการจัดสรรแบบเดิมที่จำเพาะที่ดินดีเป็นของรัฐ พระบรมวงศานุวงศ์และทหาร กำหนดให้จัดสรุที่ดินดีแก่ชาวนา เอกชนเป็นเจ้าที่ดินแต่ให้เช่า โดยเจ้าของที่ดินมิได้อญญในชนบทแล้ว ทุก 3 ปี และหลังปี ศ.ค. 1656 ทุก 5 ปี รัฐสำราญที่ดินชั่นทะเบียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการกำหนดอัตราภาษีที่ดินและภาษีรายหัว (Poll tax) ประเมินจีนในการแบ่งผลกระทบให้บุตรเท่ากันมีส่วนทำให้ชาวนามีที่ดินน้อยมากจากการแบ่งซอยดีอยู่ อัตราเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกนับว่ามีอยู่มาก³

เนื่องจากจีนมีประชากรหนาแน่นแต่มีพื้นที่การเพาะปลูกไม่เพียงพอ การเพาะปลูกที่จะให้ได้ผลผลิตมากในพื้นที่จำกัดคือ การเพาะปลูกที่มุ่งหมายเพิ่มผลผลิตเต็มที่ทุกวิถีทางตลอดปี (Intensive Cultivation) โดยทุ่มเทสรรมกำลังทุกคนในครอบครัว เพิ่มแรงงานธรรมชาติ เพิ่มทุนเพิ่มปุ๋ย และอาศัยการซลประทานคือ การใช้และควบคุมน้ำเพื่อการเกษตร การเพาะปลูกแบบนี้ เห็นจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การทำลายดินทำให้ดินลอกเป็นชั้นๆ ทำให้ดินแห้งแล้งเร็ว ขาดออกซิเจน ทำให้ดินเสื่อม化 และทำให้ดินไม่สามารถดูดซึมน้ำได้ รวมถึงการทำลายระบบนิเวศทางชีวภาพ เช่น การลดลงของแมลง授粉 ทำให้ผลผลิตลดลง การเพาะปลูกแบบนี้ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์ เช่น การหายใจลำบาก ภาระทางเดินหายใจ โรคหอบหืด เป็นต้น ดังนั้น การเพาะปลูกแบบนี้จึงเป็นภัย对自己และ环境

อาจจะกล่าวได้ว่า แรงงานเหลือเพียงห้าเครื่องจักรที่ติดรถเข็นและเป็นห้าแรงงานในการผลิต ประชากรล้นประเทศก่อให้เกิดภาวะไม่สมดุลระหว่างประชากรกับแรงงาน ภาวะเช่นนี้มีผลกระทำที่อย่างรุนแรงมากในปลายสมัยชิง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงจากการปลูกข้าว (Grain production) มาเป็นการปลูกพืชผลเพื่อการค้า (Commercial crops) เพราะให้ผลตอบแทนต่อหน่วยพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า แต่ไม่คุ้มผลตอบแทนต่อหน่วยบุคคลที่ได้ใช้ห้าเวลาและวันทำงานประจำวัน สังคมจึงมีประชากรเหลือเพียงไม่สักบุคคลคิดใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน การเพาะปลูกแบบนี้เป็นการยังชีพเพื่อความอยู่รอด แม้จะตระหนักรู้ว่าการทำงานหนักเพียงใด สภาพชีวิต มีเดี๋ยวนี้ มีแต่ท้าทายเมื่อตนเดิน (A survival strategy “Involution”) ดังนั้น การเพาะปลูกเพื่อการค้าได้เกิดขึ้นมาโดยไม่จำเป็นว่าจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทันนี้ หรือทำให้ชีวิตชาวไร่ชาวนาเดี๋ยวนี้กว่าเดิม

ราชวงศ์ชิงส่งเสริมให้ประชาชนบุกเบิกจังหวัดต้นใหม่ (Land Reclamation) และส่งเสริมการเพาะปลูกด้วยการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีเป็นครั้งเป็นคราว ให้เครื่องใช้เงินสดและวัว รักษาและออกชนได้พัฒนาการซลประทานเพื่อการเกษตรเต็มที่ ความต้นสนับสนุนจากรัฐและภาวะความสงบสุขในบ้านเมืองจึงทำให้การเกษตรเจริญก้าวหน้า

นอกจากการปลูกข้าว ข้าวสาลี อ้อยและชาเป็นหลักแล้ว ชาวนายังเพาะปลูกพืชผลพันธุ์ใหม่จากทวีปอเมริกา ที่ชื่อว่ามายากคือ ข้าวโพด (Maize) ยาสูบ มันเทศพันธุ์ไอร์แลนด์ (Irish potatoes) และถั่วถิ่ง พืชพันธุ์อัญญาหารใหม่ล้วนปลูกง่ายในทุกสภาพพื้นที่และทุกสภาพภูมิอากาศ ทั้งมันเทศและน้ำมันถั่วถิ่งทำให้โภชนาการของชาวนาดีขึ้นมาก ประชากรเพิ่มจนล้นประเทศเมื่อถึงศตวรรษที่ 19

ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 18 การค้าที่เติบใหญ่ได้ส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกพืชผลเพื่อการค้า (Cash Crop, commercialization of Agriculture) พืชผลเพื่อการค้ามีหลายประเภทเป็นวัตถุดีบุกในการผลิตสินค้าคือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ฝ้าย ยาสูบ อ้อย และพืชผลประเภทปุ๋ยเป็นเครื่องดีมที่ชื่อเป็นที่ต้องการมากคือ ชา อาจจะกล่าวได้ว่า การปลูกมันเทศและฝ้ายเป็นการเปิด

ศักราชการเกษตรใหม่ในประวัติศาสตร์จีน การค้าพืชผลเพื่อฟุ่มกว้างใจให้พ่อค้า เจ้าของที่ดินและชาวนาขายพื้นที่การเพาะปลูกเพื่อการค้ามากขึ้น การซื้อขายที่ดินทำให้เกิดชนชั้นเจ้าที่ดินผู้จัดการ (Managerial landlords) ใช้แรงงานรับจ้างปลูกพืชผลเพื่อตลาด (Market crops) โดยเฉพาะ เป็นการจ้างแรงงานโดยทำสัญญาภัยมัติ (Contractual labor) การเกษตรตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เริ่มพัฒนาเป็นการเกษตรเพื่อการค้าอย่างเห็นได้ชัดแล้ว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในศตวรรษที่ 18 การเกษตรจะเติบใหญ่มาก แต่ฐานความเป็นอยู่ของผู้ที่เป็นชาวนาไม่ได้ดีขึ้น ไม่ว่าจะมีที่ดินเป็นของตนเอง หรือเช่าที่ดิน หรือรับจ้างแรงงาน ชาวนายังคงต้องภูตหนี้ยืมสินเพื่อความอยู่รอด บางปี ชาวนา ก็อาจจะถึงขนาดต้องขายเหมือนเดิม ผู้ที่มีฐานะเดิมจากการเกษตรคือ เจ้าที่ดินและพ่อค้า

3. พาณิชยกรรม

ปลายศตวรรษที่ 17 เศรษฐกิจจีนเริ่มพื้นตัวขึ้นมาใหม่ บ้านเมืองมีความสงบสุขและความมั่นคง การค้าพื้นตัวขึ้นด้วยเชิงกัน เป็นการค้าภายในระหว่างหมู่บ้านเชื่อมเป็นเครือข่าย เข้ากับตลาดการค้าระหว่างเมือง ระหว่างมณฑลและระดับประเทศ สินค้าและบริการที่มีการค้าระดับประเทศคือ ข้าว ชา ผ้า白衣และไหม การค้ากับชนต่างชาติมีทั้งการค้ากับเพื่อนบ้านอนนาราชในภาคเหนือและภาคตะวันตกทางระบบการส่งเครื่องราชบัณฑิตย์ (Tributary system) มีการค้าตามชายแดนกับรัสเซีย เกาหลีและญี่ปุ่น บางครั้งเป็นการค้าที่มีไฝ่านกระบวนการภัยเครื่องราชบัณฑิตย์คือค้าชายกับญี่ปุ่น ทุกหนแห่งที่มีการค้าต่างประเทศ ราชวงศ์ซึ่งกำหนดให้ค้าชายแดนเฉพาะแห่ง เป็นตลาดเฉพาะ มีเจ้าหน้าที่กำกับดูแล จัดระเบียบการค้า และจัดเก็บภาษีศุลกากร

การค้าทางทะเลในภาคใต้เป็นการค้าโดยเรือสำเภา (Junk Trade) กับชาวເອເຊຍ โดยเฉพาะເອເຊຍตะวันออกเฉียงใต้และกับพ่อค้าชาวตะวันตก แต่การค้ามีได้رابรื่นนัก ราชวงศ์จีนไม่ไว้ใจสถานการณ์ในภาคใต้ซึ่งเป็นแหล่งส่องสุมกำลังของสมาคมลับและกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นปฏิบัติการต่อราชวงศ์ซึ่งและหมายพื้นที่ราชวงศ์หิมชีนมาใหม่ การค้าจะเป็นของทางให้มีการติดต่อธุรกิจทางการค้าและขอความช่วยเหลือจากชาวตะวันตก อิกหั้งตามชายฝั่งทะเล โจรสลัดสูกชุมยกที่จะปราบปรามได้ เพราะชาวแม่น้ำไม่ชำนาญการบนทางทะเล ถนนไಡหวนเองก็อาจยึดพื้นที่เป็นฐานอำนาจได้ ราชวงศ์จีนแม้จะมีนโยบายห้ามการค้าทางทะเลอย่างเคร่งครัด แต่ก็ยังคงต้องดำเนินการค้าที่ต้องการค้าทางทะเล สร้างอำนาจเป็นมหาอำนาจทางทะเล (Sea Power)

เมื่อแรกครองแผ่นดินจีน ศูนย์การค้าซึ่งชื่ออยู่ที่นครฟูชาน (Foshan ใกล้เมืองกว่างตุ้ง ในมณฑลกว่างตุ้ง) ฮันโจว (Hankou หรือ Hankow ในมณฑลหูเป่ย) ฉุสเซียน (Zhuxian ในมณฑล

ทุกหนาน) และจิงเตอ (Jingde, ในมณฑลเกียงซี) ในศตวรรษที่ 18 เชิญให้เป็นศูนย์กลางในการรวมสินค้าเพื่อส่งไปตามศูนย์การค้า (Entrepreneur) สินค้าหลักใหม่ตามความเส้นทางการค้าตามชายฝั่งทะเลตั้งแต่เห็นอสุกคีอ แม่น้ำเรียไปสู่ภาคใต้ ในกลางศตวรรษที่ 18 รัฐยังคงไม่ไว้ใจภาคใต้ ไม่ต้องการให้เจริญก้าวหน้าจากการค้าจนเป็นอันตรายต่อรัฐ จึงห้ามเมืองด่วนโจา เอ็ทมิงและหนิงโป๊ ซึ่งเป็นเมืองท่าค้าชายฝั่งให้เข้าร่วมการค้าทางทะเล แม้ว่าพ่อค้าชาวตะวันตกจะเพียรขอร้องเพียงได้กีตาม รัฐจำกัดการค้าทางทะเลไว้ที่เมืองกว่างตุ้ง เพราะเป็นเมืองที่อยู่ใกล้สุดจากศูนย์อำนาจจีนและศูนย์กลางแห่งจักรวรรดิ ระหว่าง C.C. 1759-1842 ถือเป็นยุคสมัยการค้าผูกขาดแบบเมืองกว่างตุ้ง แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายการค้าถึงเพียงนั้น การค้าทางทะเลก็ยังเจริญเป็นประযุชน์แก่ฝ่ายจีนมาก

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 การค้าเจริญรุ่งเรืองมีการผลิตสินค้ามากขึ้นตามชายทะเลประเทศไทย การรวมวิธีการผลิตมีตั้งแต่เป็นงานฝีมือช่างหัตถกรรมและผลิตจำนวนมากในโรงงานใหญ่น้อย การผลิตเป็นอุตสาหกรรม (Industry) ที่ปราฏยูตั้งแต่สมัยหมิงได้เจริญรุ่งเรืองในต้นสมัยชิงที่สำคัญคือ การผลิตไหม สีข้อมผ้า เครื่องถ้วยเปลือกไข่ ชา เกลือ กระดาษ การพิมพ์ ผลิตเหล็กและเหล็กกล้า การต่อเรือ การเดินเรือทะเล ความชำนาญในการผลิตและใช้วัสดุระเบิด และอุตสาหกรรมด้านสถาปัตยกรรม กิจการขนาดใหญ่ย่อมมีการลงทุนสูงมาก ส่วนใหญ่มีผู้ร่วมตือหุ้นเป็นเจ้าของดำเนินการ (A Joint venture) การผลิตเป็นกระบวนการให้ภูที่ผลิตได้ปริมาณมาก นับเนื่องได้ว่าเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรม (Industry) เพียงแต่ใช้แรงงานคน มิได้ใช้แรงงานเครื่องจักรเท่านั้น

ในสมัยชิง แรงงานคนเริ่มเป็นอิสระ เพราะวิธีการจัดเก็บภาษีเดียว ไม่เรียกเกณฑ์แรงงานหรือเรียกเงินแทนให้เกณฑ์แรงงานและไม่ต้องเสียภาษีรายหัวอีก ประชาชนจึงไม่มีความผูกพันต้องพึ่งพาภาระมากเหมือนอดีต ชาวยี่ชานาที่เช้านากมีความเป็นอิสระมากขึ้น แรงงานรับจ้างยิ่งเป็นอิสระมากกว่าหนึ่งอึกในการเลือกงานและเป็นอิสระที่จะทำงานเมื่อใดและไม่จำเป็นต้องมีไวยากรณ์ (Craftsmen) มือศรีษะมากกว่าในอดีตและนิยมจ้างแรงงาน แรงงานเหลือเพื่อมากโดยมากเป็นแรงงานรับจ้างเฉพาะครั้งโดยมีเครื่องมือทำงานหากินพร้อม

โรงงานอุตสาหกรรมมีทั่วไปในจักรวรรดิเป็นเครื่องแสดงถึงการขยายตัวของอุตสาหกรรมตามพัฒนาระบม แม้ว่าการผลิตโดยใช้แรงงานนับหมื่นับแสนจะทำให้รัฐต้องหันมาดูแล ในการส่องสุมกำลังต่อต้านรัฐ แต่รัฐก็ไม่สามารถสกัดกันความเดินโหนของพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมได้ในศตวรรษที่ 17 การพัฒนาทุนและอุตสาหกรรมเริ่มเห็นได้ชัดในศตวรรษต่อมา ถึงไม่มีชาวตะวันตกติดต่อค้าขายกับจีนเลย จึงมีความหวังแล้วที่จะพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่อุตสาหกรรมถาวรสักน้ำต้องการ แต่ในความเป็นจริง การพัฒนาถูกล้าช้ากว่าที่คาดการณ์ไว้มาก เพราะจีนยังนิยมใช้แรงงานถูกเหลือเพื่อมากกว่าจะใช้แรงงานเครื่องจักรซึ่งจะเป็นข้อตอนสำคัญไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมในยาวนาน การเกษตรเพื่อการค้าและอุตสาหกรรม มีความนิยมการลงทุนประกอบการ (An Entrepreneurial spirit) แต่การเกษตรเพื่อการค้าและอุตสาหกรรมยังมีขนาดเล็กมากที่จะพัฒนาถึงขั้นอุตสาหกรรมแท้จริง⁴

จึงมีความช้านาญและล้าที่จะบริหารกิจการค้าและอุตสาหกรรม ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เศรษฐกิจขยายตัวมาก ประกอบกับการที่รัฐกำหนดให้ชำระภาษีและทบทวนแรงงานเกณฑ์ได้ด้วยเงินสด ทำให้มีความนิยมใช้เงินตรามากกว่าการชำระหนี้สินเป็นผลิตภัณฑ์และแรงงาน ในแวดวงเศรษฐกิจมีกระบวนการใช้เงินตรา (Monetarization) จึงมีความต้องการเรียกษาปัณฑ์เงินและทองแดงมาก การค้าทางทะเลกับชาวตะวันตกที่ซึ่งเป็นฝ่ายได้เปรียบได้ทำให้มีเรียกษาปัณฑ์เงินหลังไอลเซาส์ประเทศมาตราดีล 10 ล้านเรียกษาปัณฑ์โลลาร์สเปน (Spanish silver dollars) ซึ่งเป็นสกุลเงินมาตรฐานในการค้าชายในเน่าน้ำทะเลวันออก ในต้นศตวรรษที่ 19 การค้าทางไกลเป็นบังคับให้พ่อค้าต้องแปรรูประบบการเงินมาตรฐานโลหะ (A metallic monetary system) ซึ่งใช้เรียกษาปัณฑ์โลหะเงินและทองแดง เป็นรูปแบบการเงินมาตรฐานชนบัตร (Paper notes) จึงพัฒนาเงินตราซึ่งสมบูรณ์โดยมีทั้งชนบัตรและเรียกษาปัณฑ์ ทำให้จันมีตลาดเงิน (Money market) อาย่างแท้จริงโดยมีการระดมทุนและการให้สินเชื่อ

นวัตกรรมทางการเงินที่สำคัญที่สุดได้เกิดขึ้นแล้วในศตวรรษที่ 18 คือการโอนเงิน ตลาดเงินของจันมีทั้งตลาดเงินในระบบประกอบด้วยสถาบันการเงินคือ ธนาคาร และตลาดเงินนอกระบบประกอบด้วยชนชั้นสูงผู้นิยมให้ภัยมีเรียกอัตราดอกเบี้ยสูง ธนาคารเป็นสถาบันหลักในการทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินทุน ตลาดเงินทำให้จันสามารถพัฒนาการค้าการอุตสาหกรรมได้เพราะผลิตเงินให้บริการทุกประเภทรวมสรรษ การลงทุนดำเนินกิจการก็มีได้จำกัดเฉพาะสมาชิกในระบุกลเท่านั้น หากแต่ยังมีการดำเนินธุรกิจกับบุคคล普通คนน้า โดยมีสัญญาปกป้อง ในต้นศตวรรษที่ 19 จันมีตลาดการเงิน มีการค้า การอุตสาหกรรมและแรงงานถูกเหลือเพือ พร้อมที่จะพัฒนาทุนและการอุตสาหกรรม

4. สังคีทุนนิยม : บอนไซ

การเกษตรเพื่อการค้า หัดดกรรม การค้าขาย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีล้วนพัฒนาแล้วแต่จันมีได้มีความสนใจอย่างจริงจังที่จะใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการค้าขาย การเกษตรและหัดดกรรม สังคีทุนนิยม (Capitalism) เริ่มทั้งรากลงในแผ่นดินจันในศตวรรษที่ 18 แต่ก็เป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น สังคีทุนนิยมไม่สามารถที่จะพัฒนาให้เติบใหญ่ได้ตามครรลองธรรมชาติ มีปัจจัยหลายประการไม่เอื้ออำนวยดังนี้

4.1 อุดประสงค์ทางเศรษฐกิจ

ราชวงศ์ซึ่งแยกเข่นราชวงศ์ทั้งหลายในอดีตที่มีความคิดเห็นว่า ความมั่นคงและความมั่งคั่งของรัฐบาลมาจากเศรษฐกิจตามธรรมชาติ (Natural Economy) คือ เกษตรกรรม และหัดดกรรม ประชาชนมีความเป็นอยู่พอเพียงที่จะยังชีพตนเองได้ (Self Sufficiency) ราชวงศ์ซึ่งไม่มีอุดประสงค์ที่จะให้ชาวนามีฐานะดีจนเป็นพลังสำคัญที่จะท้าทายอำนาจรัฐ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมี

ผลประโยชน์มากซึ่งย่อมทำให้เกิดชั้นพิพากษายเป็นความดีด้วย ทำให้สังคมปราศจากความสงบสุขและเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ

4.2 ความเสียหายของเศรษฐกิจตามธรรมชาติ

เศรษฐกิจตามธรรมชาติกำหนดให้ผู้ชายทำนา ผู้หญิงทอผ้า ประชาชนจึงเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพเป็นชาวนา ยังซึพด้วยตนเองไม่มีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อโลกภายนอกเพื่อซื้อหาสินค้าและบริการใด ๆ ความเป็นอยู่ยากที่จะตื้นตัวเพื่อประชากรนามีภาระต้องเสียภาษีและถูกเรียกเกณฑ์แรงงานโดยตรง ความยากจนทำให้ชาวนาไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นลูกค้าซื้อสินค้าและบริการได้โดยปริยาย เศรษฐกิจธรรมชาติจึงจำกัดผลการค้าและการพัฒนาทุนไม่ให้เติบใหญ่

หัดกรรมไม่ได้ส่งเสริมการพัฒนาทุนนิยม รู้ได้ก่อนหน้าจะบังคับเพื่อจำกัดการพัฒนาหัดกรรมซึ่งเป็นอุตสาหกรรมและเพื่อจำกัดการแข่งขันกันด้วย เพาะปลูกหัดกรรมเจริญก้าวหน้า ด้วยมีความต้องการสินค้าหัดกรรม จะส่งเสริมให้มีการศึกษาเปลี่ยนกรรมวิธีการผลิตซึ่งหันใช้เครื่องจักรกลไป หรืออ่ายน้อยก็ต้องมีการใช้แรงงานมากขึ้น รู้ว่ามีความกริ่งเกรงภัยพลังมวลชนที่จะเข้าสู่วงจรการผลิตขนาดใหญ่ หัดกรรมนี้ไม่มีโอกาสเติบใหญ่และพัฒนาทุนขึ้นมาได้ เกษตรกรรมและหัดกรรมต้องก่อภัยในภาวะเมืองชา การพัฒนาทุนจึงยากมาก

4.3 ทรัพนชช่องคนเงินต่อการค้า

ลักษณะของคนเงินได้ปฏิบัติสังบูรณ์มีสัญคนเงินไว้แล้วว่า การค้าขายต้องอยู่ภายใต้การควบคุมเพื่อการค้าสามารถสร้างชนชั้นพาณิชย์ในสังคม (A class of social parasites) การค้าขายเป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วร้าย ไม่ควรสนับสนุน แม้แต่การค้าทางทะเลเองก็เป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่ราชวงศ์ชิงไม่สนับสนุน ปิดกั้นโอกาสตนเองที่จะสร้างความมั่งคั่งจากการค้าทางทะเล และสร้างอำนาจความเป็นใหญ่ทางทะเล น่านน้ำกลายเป็นของชาติจะวนเวียนและขยายอาชีวะบัญชีสร้างความมั่งคั่งมหาศาลจากการค้าทางทะเล

4.4 ช้านาเงินตราต้องสถาบันตัวสำคัญ

การค้าขายผู้คนทางเกี่ยวข้องกับการเมือง พ่อค้านักธุรกิจที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับช้าราชการสามารถเปลี่ยนสถานภาพจากสามัญชนเป็นชนชั้นผู้ตื้อเรือปัญญาณ-ช้าราชการ (Scholar-official class) ได้ โดยให้บุตรหลานศึกษาและเข้าสอบคัดเลือกเป็นช้าราชการ หรือตนเองซึ่งตัวแทนผู้ราชการ หรือซึ่งอุปถัมภ์ ความมั่งคั่งจากการค้าทำให้สุดลงมิได้หมายถึงการลงทุนขยายการค้าเสมอไป กลับกลายเป็นว่า การค้าขายคือการลงทุนเพื่อให้เข้าสู่สถานภาพที่ดีกว่าเดิม พ่อค้าผู้มั่งคั่งถูกมองอันหนึ่งเดียวทันกับชนชั้นช้าราชการและบัญญาณผู้มีอำนาจทางการเมือง พ่อค้าซึ่งมิได้เป็นผู้นำในการพัฒนาชนชั้นกลางซึ่งมาเป็นชนชั้นที่นำกล่าวกุศลความอันตรายรุ่งเหมือนในโลกตะวันตกกว่ามัมมี่

4.5 คตินิยมการออมทรัพย์และการลงทุน

แม้จะจะมีสิ่งด้วยโภคทรัพย์แต่เงินมีอุปนิสัยออมทรัพย์เพื่อลองทุนซึ่งที่ดินเป็นหลักทรัพย์ หรือนิยมตั้งโรงรับจำนำ หรือนิยมการให้เช่าด้วยอัตราดอกเบี้ยสูง ตลอดจนนิยมใช้จ่ายบำรุงบ้านเรือนเอง มากกว่าจะนิยมลงทุนประกอบกิจการค้าและธุรกิจซึ่งเป็นการลงทุนที่เสี่ยงกว่าและให้ผลตอบแทนที่ไม่แน่นอนกว่า ความมั่งคั่งในสังคมจึงไม่สามารถแปรรูปเป็นความนิยมลงทุนอุตสาหกรรม (Industrial capitalism) ได้

4.6 ประเด็นการแบ่งมรดกและระบบเศรษฐกิจหรือแข็ง

ประเด็นการแบ่งมรดกเท่ากันทำให้ทรัพย์สินกระจัดกระจายไป ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดสามารถรวบรวมทุนเพียงพอที่จะประกอบการอันได้โดยลำพัง กิจการธุรกิจการค้าอังกฤษอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแข็ง ระบบบางศาสตร์ญาติมีอิทธิพลต่อการจ้างงานและการดำเนินธุรกิจมากทำให้กิจการขาดประสิทธิภาพและขาดเหตุผล ผู้บริหารขาดความคิดริเริ่ม ฝีแสวงหาและขาดจิตวิญญาณเลือดเน้นกู้สู้นักแข่งขัน ซึ่งล้วนถือเป็นหัวใจของระบบทุนนิยม

4.7 แรงงานเหลือเพื่อมีรายค่าอยุกแต้มไม่จูงใจให้เกิดการพัฒนาทุน

แนวงาเศรษฐกิจนิยมใช้แรงงานรับจ้าง การรับจ้างมีทั้งรายปี รายเดือน รายวัน หรือรับจ้างเฉพาะฤดูกาล แรงงานรับจ้างและประชากรที่เพิ่มมากขึ้นย่อมเป็นแรงงานเหลือเพื่อราคายุก นายทุนมีความเห็นว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการคิดค้นหากกรรมวิธีอื่นในการผลิต ผู้ใช้แรงงานเองก็ไม่ต้องการให้มีการใช้เครื่องจักรเพื่อแทนแรงงานคน การคิดค้นทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการพัฒนาทุนเพื่อพัฒนากรรมวิธีการผลิตให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างแท้จริงจึงไม่ปรากฏเท่าที่ควร

4.8 บทบาทของรัฐ

รัฐไม่ส่งเสริมลักษณะทุนนิยมแท้ (Genuine Capitalism) ที่มีการประกอบการโดยเอกชนเป็นพื้นฐาน ถึงกระนั้น การค้าขายก็ยังคงรุดหน้าแต่ไม่เติบใหญ่เต็มที่ เพราะรัฐได้ใช้ระบบราชการควบคุมกระบวนการผลิตและการจัดจ้างหน่วยอย่างเข้มงวด ราชวงศ์ซึ่งได้ใช้ประโยชน์เดิมของเงินคือ การบังคับให้พ่อค้าทุกสาขาสินค้าและบริการต้องจัดตั้งรวมตัวเป็นสมาคมการค้าสินค้าเฉพาะหรือสมาคมพ่อค้า (Hang, Guild) เพื่อความสะดวกสำหรับรัฐที่จะกำกับดูแลและควบคุมรัฐให้สิทธิผูกขาดการค้าขายสินค้าเฉพาะแก่เอกชนโดยเอกสารหรือโดยกฎหมาย โดยรัฐได้รับค่าตอบแทนอย่างงาม การให้สิทธิผูกขาดการค้าสินค้าทำให้การตลาดยากที่จะพัฒนาได้ โอกาสที่จะเกิดการพัฒนาทุนก็ยังยากมากยิ่งขึ้น

รัฐได้ตัดขั้นตอนกระบวนการพัฒนาทุนนิยมและการค้าขายยิ่งกว่าหนึ่นอีก โดยรัฐผูกขาดการค้าสินค้าและบริการที่ส่วนใหญ่เป็นที่ต้องการหรือจำเป็นในการยังชีพ เช่น เกลือ โลหะ สม เป็นต้น การค้ามีกำไรมหาศาล และมักเป็นกิจการค้าที่มีขนาดใหญ่ใช้ทุนอยนและแรงงานคน

มหาศาล การค้าผูกขาดได้ทำให้การค้าชายและธุรกิจเป็นประหนึ่งต้นไม้ที่เสียงไม้โตเหมื่อนบนไชรัฐคือนายทุนใหญ่แต่ผู้เดียว (Bureaucratic capitalist)

รัฐส่งเสริมให้วัสดุเข้าร่วมทุนกับเอกชน (Bureaucratic Collectivism) การร่วมทุนอาจจะหมายถึง การมีส่วนลงทุนโดยตรง หรือให้ความคุ้มครองในการผลิตและการจัดจำหน่าย ทั้งรัฐและผู้นำในห้องตันนิยมเป็นทบทวนร่วมกับพ่อค้า หรือแฟร์นานจาร์มีคุ้มครองการค้า เพื่อแลกเปลี่ยนประโยชน์จากพ่อค้า การค้าโดยเอกชนที่เป็นอิสระจากอำนาจอิทธิพลรัฐมักเดินทางไปได้ยาก เพราะรัฐมีกรรมวิธีมากมายที่จะควบคุมการค้า ที่สำคัญคือ กฎระเบียบข้อบังคับการค้าชายที่เข้มงวดล้วนกำหนดให้ค่าทางการผลิตและการจัดจำหน่ายได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะระเบียบการจัดเก็บภาษีจาก การค้าที่มีลักษณะลับซับซ้อน ทั้งนี้ยังไม่นับการเสียภาษีของระบบคือ การจ่ายเบี้ยน้ำรายทางแก่เจ้าหน้าที่บ้านเมือง การค้าที่เผชิญโครงสร้างภาษีในและนอกระบบ เช่นนี้ย่อมเผชิญภาวะต้นทุนหายกำไรหด

การค้าทางทะเลเชิงคุณภาพสูงจากบทบาทของรัฐ เช่นเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่การค้านี้ถ้าดำเนินไปตามครรลองธรรมชาติ จะสร้างความมั่งคั่งมหาศาลให้แก่รัฐ จักรวรรดิเชิงคุณภาพอับโชคเป็นอย่างยิ่งจากความวิปริตผิดแปลง (Anamolies) หากการเมืองและเศรษฐกิจ เมืองหลวงซึ่งเป็นศูนย์อำนาจแห่งรัฐอยู่เหนือสุดเข้ามุกทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจักรวรรดิ ศูนย์การค้ากลับอยู่ไกลลับทางตะวันออกเฉียงใต้ ศูนย์ทั้งสองอยู่ห่างกันมากถึง 2,000 กว่าไมล์ และตั้งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางประชากรและศูนย์การผลิต ลักษณะภูมิศาสตร์นี้สามารถอธิบายให้เห็นได้ว่า เหตุใดราชวงศ์ชิงจึงไม่มีความสามารถในการหันหน้าให้ความสำคัญของเศรษฐกิจ

ราชวงศ์ชิงไม่สนับสนุนการค้าทางทะเลเดียวเท่านั้น การเมืองเป็นสำคัญ ภาคใต้ห่างไกลจากศูนย์อำนาจแห่งรัฐจนรัฐควบคุมให้หัวถลีได้ยากยิ่ง การค้าที่เดินทางไปในภูมิภาคนั้นและความท่องเที่ยวที่ห่างไกลจากศูนย์อำนาจแห่งรัฐย่อมจะแปรเปลี่ยนภูมิภาคนั้นให้กลับกลายเป็นทั้งชุมทรัพย์และชุมกำลังสำหรับการต่อต้านอำนาจรัฐได้ง่าย ภาคใต้โดยภูมิศาสตร์จึงเป็นแหล่งเรื่องราวทางการเมือง (Political Hotbed) ที่ราชวงศ์ชิงต้องระวังมาก ท้ายสุดราชวงศ์จึงออกกฎหมายหลายฉบับที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าทางทะเลตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 18 เริ่มตั้งแต่การห้ามค้าชายและตั้งถิ่นฐานในเอเชียอาคเนย์ (ค.ศ. 1712) อนุญาตให้คนจีนคืนถิ่นฐานแผ่นดินจีนได้ และกำหนดเวลาห้าม ค.ศ. 1721 ห้ามกลับแผ่นดินจีน

ราชวงศ์ชิงกำหนดให้บริษัทการค้าเพียง 13 บริษัทจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรตัวแทนการค้ากับพื้นค้าภายนอก องค์กรณี้เรียกว่า สมาคมกุงหางหรือโกหง (Co-hong เชียนกับศัพท์จากภาษาจีนว่า Kung-hang เชียนแบบไทย ๆ ว่า เก้าห้าง) ได้รับสิทธิ์ยกเว้นการค้ากับพื้นค้าต่างชาติ โดยเฉพาะกับชาวตะวันตก รัฐได้กำหนดให้มีการค้าทางทะเลได้เฉพาะที่เมืองกว่างโจวเท่านั้น ห้ามพ่อค้าต่างชาติทำการค้ากับประชาชนโดยตรง ต้องค้าชายฝั่นสมาคมโกหงเท่านั้น รัฐยังมีหน่วยราชการ

กำกับดูแลการค้าข้ายทางทะเล และได้ตั้งระบบอังคบการค้าและการจัดเก็บภาษีศุลกากร การยุกขาดการค้า เช่นนี้ทำให้มีมือค้าคู่แข่งภายในห้องวรรติ ไม่ก่อให้เกิดการค้าเติบใหญ่ทั่วทั้งห้องวรรติ การพัฒนาทุนและพาณิชกรรมและอุตสาหกรรมเจ็งชามาก การค้าภายในและการค้าทางทะเล เจริญจริงอยู่ แต่เป็นการค้ามุกชาต มีลักษณะเป็นทรงชั้มกับการค้าเสรี การค้ามุกชาตจึงไม่ส่งเสริมให้มีการค้าและการลงทุนอย่างแพร่หลาย ทุนที่ปราฏจากการผูกขาดการค้าเป็นทุนนิยมผูกขาด (Monopolistic capitalism) ทุนทั้งหมดอยู่ในมือพ่อค้าและรัฐ ไม่กระจายไปทั่วทั้งห้องวรรติ

โดยสรุปแล้ว การค้าและธุรกิจเจริญมากในศตวรรษที่ 19 แต่ความเจริญเช่นนี้ไม่มีทันทางเติบใหญ่เต็มที่ ไม่ก่อให้เกิดทุนการลงทุนและธุรกิจขนาดใหญ่ ชนชั้นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ไม่มีปรากฏ เมื่อปีศาจานชั้นนี้ การพัฒนาทุนเพื่อการอุตสาหกรรมย่อมเป็นไปได้ยาก ถ้าทุนนิยมจึงเพียงพัฒนาในระดับเริ่มต้น (Nascent capitalism) เป็นเพียงหน่ออ่อน เพื่อหยั่งราก (Sprout Capitalism) ไม่เติบใหญ่เป็นประโคนน์มาศาลแก่คนเจ็น

ความเจริญของการค้าและธุรกิจที่มีขอบเขตจำกัดไม่ทำให้เกิดเศรษฐกิจอันเติบใหญ่ได้ทั้งๆ ที่การค้าคือบ่อเกิดแห่งโรคทรัพย์ที่ราชวงศ์ซึ่งน่าจะได้ตักตวงมีรู้สึ้น เมื่อราชวงศ์ซึ่งจำกัดการค้ารายได้ของรัฐจากการค้าจึงนับว่าไม่น่า ก ในขณะเดียวกันการเกษตรไม่สามารถจะเป็นแหล่งรายได้ที่แน่นอนให้รัฐได้ เพราะการผลิตขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมที่ไม่แน่นอน เช่น ดินฟ้าอากาศ เป็นต้น ใน 150 ปีแรกของสมัยซึ่ง รายได้รัฐไม่เพิ่มพูนขึ้นนัก เพราะพื้นที่เพาะปลูกมีได้ขยายไปมากmany ผลผลิตไม่เพิ่มมากจนทำให้รายได้รัฐเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัด รายจ่ายรัฐมากกว่ารายรับ

ในศตวรรษที่ 19 ราชวงศ์ซึ่งเผชิญปัญหาประชากรล้นประเทศเป็นแรงกดดันอันหนักหน่วงต่อรัฐ ภัยเกิดขึ้นทั่วไปพร้อมกับภัยดับวันตกุกความ ราชวงศ์ต้องสูญเสียทรัพยากรในแผ่นดินมหาศาลเพื่อกอบปัญหารอบด้าน ถ้าราชวงศ์ไม่รายได้จากการค้า ราชวงศ์ย่อมจะใช้รายได้ด้านนี้ทดแทนรายได้จากการเกษตรที่ลดลงได้ สามารถแก้ปัญหาความยากไร้ของประชาชน ราชวงศ์ซึ่งและคนเจ็นได้ปล่อยให้โอกาสสร้างความมั่งคั่งจากการค้าและการอุตสาหกรรมหลุดลอยไปตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 อย่างไรก็ตาม แม้ความยากจนจะปรากฏทั่วไป แต่จักรวรดิจีนสมัยซึ่งก็ยังได้ชื่อว่าเป็นจักรวรดิที่มั่งคั่งเป็นอย่างยิ่ง มีการผลิตได้ปริมาณมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลกร่วมสมัย

การเมืองการปกครอง : ระบบอภิการพระดิราชย์

1. ความชอบธรรม

ราชวงศ์ซึ่งเป็นราชวงศ์ต่างชาติที่แม้จะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่ก็เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลเจ็น เมื่อได้ครอบครองเจ็นแล้ว ราชวงศ์ซึ่งได้ดำเนินกุศลนโยบายทางการเมืองที่จะให้ได้รับความสนับสนุนจากปวงชนชาวเจ็น โดยยอมรับอารยธรรมเจ็น เสมือนเชื่อมให้ถูกกลืน คตินิยมความชอบธรรมแบบเจ็นที่มีหลักการว่า ยำนาจอยิบเป็นยำนาจยันสารค์มอบหมายประทานมา

(Mandate of Heaven) แก่ผู้ที่มีความสามารถและความประพฤติดีอย่างตามคติของนั้น ราชวงศ์ซึ่งก็ต้องว่าเป็นคตินิยมที่มีคุณประโยชน์แก่ตน ราชวงศ์ซึ่งถือคิดว่าเป็นผู้พิชิตคนพุทธ ศือใจผู้ร้ายที่ปัลล แผ่นดินให้มีสิ่ง แล้วกับบุคลาคนี้คือประชาชนทั่วไป จึงมีความชอบธรรมที่จะปกครองแผ่นดินเจ็น ราชวงศ์ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติคนตามโบราณราชประเพณีเจ็นทุกประการ

ราชวงศ์ซึ่งยอมรับนับถือปฏิบัติตามลัทธิของใหม่ (Neo-Confucianism) เป็นอุดมการณ์แห่งรัฐ จักรพรรดิต้องทรงสถาปนาพระเป็นบแบบแผน เจริญพระราษฎริยัตตรตามพระราชนูกรและทรงตั้งพระราษฎร์ในมวลหมู่มากท่าน พลังของ การปกครองตามคติของนี้ย่อมมาจากปวงชนสนับสนุน เชื่อพื้น เชื่อถือ ไว้วางใจและเห็นชอบให้มีสิทธิ์ปกครองประชาชน ราชวงศ์ได้แสวงหาความชอบธรรมจากประชาชนตามวิถีทางดังกล่าว

2. แบบอย่างพัฒนาการทางการเมือง : วัฏจักรแห่งราชวงศ์

การซึ่งสู่อำนาจของแต่ละราชวงศ์รวมทั้งราชวงศ์ซึ่งด้วย ล้วนมาจากการพิชิตด้วยพลังอำนาจทางทหาร (Military conquests) การปกครองเจ็นมีแบบอย่างเท็นชั้ดจากการเริ่มนั่นด้วยความพยายามที่จะรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง พัฒนาและเสริมพลังการปกครองให้แข็งแกร่ง แต่ต่อมาไม่นานนัก การปกครองแตกแยกแล้วเสื่อมถอยอำนาจ ก่อเกิดความสับสนวุ่นวาย บันปวนเป็นกลุ่มจนนำไปสู่การสิ้นสุดอำนาจของราชวงศ์ ราชวงศ์ใหม่ทบทวนซึ่งสู่อำนาจแทนแล้วเชิญวัฏจักรทางการเมือง (Political cycle) ดังกล่าว

3. หลักการปกครองแบบแผน

สิ่งที่ราชวงศ์คำนึงถึงก่อนสิ่งอื่นใดคือ การยั่งนานา ไว้ชั่งราชวงศ์และอำนาจ ชาวแมนจู ระหว่างนักตีว่า จีนเคยมีราชวงศ์ต่างชาติปกครองแต่มักต้องสิ้นสุดอำนาจลงไม่นานนัก ไม่เว้นแม้แต่ ราชวงศ์หยวน (Yuan) ของข้ามองโกลผู้ทรงพลานุภาพ ราชวงศ์หยวนได้รักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมมองโกล ไม่ยินยอมให้อารยธรรมเจนกีสันโดยง่าย ใน การปกครองระดับสูง ชาวมองโกล เป็นผู้มีอำนาจ นโยบายการปกครองเป็นนี้ไว้ผลแล้ว เพราะท้ายสุดไม่นานนัก ราชวงศ์หยวนก็ถูกโค่นล้ม ราชวงศ์ซึ่งเจ็นเริ่มระบบใหม่ที่เป็นระบบผสมผสานธรรมเนียมการปกครองพอกเรือนของเจ็น และธรรมเนียมการปกครองแบบทหารของชาวแมนจูเข้าด้วยกันในลักษณะที่ทึ่งพาเย้อประโยชน์ต่อกัน (Mutual dependence) ระบบใหม่จากการสังเคราะห์ระบบ (Synthesis) เป็นระบบที่ทรงพลังแข็งแกร่งมาก โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การรวมอำนาจและตรวจสอบต่อกันทั้งระบบ มีสถาบันและอำนาจจัดระบบใหม่ ราชวงศ์ซึ่งกำหนดให้ชาวแมนจูและชาวเจ็นปักครองร่วมกัน (Dyarchy) ต่อมายังขยายไปถึงชาวมองโกลและชาวตะวันตกให้เข้าร่วมการปกครองด้วย (Synarchy)

เนื่องพิจารณาเปรียบเทียบอัตราส่วนประชากรกับประชากรเมืองกุ้งและมองโกลแล้ว ชาวเมืองและชาวมองโกลมีประมาณไม่ถึงอัตราเร้อยต่อ 1 ของประชากรทั้งจักรวรรดิ ถือเป็นชนกลุ่มน้อยแต่ได้เปรียบในการปกครองร่วมกับคนจีน ทุกตำแหน่งราชการระดับสูงส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต้องเป็นตำแหน่งคู่คือ เป็นคนเมือง 1 และคนจีน 1 เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติราชการกันเองในกองพลัง ทหารทุกคนเป็นเมือง กองพลังถือเป็นหน่วยรบหลักค้าญราชบัลลังก์ ราชการทหารทั้งหมดอยู่ในมือชาวเมือง ชาวเมืองจึงเป็นผู้ตรวจสอบความคุ้มสังคมจีนโดยใช้พลังอำนาจทางทหาร คือ กองพลัง และระบบราชการจีนเป็นกลไกให้รัฐเป็นสำคัญ ชาวเมืองคือผู้ปกครองที่แท้จริง ภาพที่ปรากฏว่าจีนปกครองเองย่อมทำให้เมืองสมก.SwingConstantsลีนไปในสังคมจีนและทำให้ราชวงศ์ชิงไม่ดูเป็นราชวงศ์ต่างด้าวที่น่ารังเกียจมากเท่าที่ควร ทุกสถาบายนเมืองจีนลึก ชาวเมืองเป็นแกนหลักในองค์สภาพของการปกครองจีน ดังจะเห็นได้จากการรวมอำนาจและการตรวจสอบต่างๆ อำนาจทั้งระบบในระบบราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

4. ระบบที่บริหารของรัฐส่วนกลาง

ในการปกครองส่วนกลาง ราชวงศ์ซึ่งได้ใช้โครงสร้างแบบสมัยหมิงเป็นหลัก คือ การรวมอำนาจทั้งหมดอยู่ที่ส่วนกลาง (High centralization)

ระบบที่บริหารของรัฐสมัยชิงเป็นระบบที่บริหารที่ชาวเมืองและชาวจีนร่วมกันเป็นคณะกรรมการราชการ (Collegial joint administration) โดยมีจุดมุ่งหมายป้องกันการสร้างสมอำนาจให้เป็นอันตรายแก่ราชวงศ์ ราชวงศ์ใช้โครงสร้างของการปกครองแบบราชวงศ์หมิง แต่ก็ได้เสริมสร้างอำนาจให้มั่นคงเด็ดขาดยิ่งขึ้นโดยหลักสามประการคือ อำนาจทางการเมืองสูงสุดในพระทัยเจ้าจักรพรรดิ อำนาจทางทหารเป็นพลังอำนาจเสริม และราชวงศ์กำกับดูแลการบริหารราชการ ชาวเมืองสถิตสูงสุดเหนือรัฐจีน และกุ้งชาติพันธุ์สำคัญคือ จีน เมือง และมองโกล (Ethnic dyarchy) เป็นกุ้งผู้ปกครอง ในการปกครองส่วนกลางนี้ ราชวงศ์ซึ่งไม่ต้องตัดสินใจคุณภาพเสนาบดีหรือนายกรัฐมนตรีในความหมายปัจจุบัน ราชการทุกหน่วยใหญ่ให้ญี่ปุ่นอยู่ใน การบังคับบัญชาของจักรพรรดิโดยตรง พระราษฎร์อำนาจอันเด็ดขาดนี้เป็นแบบอย่างสืบทอดกันมา จากสมัยหมิง เป็นการรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง แต่ “ส่วนกลาง” ในความหมายของราชวงศ์ซึ่งนั้นหมายถึงองค์จักรพรรดิ

การบริหารของรัฐส่วนกลางมีองค์กรหลักคือ ราชเลขาอิการ (Grand secretariat) คณะกรรมการที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Grand Council) และกระทรวงทั้ง 6 (Six Boards) องค์กรเสริมมีมากมายเป็นประเภทสำนักงาน (Office) และมีองค์กรตรวจราชการ (the Censorate)

4.1 ราชเลขาอิการ

เป็นองค์กรบริหารส่วนกลางสำคัญที่สุดก่อนการจัดตั้งที่ปรึกษาราชการแผ่นดินใน

ค.ศ. 1729 องค์กรนี้ตั้งหน่วยราชการอยู่นอกเขตพระราชฐาน รายເສາຍการมีหน้าที่ร่างพระราชนญูติและคำประกาศ เป็นที่ปรึกษาส่วนพระองค์ในการมีพระราชวินิจฉัยนโยบายแผ่นดิน และเนื่องจากรายເສາຍการเป็นผู้ควบคุมแหล่งข้อมูล สามารถกำหนดวินิจฉัยได้ก่อนที่จะนำเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย รายເສາຍการซึ่งมีอิทธิพลต่อพระราชวินิจฉัย รายເສາຍการเป็นผู้ไกลตัวเป็นพะยุคลบาท จึงเป็นผู้มีอำนาจที่สุดและทรงเกียรติภูมิสูงสุดในแผ่นดิน

รายເສາຍการมีอำนาจหน้าที่ลดลงในรัชสมัยจักรพรรดิคังศี เพราะจักรพรรดิทรงตั้งรายເສານุการ (Secretaries) ส่วนพระองค์ ในรัชสมัยจักรพรรดิหุยงเงิง ค.ศ. 1729 ได้มีการตั้งคณะกรรมการ (Grand Council) มีอำนาจหน้าที่เป็นรายເສາຍการโดยพฤตินัย ตำแหน่งรายເສາຍการซึ่งถูกยกไปเป็นตำแหน่งเกียรติยศ ไม่มีอำนาจเหมือนเดิม และปฏิบัติราชการประจำ ไม่ซึ่งเกี่ยวกับราชการระดับสูงอีก

4.2 กระทรวงห้อง (Six Boards)

กระทรวงห้องสัมภาระ ได้แก่ กระทรวงข้าราชการพลเรือน (Civil office) กระทรวงการคลัง กระทรวงพระราชพิธีและการต่างประเทศ (Rites) กระทรวงยุทธนาธิการ (War) กระทรวงยุติธรรม (Punishment) และกระทรวงโยธาธิการ (Public Works) แต่ละกระทรวง มีเจ้ากระทรวงเป็นคนเดียว 1 แม่นyu 1 และมีรองเจ้ากระทรวงเป็นคน 2 แม่นyu 2 เมื่อพิจารณาหน้าที่ ของกระทรวงแล้ว กระทรวงน่าจะมีลักษณะเป็นคณะกรรมการอำนวยการ (Board of directors) มากกว่า จะเป็นลักษณะกระทรวงในความหมายปัจจุบัน

4.3 ราชการทหาร

ในสมัยซึ่งมีระบบทหารผสมผสานแบบแผนญูและแบบเจนเช่นเดียวกัน หน่วยรบหลักคือ กองพลธง ผู้บัญชาการเป็นข้าราชการเป็นชาวเมืองท่านนั้น นอกจากนั้นแล้ว ราชวงศ์ซึ่งยังจัดตั้งทหารมองโกลและชาวเชื้อในแผนญูเรียเป็นกองพลธงอีกด้วย ราชวงศ์ซึ่งได้จัดตั้งกองทัพเจนเช่น มีช่องชัย เอสติมเพลสเซีย (The Army of the Green Standard) ทำหน้าที่รักษาความสงบภายใน ไม่ใช่หน้าที่ป้องกันจักรวรรดิ ราชวงศ์ซึ่งได้ใช้นโยบายจัดตั้งกำลังแบบกระจายกำลังไปทั่วทั้งจักรวรดิ มีให้แห่งใหม่กำลังพลหนาแน่นเอื้ออำนวยยานพาณิชย์อันล้นเหลือแก่ผู้เป็นแม่ทัพให้เป็นนายแก่ราชบัลลังก์ได้ ยกทั้งจัดกำลังคู่กันทั้งกองพลธงและกองทัพธงเชีย เพื่อให้ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน กองกำลังที่กระจายไปทั่วมิได้อยู่ในบังคับบัญชาของแม่ทัพผู้หนึ่งผู้ใดโดยตรงทั้งหมด กระทรวงยุทธนาธิการได้กระจายอำนาจสั่งการและบังคับบัญชาออกไป ยังประการหนึ่ง กองทัพแผนญูไม่มีตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและเสนอธิการทหาร (Chief of Staff) เมื่อฝ่ายกงค์รามเกิดขึ้น จึงจะมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งหัวราชการทหารและพลเรือนเป็นแม่ทัพดับต่าง ๆ เป็นการเฉพาะกิจเท่านั้น เมื่อสิ่งคุณภาพดี ตำแหน่งเหล่านั้นย่อมถูกยกเลิกไป

กระทรวงยุทธนาธีการมีหน้าที่จัดศูนย์คัดเลือกเป็นข้าราชการทหารและแต่งตั้งเลื่อนสอดคลอดข่ายแม่ทัพนายทหารทั่วจักรวรรดิ ตสอนคนเป็นผู้มีอำนาจในการจัดสรรงบประมาณทหารให้ทุกหน่วย ระบบราชการทหารเช่นนี้จึงเป็นระบบ治理体系อย่างอำนวยที่จะช่วยให้การบริหารกับข้าราชการฝ่ายควบคุมกำลัง และระหว่างข้าราชการทหารกันเอง การดำรงตำแหน่งทหารมีวาระหมุนเวียนเปลี่ยนเสมอโดยท้ามประจაในต้นเกิดด้วย เพื่อมิให้มีโอกาสสร้างสมอานาจได้ในระยะยาวนาน อีกทั้งการกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่เหลือมีสักกับฝ่ายพลเรือน ตลอดจนให้ข้าราชการพลเรือนดำรงตำแหน่งนายทหารระดับสูงด้วย ล้วนเป็นเครื่องตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกัน เองอย่างสม่ำเสมอ ราชวงศ์จงสามารถควบคุมพลังอำนาจทางทหารให้เป็นประโยชน์ได้ดังเช่นที่ได้ควบคุมปัญญาณในระบบราชการพลเรือน

5. การบริหารส่วนภูมิภาค

เนื่องจากแม่ทัพจีนหลายคนมีบทบาทสำคัญในการสถาปนาสันติภาพความสงบสุขและความเป็นปกแห่งมนุนคงแก่ราชบัลลังก์ ราชวงศ์จงจึงไม่สามารถจะเพิกเฉยต่อความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการครอบครองอาณาจักรที่มีความซ่อนของแม่ทัพจีนเหล่านี้ได้โดยไม่เสียงดังกับการต่อต้านของแม่ทัพจีนเสียเอง แม่ทัพอยู่ชั้นกุยได้รับสถาปนาเป็นเจ้าผู้พิชิตตะวันตก ครอบครองมณฑลยูนนาน แม่ทัพจีนช่างโคชี (Shang K'o-hsi) ได้เป็นเจ้าผู้พิชิตใต้ ครอบครองมณฑลกว่างตุ้ง แม่ทัพเกิงจิเหมา (Keng Chi-mao) ได้เป็นเจ้าผู้สถาปนาสันติสุขในภาคใต้ ครอบครองมณฑลสูงเจียง หัวสามแม่ทัพได้รับการสถาปนาเป็นสามเจ้าทุนศึก (Three Feudatories) สามมณฑลนี้การปกครองเป็นอิสระขึ้นต่อส่วนกลางแต่เพียงในนามเท่านั้น

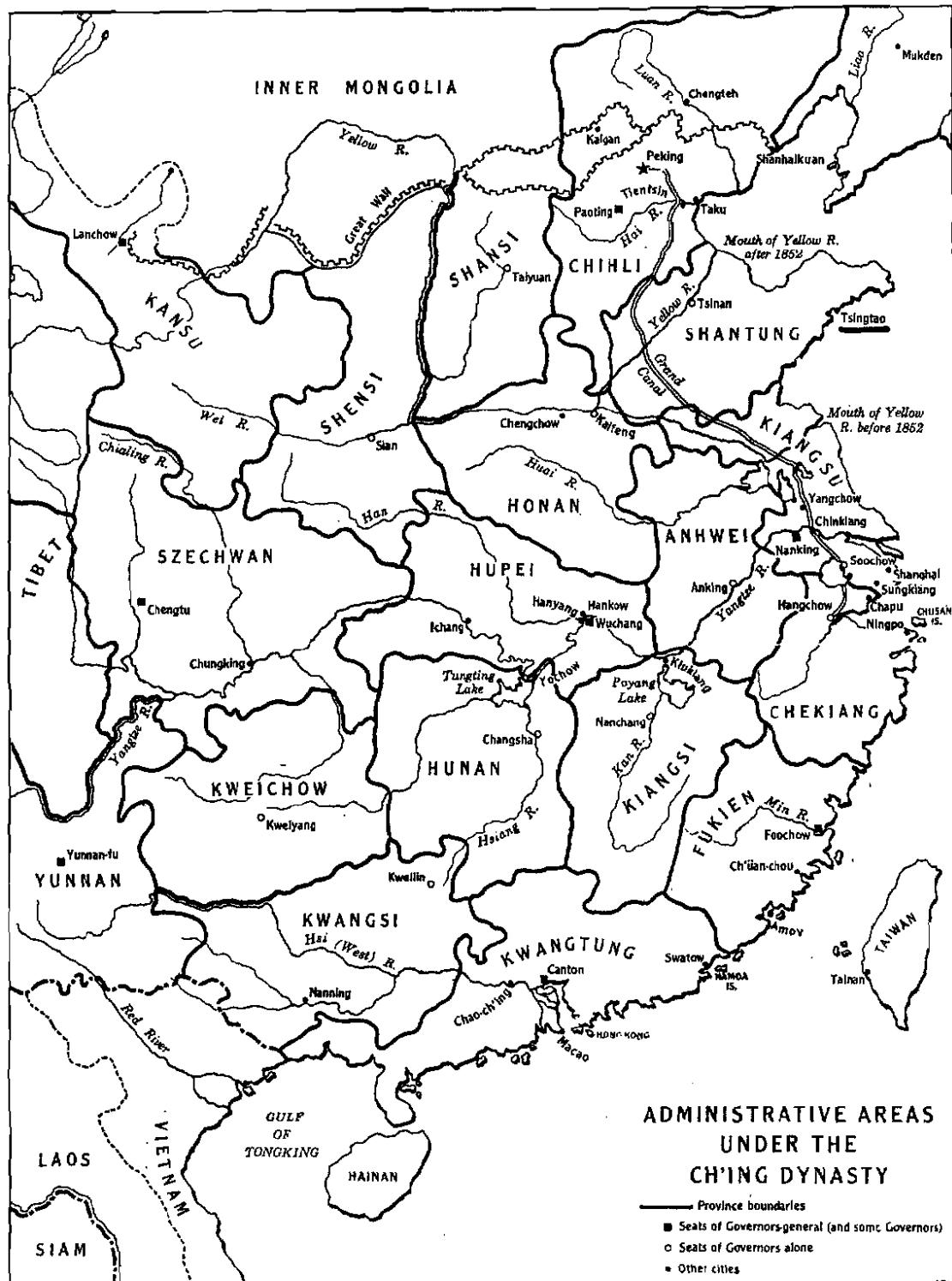
ราชวงศ์จงจะปกครองจีนได้อย่างไร? การปกครองส่วนภูมิภาคยกที่จะประสบความสำเร็จได้ ตราบใดที่ยังมีสามมณฑลที่มีฐานะพิเศษเช่นนั้น แม้แต่ราชบัลลังก์ก็อาจจะไม่มั่นคง เพราะแม่ทัพผู้สร้างและค้ำจุนราชบัลลังก์ได้ ก็ยอมจะล้มราชบัลลังก์ได้เช่นกัน ในรัชสมัยจักรพรรดิคังสี จึงมีการประกาศยกฐานะให้เป็นมณฑลยูนหนูศึก (Feudatory) หัวสามมณฑล แม่ทัพอยู่ชั้นกุยได้ตั้งตนเป็นกบฎในวันที่ 28 ธันวาคม ค.ศ. 1673 และสถาปนาราชวงศ์ใหม่ชื่อโจว (Chou) ประกาศต่อต้านราชวงศ์จงและถูกราชวงศ์หมิง เจ้าทุนศึกอีก 2 คนได้เข้าร่วมด้วย กบฏเจ้าทุนศึกครั้งนี้ ต้องใช้กองทัพของเชียวของจีนเป็นกำลังหลักในการปราบ ใช้เวลาถึง 8 ปี กบฏจึงแพ้ราบคาบ 2 ปีต่อมา กบฏได้หันถูกปราบจนราบคาบด้วย เมื่อบ้านเมืองคืนสู่ภาวะสงบแล้ว ราชวงศ์จงจึงสามารถจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคได้อย่างแท้จริง

ราชวงศ์จงได้จัดตระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนห้องต้นตามแบบเดิมของจีน การปกครองส่วนภูมิภาคมีพื้นที่การปกครองเป็นมณฑลและจังหวัด (Prefectures) เดิมจีนมี 15 มณฑล ราชวงศ์ได้เพิ่มอีก 3 มณฑลคือ อันหุย (Anhui, ค.ศ. 1662) หุนนาน (Hunan, ค.ศ. 1664) และกานซู (Kansu, ค.ศ. 1705) ในการจัดพื้นที่การปกครองส่วนภูมิภาค ราชวงศ์จงได้จัดตั้งเป็น 2 ระดับคือ

ระดับภาคใต้แก่ มนาถที่จัดก่อตั้งอย่างต่อ 2 มนาถขึ้นไปเป็น 1 ภาค มีผู้ว่าราชการภาคหรืออุปราช (Governor General หรือ Viceroy) เป็นผู้บริหาร ในระดับมนาถ ทุกมนาถมีผู้ว่าราชการมนาถ (Governor) มีพื้นที่ที่พิเศษที่ไม่จัดเข้าระบบพื้นที่เดียวกัน มนาถเสฉวนและมนาถชีหสี (Chih II) ต่างมีผู้ว่าราชการพิเศษ (Governor General) มนาถชีหสีมีความสำคัญมาก เพราะเป็นมนาถที่ตั้งของเมืองหลวงบักกิ่ง มนาถที่แบ่งสือมนตรบักกิ่งไม่ถูกจัดเข้ากลุ่มคือ ชานตุง ทุกหนาน และชานชี ศินแคน ชิงเต็ง ชินเกียง มองโกเลีย แม่นจูเรีย และจิงไห่ (Chinghai) เป็นศินแคนชนด่างเชือชาติภาษาวัฒนธรรม ไม่ถือเป็นศินแคนจีนโดยตรง จึงเป็นศินแคนที่มีการจัดระเบียบบริหารราชการพิเศษเข่นกัน ผู้ว่าราชการภาคและผู้ว่าราชการมนาถเป็นชาวจีนและแม่นจูตามอัตราส่วนที่ค่อนข้างจะถูกต้อง ราชวงศ์ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของราชการภูมิภาคในลักษณะที่มีการแบ่งอำนาจจากส่วนกลาง และมีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกันเองในราชการส่วนภูมิภาค⁹

อุปราชและผู้ว่าราชการมนาถได้รับมอบหมายอำนาจบังคับบัญชาอย่างจำกัดขอบเขตจากส่วนกลาง เป็นการแบ่งอำนาจให้เป็นการเฉพาะกิจ ไม่มีอำนาจเด็ดขาด และบริหารเป็นอิสระจากส่วนกลาง ส่วนกลางยังคงมีอำนาจควบคุมได้เหนือบุคคล กล่าวคือ มีอำนาจในการแต่งตั้ง เสื่อนผลปลดปล่อย ผลอดทนให้ความตื่นความชอบและลงโทษทางวินัยได้แก่ อุปราช ผู้ว่าราชการมนาถและข้าราชการชั้นสูงในมนาถ ข้าราชการชั้นสูงในมนาถล้วนอยู่ในบังคับบัญชาของส่วนกลาง ถือเป็นองค์กรปกครองส่วนภูมิภาคที่ทำหน้าที่บริหารตามนโยบายและอำนาจสั่งการของส่วนกลางและเป็นองค์กรก่อตั้งที่ทำหน้าที่ปฏิบัติ (Executive organs) ตามส่วนกลาง ส่วนกลางเป็นองค์กรก่อตั้งที่ทำหน้าที่อ่านวายการ (Deliberate organs) ส่วนกลางมีอำนาจควบคุมเหนือการกระทำการของภูมิภาคคือ ควบคุมการวินิจฉัยสั่งการของอุปราชและผู้ว่าราชการมนาถ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติให้ใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการหรือสั่งการให้ใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการ แม้จะถึงยกเลิกการใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการไปแล้วยอมได้ ทั้งอำนาจเหนือบุคคลและเหนือการกระทำการ นั้นเป็นอำนาจบังคับบัญชาตามลำดับชั้น (Hierarchical power) ของส่วนกลางเหนือส่วนภูมิภาค ยิ่งกว่าอำนาจส่วนกลางยังกำหนดให้อุปราชเป็นรองประธาน (Junior president) ผู้ตรวจราชการ (Censor) และผู้ว่าราชการเป็นผู้ช่วยของรองประธาน และได้รับพระราชนพารามราชนญาต ให้ถูกเลี้ยงดู ถวายบันทึกลับได้ อุปราชสามารถตรวจสอบข้าราชการตั้งแต่ผู้ว่าราชการมนาถลงไปทั้งในทางเปิดเผยและปิดลับได้ อุปราชและผู้ว่าราชการมนาถอาจมีการก่อซ้อนกัน (Overlap) ไม่มีความแน่นอนในอำนาจหน้าที่ จนไม่สามารถจะใช้อำนาจได้เต็มที่ ทั้งสองต้องระวังกันเองและตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่กันเองเพื่อไม่ให้ถูกรายงานต้องราชภัย ส่วนกลางจึงสามารถบังคับให้ข้าราชการตรวจสอบกันเอง

ส่วนกลางยังตั้งองค์กรพิเศษในส่วนภูมิภาคเป็นสำนักคณะกรรมการ (Commission) การคลัง ศุลกากรและการศึกษาเป็นสามสำนัก เจ้าสำนักเป็นข้าหลวง (Commissioner) ขององค์กร

พื้นที่บริหารสมัยราชวงศ์ชิง

ข้อมือมากหมายที่ส่วนกลางตั้งขึ้นที่สำคัญคือ องค์การ geleio องค์การชนสังข้าว และมีชاختวงพิเศษเพื่อกำกับดูและการชนสัง ข้าหหลวงและสำนักคณะกรรมการทั้งหลายมีอำนาจพิเศษที่ส่วนกลางแบ่งมอบให้ เป็นองค์กรพิเศษนอกเหนือจากระบบราชการส่วนภูมิภาค ในมณฑลยังมีกองกำลังสามประนาคคือ กองกำลังของกองพลลงประจำมณฑลที่มีผู้บังคับบัญชาการเป็นแม่นๆ ุปราชบังคับบัญชาการกองกำลังธงเชียวและผู้ว่าราชการมณฑลบังคับบัญชาการกองกำลังธงเชียว ทุกปี ส่วนกลางจะส่งข้าราชการเป็นข้าหหลวงมาตรวจเยี่ยม (Intendant) โดยแบ่งพื้นที่เป็นพื้นที่ตรวจเยี่ยม (Circuits) 92 แห่ง

6. การบริหารส่วนท้องถิ่น

ในระดับท้องถิ่น พื้นที่การปกครองคือ อ่าเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ระบบราชการของรัฐแผ่ขยายไปสู่ระดับต่ำสุดคือ อ่าเภอท่านนี้ ตำบลและหมู่บ้านอยู่ในระบบราชการและมีการปกครองตนเอง ทุกอ่าเภอมีมหานครและเมืองใหญ่ๆ (Cities, towns) ตำบล หมู่บ้าน ชุมชนในชนบทและตลาด ในระดับอำเภอ (District) มีข้าราชการเป็นคณะเจ้าหน้าที่และผู้นำเจ้าหน้าที่ (Magistrate) เป็นนายอ่าเภอ ทำหน้าที่ “ศุจบิตามารตร” (Fu-mu kuan, father-mother official) ของประชาชน ผู้นำเจ้าหน้าที่และคณะเจ้าหน้าที่คือองค์กรกลุ่มที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด และมีความเป็นอิสระมากในการปกครอง ประชาชนติดต่อกับรัฐโดยผ่านองค์กรกลุ่มนี้ การปกครองส่วนท้องถิ่นระดับอ่าเภอจึงเปรียบประดุจกระดูกสันหลังของระบบการปกครอง¹⁰ การกิจสารพัดเป็นงานหนักที่ทำให้ผู้นำเจ้าหน้าที่หรือนายอ่าเภอต้องมีคุณะทำงานส่วนตัวด้วยเพื่อช่วยงานด้านการคลังกฎหมายและภาษี และต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีผู้เดีบัญญาณเป็นผู้นำ

นอกจากบัญญาณที่ช่วยราชการแล้ว รัฐยังได้กำหนดให้ตำบลหมู่บ้าน เป็นพื้นที่บริหารย่อย (Sub-administrative Units) ที่ปกครองตนเองและรับผิดชอบความประพฤติร่วมกันต่อรัฐ รัฐได้อีกชื่อเรื่องให้ชื่อว่า “บ้านมีความเป็นอยู่ที่พอยังชีพด้วยเงินได้ และรัฐสามารถควบคุมคุณประชานโดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชนเองในท้องถิ่น ที่สำคัญคือ ระบบเปาเจี้ย (Pao-chia system) และระบบหลีเจี้ย (Li-chia system) ซึ่งส่วนกันเนื่องมาจากกระบวนการครอบครัว เป็นการปกครองตำบลหมู่บ้านด้วยระบบครอบครัวตามเจ้าตัวประเพณีเดิม

การปกครองท้องถิ่นที่มีอ่าเภอเป็นแกนนำ โดยมีระบบเปาเจี้ย ระบบหลีเจี้ย และบัญญาณในท้องถิ่นร่วมมือด้วย เป็นการปกครองที่เป็นคุณแก่รัฐมาก ดังจะเห็นได้ว่า แม้การปกครองระดับตำบลหมู่บ้านเป็นการปกครองที่มีอำนาจปกครองตนเองเป็นอิสระ แต่รัฐก็ควบคุมด้วยมาตรการศึกธรรมจรรยา กฎหมายและกำหนดความรับผิดชอบร่วมกันโดยหมู่คณะ ตลอดจนกำหนดโทษทั้งหมู่คณะ มาตรการดังกล่าวทำลายพลังของมวลชน ทำลายความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง และปิดกั้นโอกาสที่จะมีการพัฒนาร่วมด้วยตั้งแต่แรกมีผู้นำที่เข้มแข็งขึ้นท้าทาย

อำนาจจักรภูในระยะยาวนาน รัฐเป็นฝ่ายได้รับผลประโยชน์เต็มที่ ไม่ต้องสิ้นเปลืองเงินและข้าราชการเพื่อปกครองส่วนห้องถิน สามารถใช้ระบบครอบครัวให้ประชาชนควบคุมกันเอง อำนาจจักรภูส่วนกลางสามารถแผ่ขยายลงไปถึงมวลชนซึ่งเป็นราษฎรชาวญี่ปุ่นที่ลังเลอย่างมีพื้นฐานแห่งอำนาจที่แท้จริงอยู่ที่ระบบราชการภายใต้ระบบและอยู่ที่ปัญญาณผู้นำในห้องถินซึ่งอยู่นอกระบบของการปกครอง ราชวงศ์และรัฐสามารถครอบงำโลกการเมืองและสังคมได้อย่างดีเยี่ยม”¹¹

7. ข้าราชการ

ตามประวัติศาสตร์จีน พระบรมวงศ์ พระญาติสายพระมเหสีเทวีและขันทีมักมีบทบาทสำคัญในการเมืองจนบางครั้งได้ปกครองบ้านเมืองโดยพฤตินัย บางครั้งอยู่เบื้องหลังฉากษากในการสืบราชสันตติวงศ์และกระบวนการบริหารนิจฉัยสั่งการ บางครั้งอึกเข่นกันที่ถึงขนาดเข้าร่วมการซึ่งอำนาจโดยตรง หรือซึ่งอำนาจเสียเงย บทบาทเหล่านั้นล้วนเป็นสาเหตุสำคัญของการหนึ่งที่ทำให้ราชวงศ์ต้องเสื่อมอำนาจ บทเรียนจากอดีตนี้ได้ทำให้ราชวงศ์ซึ่งเห็นความสำคัญของการป้องกันมิให้บรรดาผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทมีบทบาทในการเมือง

ตั้งแต่แรกเริ่มสถาปนาพระราชวงศ์ซึ่งแล้วที่พระบรมวงศานุวงศ์มีอิทธิพลเป็นคนละผู้ปกครองระดับสูง (Collegiate rule) เพราะจักรพรรดิส่วนใหญ่ทรงพระเยาว์มาก ต้องมีพระบรมวงศานุวงศ์เป็นคนละผู้สำเร็จราชการ (Council of the Prince Regents) คนละผู้สำเร็จราชการหรือบางครั้ง ผู้สำเร็จราชการเพียงผู้เดียวมีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน

ในศตวรรษที่ 1730 จักรพรรดิหยุ่งเจิงได้ทรงทำลายฐานอำนาจของพระบรมวงศานุวงศ์ คู่แข่งที่มุ่งเน้นระบบงานภายใน พระบรมวงศานุวงศ์ไม่มีโอกาสสร้างสมอำนาจอีก ถ้ามิได้เป็นคนละผู้สำเร็จราชการ พระบรมวงศานุวงศ์เป็นคนละบุคคลต้องห้ามมิให้รับราชการเป็นข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน มิให้ซองเกี่ยวกับการเมืองในพระราชสำนัก อึกทั้งยังมีข้อห้ามพระบรมวงศานุวงศ์ มีความซ้องเกี่ยวติดต่อกับทางสมาคมกับอุปราชและผู้ว่าราชการมณฑล พระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งทรงศักดิ์สูงเพียงใด ก็ยังทรงหมดโอกาสเป็นใหญ่เพียงนั้น เช่น บรรดาพระราชน້ารถ พระเชษฐาและพระอนุชา พระบรมวงศานุวงศ์ต้องประทับในเมืองหลวงอยู่ในสายพระเนตรอันระวางยิ่งของจักรพรรดิ เมื่อพระราชนักห้ามพระบรมวงศานุวงศ์มีบทบาทใด ๆ ในกรณีเมือง พระราชนักห้ามต้องบำรุงเลี้ยงและเอื้อประโยชน์ศักดิ์ให้พระบรมวงศานุวงศ์เป็นกันอย่างท่องท่อง มิให้เป็นภัยแก่ราชบัลลังก์ พระราชนักห้ามได้จัดตั้งองค์กรเฉพาะชื่นเพื่อปกครองพระบรมวงศานุวงศ์คือ สภาพระราชน์ (Crown Council) และศาลาพระราชน์ (Crown Court) เมื่อไม่ไว้ใจแม้กระหังผู้ใกล้ชิดร่วมสายโลหิตดังกล่าว ราชวงศ์ซึ่งต้องการบุคคลประเภทใดเป็นข้าราชการ?

เมื่อแรกชื่นเดลิญอำนาจ ราชวงศ์มั่นใจว่าต้องประนีประนอมประสานผลประโยชน์กับบรรดาผู้ที่พนวยกันและคนเขื่นที่ร่วมก่อการมาด้วยกัน (Collaborators) กับศรีภูลเจ้าที่ดิน-ผู้

ตี (Landlord-Gentry) ผู้ดีปัญญาชนในท้องถิ่น (Gentry) และข้าราชการเดิมของสมัยทมิฬ เงื่อนไขมีเพียงประการเดียวคือ ต้องสัญบต่อระบอบใหม่

ราชวงศ์ซึ่งถือว่า นักวิชาการเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มบ่อนทำลายระบบการปกครอง นักวิชาการปัญญาชนผู้ได้หายใจล้าวิจารณ์ราชวงศ์ ย่อเมื่อถูกปราบปรามอย่างรุนแรงถึงขั้นต้องโภษประหารทั้งตระกูลและป้ายบรรพบุรุษ (Ancestral tablets) ถูกเรียกทำลายหมด

ระบบของจืดถูกหลักลับขึ้นมาเป็นระบบที่ราชวงศ์ซึ่งใช้รูปแบบและห่วงที่สีคลา (Style) โดยมิได้คำนึงถึงหลักการสาระของตัวลักษณ์ ความประพฤติปฏิบัติตามลักษณะเดิมที่ต้องสะท้อนความอ่อน懦อ่อนของตัวลักษณ์เอง การประพฤติผิดมารยาทถือเป็นความผิดถึงชีวิต ทั้ง ๆ ที่แข่งขันเองไม่เคยถือเช่นนั้น ราชวงศ์ซึ่งได้ใช้ลักษณะจืดเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของนักวิชาการปัญญาชน จากความเป็นจริยธรรมกำหนดความประพฤติตีปฏิบัติชอบตามหลักคุณธรรม ลักษณะจืดได้ถูกขยายเป็นระบบควบคุมความคิดเห็น (A system of thought control) เป็นมาตรฐานใช้วัดความคิดความรู้สึกและพฤติกรรมของปัญญาชนมิให้นอกรีตนอกรอยจากลักษณะจืด มีการควบคุมสิ่งพิมพ์ทุกประเภท จับกุมคุณชั้นปัญญาชนที่แสดงตนเป็นปฏิบัติการของราชวงศ์โดยใช้สิ่งพิมพ์เป็นสื่อเรื่องการเมืองและเศรษฐกิจ การปกครองสมัยราชวงศ์ซึ่งถึงมีความแตกต่างจากอดีตมาก เพราะเข้าการศึกษาต่อภาคกลางสกัลลักษณะจืดเป็นพื้นฐานของสังคม ราชวงศ์ซึ่งตั้งตนเป็นผู้นำผู้ส่งเสริมลักษณะจืดและอารยธรรมจันเพื่อให้ชนชั้นปัญญาชนจำต้องยอมรับและร่วมมือด้วย เป็นการแสดงความชอบธรรมที่จะทำให้ประชาชนต้องยอมรับคล้อยตามโดยปริยาย

ความร่วมมือของปัญญาชนเป็นความจำเป็นยั่งยืนในการสร้างความชอบธรรมแก่ระบบการปกครอง ความร่วมมือที่ต้องสุดคือ การรับราชการและร่วมกับราชวงศ์ซึ่งในการสร้างสรรค์ศิลปวิทยาการ ราชวงศ์ยกย่องให้เกียรติปัญญาชนเฉพาะผู้ที่ยอมรับระบอบใหม่และคล้อยตามเจตนาของราชวงศ์ อาทิ การโภณพด้านหน้า ถักเปียด้านหลัง การสวมเสื้อเช้าแบบแผนจู เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นเครื่องแสดงการยอมรับระบอบใหม่ที่เห็นแก่ตัวตีก่าวการยอมรับความคิดเห็นแบบแผนจูเสียอีก สิ่งหนึ่งที่ทำให้คนเจนนิ่งสัญบท่อราชวงศ์ซึ่งคือ การที่ราชวงศ์ซึ่งยอมรับสังคมและอารยธรรมจันด้วยความยกย่องนับถือ ไม่มีเจตจานงที่จะล้มล้างเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวิถีความคิดของคนจัน ความยืนยงของสังคมและอารยธรรมเป็นเครื่องสร้างความรู้สึกภาคภูมิมีเกียรติศักดิ์ศรีมากพอที่จะกดแทนความรู้สึกอับอายที่ถูกข้าวแหนงปกครอง ความร่วมมือของปัญญาชนในการปกครองได้สร้างความรู้สึกว่า จันและแผนจูมีความเหมือนกันมากกว่าความแตกต่างกัน ความรู้สึกเป็นปฏิบัติได้ลดน้อยลงตามกาลเวลา ทั้งปัญญาชนและคนจันทั่วไปสามารถถกสันนิษฐานแผนจูได้อย่างแนบเนียน การเมืองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับอารยธรรม เห็นได้ชัดจากระบบราชการนั้นเอง

ไม่ว่าปัญญาชนจะมีความเคลื่อนไหวและมีกิจกรรมประเภทใดส่วนอยู่ในสายตาของราชวงศ์ ยากที่ปัญญาชนจะคัดค้านได้โดยตรงว่า ถูกรัฐควบคุมความคิดเห็น เพราะตามคตินิยมเดิมนั้น

ราชวงศ์มีหน้าที่ส่งเสริมศิลปวิทยาการ จัดการติดต้องทรงแสดงพระปรีชาสามารถในฐานะที่ทรงเป็นนักประชากษัตริย์ราชบัลลพิต ทรงสมาคมด้วยนักประชากษัตริย์ราชบัลลพิต และมีพระราชนิรันดร์พิเศษเหนือ逶迤 ความการศึกษา วงวิชาการและวิชีวิตปัญญาชน ราชวงศ์ซึ่งได้ถือคตินี้ในการให้รัฐเข้าควบคุมระบบราชการ ระบบการศึกษาและการสร้างสรรค์ศิลปวิทยาการ ปัญญาชนฝูงไม่ประданาถงภัยคสักการจากการรับราชการ ต้องไฟแรงหาความรู้สร้างสรรค์ศิลปวิทยาการ ไม่ข้องเกี่ยวกับการเมืองโดยเด็ดขาด ทั้งปัญญาชนนอกจากราชการและในราชการล้วนตอกย้ำภายใต้ฉาวยานาจของราชวงศ์ซึ่งอย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์รัตน์

เมื่อถึงกลางศตวรรษที่ 18 ระบบราชการมีชนบทสายเชื้อชาติเข้าร่วม (Synarchy) ที่สำคัญคือ คนจีน มองโกลและชาวตะวันตกชาติต่าง ๆ สูตรสำเร็จของระบบราชการแบบมองโกลคือ การแต่งตั้งตำแหน่งคู่ (Dual Appointment) เป็นแผนก 1 ชนชาติอื่น 1 ส่วนใหญ่ชาวมองโกลทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติราชการของชนชาติอื่น ราชวงศ์จึงเห็นความสำคัญของการสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตามวิธีการสอบคัดเลือกแบบจีน

ระบบสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการมีข้อสอบแต่เดิมประเมินความรู้ความเข้าใจทั่วไปโดยเน้นความรู้ในด้านศาสตร์ทางภาษา กฎหมาย คณิตศาสตร์และกิจกรรมการเมือง แต่ต่อมา ข้อสอบเน้นข้าท่วงที่ถือการประพันธ์ (Literary style) และเทววิทยาของลักษณะจีน ข้อสอบประเมินความรู้เฉพาะด้านและไม่ก่อเกิดประโยชน์แก่ราชการในภาคปฏิบัติ เหตุความเป็นเลิศทางวรรณคดีและความสามารถในการบริหารราชการเป็นเรื่องที่มีความแตกต่างกันมาก เมื่อถึงสมัยชิง ราชวงศ์ได้ยกเลิกการแต่งความเรียง 8 หัวข้อใน ค.ศ. 1738 ด้วยเห็นว่าเป็นการทำหน้าที่ของสร้างวรรณกรรม เช้มงวดครอบจำความคิดเห็นกันไป

ในสมัยชิง มีการสอบหน้าพระที่นั่ง 112 คน มีเงินชือ 26,747 คน โดยเฉลี่ยการสอบแต่ละครั้งจะมีเงินชือ 238 คน และปีละ 100 คน¹²

ข้าราชการทหารก็มาจาก การสอบเข้ากัน แต่นายทหารเสื่อนชั้นตำแหน่งไปตามโครงสร้างมากกว่าจะผ่านการสอบเลื่อนตำแหน่งเหมือนข้าราชการพลเมือง ตำแหน่งทหารก็ทำให้ข้าราชการทหารมีสถานภาพเป็นผู้ดี (Gentry) เข้ากัน นายทหารในกองพลต้องทุกระดับชั้นต้องเป็นนายทหารในจักรพรรดิ ข้าราชการจึงทั้งทหารและพลเรือนต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อจักรพรรดิ ข้าราชการล้วนดำรงตำแหน่งในวาระ 3 ปีทั้งสิ้น บุลคลสอบเลื่อนชั้นไปตามลำดับ เป็นการประเมินความสามารถและความประพฤติเป็นระยะ ๆ ไปจนกว่าจะเกษียณอายุ 55 ปี บางครั้งก็ 65 ปี ทั้งนี้ การสอบเลื่อนชั้นเป็นข้อยกเว้นเฉพาะรายเช่นการและที่ปรึกษาราชการแห่งนั้น

การจัดสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการเป็นมาตรฐานการที่ราชวงศ์ซึ่งใช้เพื่อควบคุมการศึกษาและวิถีความคิดของปัญญาชนให้มีความจริงรักภักดีต่อราชวงศ์ ทั้งระบบการสอบที่เป็นกระบวนการการรายงานทางสายชั้นหนอนและขั้นตอน ข้อสอบที่ต้องศึกษาเล่าเรียนหลากหลาย และวิถีทาง

การศึกษา ต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการและความก้าวหน้าในตำแหน่งราชการ ส่วนเป็นวิธีการควบคุมครอบจ้ำและหล่อ牢/molism ศตปัญญาความรู้คิดของปัญญาณทุกรุ่นให้ออกมา เป็นพิมพ์เดียวกันตามคตินิยมของอันพึงประสงค์ของราชวงศ์ การสอบยังเป็นวิธีการควบคุม ปริมาณชนชั้นปัญญาณให้มีพ่อประธาน มิให้เติบใหญ่ไปจนเป็นภัยต่อรัฐ หรือน้อยเกินไปจน ทำให้การบริหารราชการขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล การสอบเป็นวิธีการควบคุมความเคลื่อนไหวทางความคิดของปัญญาณ เพราะการสอบต่อเนื่องตลอดชีวิต ทำให้หัวชีวิตของปัญญาชนต้องฝึกฝนแต่การศึกษาและการสอบ ไม่มีจังหวะว่างໃนชีวิตที่จะคิดเป็นอื่นหรือมีกิจกรรมทางการเมือง อื่นใดที่จะเป็นภัยต่อราชวงศ์ได้ การศึกษาและการสอบตลอดชีวิตได้บันทอนผลกำลังสติปัญญาของปัญญาณให้อ่อนเปลี่ยน ไม่มีผลกำลังสติปัญญาเหลือพอที่จะคิดหรือกระทำการเป็นอื่นได้ การสอบติประการหนึ่งตรงที่ตำแหน่งราชการระดับสูงเป็นของบันทิตเท่านั้น แม้จะมีข้าราชการที่มีได้มาจากการสอบเก็บกังหัน ก็มิได้หมายความว่า ระบบราชการจึงเป็นระบบชนชั้นสูงสืบทรัสรุล เพราะโดยเนื้อแท้แล้ว ระบบราชการเป็นระบบของชนชั้นผู้มีการศึกษาเป็นผู้ปกครอง (A literocracy) เอื้ออำนวยการบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพและความมั่นคง¹³ เป็นที่ยกย่องมากในแวดวงปัญญาชนญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 18

ราชวงศ์ซิงได้กำหนดระบบที่บังคับเป็นวินัยราชการตามแบบอย่างเดิมของจีน ผสมผสานกับแบบอย่างของแมนจูเอง ที่เขียนขึ้นมาก็คือ กฎต้องห้าม ต้องหลีกเลี่ยงสำหรับข้าราชการ (Law of avoidance) กำหนดข้อปฏิบัติต้องห้ามเป็นรายละเอียดมาก ข้อห้ามที่จริงจังมากแต่ปฏิบัติตามได้ยากมากเช่นกันคือ การห้ามจัดตั้งกลุ่ม (Faction, clique) เพื่อมิให้มีโอกาสสร้างสมอำนาจ อิทธิพลและครอบงำองค์กรผู้ตัดสินนโยบายของรัฐ ข้าราชการโดยตัวบุคคลจะไวพากษ์ไวจารณ์คอมมิชชันบอร์ดการปกครองมิได้ เพราะเป็นการโจนตีวิจารณ์องค์กรพรตโดยนัย นอกจากข้อปฏิบัติต้องห้ามแล้ว ราชวงศ์ซิงยังกำหนดอำนาจหน้าที่ของข้าราชการระดับสูงชั้นบนกันจนยากที่จะวินิจฉัยว่า ควรเป็นอำนาจเจตนาของผู้ใด แต่ความรับผิดชอบประจำตนจะแจ้งตามหน้าที่ ราชวงศ์ซิงกระจายอำนาจบริหารและอำนาจจิราภิยัลลักษณะการส่วนภูมิภาคและส่วนห้องถีน มิให้องค์การใดบุคคลใดมีอำนาจแต่ผู้เดียว โดยทุกคนทุกองค์กรอยู่ในบังคับบัญชาของส่วนกลางคือ จักรพรรดิ

8. การตรวจสอบราชการ

จักรพรรดิทรงปกครองจักรพรรดิโดยมีข้าราชการและหน่วยราชการเป็นองค์การปกครอง ที่ดำเนินการปฏิบัติตามพระราชโองการโดยไม่ใช้ส่วนตัว ตัวบุคคลและองค์กรต้องมีการถ่วงคุณอำนาจ

องค์การตรวจสอบราชการถือตนเป็นผู้พิทักษ์กฎหมายและพิทักษ์ลักษณะจืด โดยเฉพาะหลักการว่า ตัวบุคคลจะมีสิทธิ์ตัวบุคคล (Li, propriety) องค์การนี้เป็นหน่วยช่วยราชการของต่างพระเนตรพระธรรม

และเป็นหน่วยเสนาธิการส่วนพระองค์ อำนวยซึ่งใหญ่ที่สุดของผู้ตรวจราชการคืออำนวยในการพิจารณาฟ้องร้องข้าราชการถึงขั้นไล่ออกจากตำแหน่ง (Impeachment) และอำนวยในการกราบบังคมทูลแนะนำ คดค้าน หัวติง หรือเพ็คทูล

เมื่อองค์การตรวจราชการยืนยงมาถึงสมัยราชวงศ์ชิง อำนวยของผู้ตรวจราชการได้เลื่อนโดย ราชวงศ์ชิงถือว่า กลไกนี้ยังมีคุณประโยชน์แต่ต้องลดอำนาจลง โดยเฉพาะอำนวยในการวิพากษ์องค์จักรพรรดิ อำนวยหน้าที่ของผู้ตรวจราชการตกไปอยู่ในมือของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ผู้ทำหน้าที่รายงานลับต่อจักรพรรดิโดยตรง

9. ระบบราชการส่วนพระองค์

การปกครองในสมัยชิงเป็นการปกครองระบอบจักรพรรดิราชย์ที่อำนวยอิปปี้ในทางปฏิบัติอยู่ที่องค์จักรพรรดิ โดยมีระบบราชการเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจและอยู่ในการบังคับบัญชาของจักรพรรดิ ถึงกระนั้น จักรพรรดิก็ยังทรงพระราชนิพักตร์ ระบบราชการอาจล่วงล้ำก้ากินพระราชนิพักตร์ได้ จึงโปรดให้มีระบบราชการส่วนพระองค์ (Personal bureaucracy) เพื่อตรวจสอบราชการทั้งหมด

9.1 คณะกรรมการแผ่นดิน (Grand Council)

จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1729 มีอำนวยหน้าที่เดิมเป็นที่ปรึกษาราชการทหาร (Chun-chi ch'u, Military Council หรือ Military Strategy Office.) ต่อมามีคณะกรรมการแผ่นดิน ได้พัฒนาเติมที่ขึ้นกำหนดให้เป็นหน้าที่แผนราชการ เสนอที่ทั้งหลายของคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ล้วนเป็นหน้าที่บริหารส่วนกลางระดับสูงสุด คือ ระดับกำหนดวินิจฉัยการแผ่นดิน (Top decision-making) กระบวนการของราชการที่สถาบันขึ้นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะที่ปรึกษา ราชการแผ่นดินก่อนทั้งสิ้น เมื่องค์กรนี้เติบใหญ่ ผู้ที่เป็นที่ปรึกษาล้วนเคยเป็นราชเลขานุการมาก่อน ต่างตำแหน่งโดยไม่มีวาระ แล้วแต่พระราชนิพักตร์ คณะที่ปรึกษาเป็นคณะบุคคลสองในปีตั้งที่มีขนาดเล็กและเป็นคณะบุคคลฝ่ายใน (Inner Court) มีสำนักดังอยู่ในเขตพระราชฐาน ที่ปรึกษาต้องเข้าเฝ้าทุกวันและตามเสด็จทุกหนแห่ง คณะที่ปรึกษาภายในเป็นองค์กรบริหารส่วนกลางสูงสุด แต่ไม่มีอำนาจสั่งราชการแก่กระทรวงและหน่วยราชการพิเศษ ตลอดจนหน่วยราชการใต้ในมณฑล

9.2 กรมวัง (Imperial Household Department)

องค์กรนี้แสดงให้เห็นถึงวิธีการอันแบบยสุใน การเสริมสร้างพระราชนิพักตร์ กรมวัง เป็นองค์กรถ่วงดุลอำนาจที่มีให้ทุกเรื่องด้านของราชบัลลังก์ และระบบราชการตั้งอตีต กรมวังเป็นกลไกสำคัญของราชวงศ์ที่จะควบคุม บริหารและพัฒนาทรัพยากรในแผ่นดินได้อย่างเบ็ดเสร็จ กรมวังได้จัดตั้งองค์กรย่อยมากนัยในเขตเมืองหลวง

9.3 การจัดตั้งระบบติดต่อสื่อสารราชการ (Bureaucratic communication)

ตามระเบียบปฏิบัติเดิม ระบบเดินหนังสือ บันทึกหรือใบบอกประจำ (Routine Memorial system) มีกระบวนการภารกุลเกล้าฯ ถวายโดยผ่านสำนักถ่ายทอดบันทึก (Office of Transmission)

บันทึกอีกประเภทหนึ่งมาจากการท้าราชการทหารและพลเรือนชั้นสูงทั่วจักรวรรดิ เป็นบันทึกส่งตรงถึงสำนักบันทึก (Chancery of Memorials) เพื่อส่งต่อให้สำนักขันที (Chancery Eu-nuchs) เพื่อทูลเกล้าฯ ถวาย บันทึกพิเศษนี้คลับ จะเปิดเผยออกอ่านไม่ได้ ถือเป็นบันทึกที่พระมหาราชวังโดยตรง (Palace Memorials) เมื่อมีพระราชวินิจฉัยตอบแล้วต้องส่งให้ผู้เชิญ เมื่ออ่านแล้ว ต้องส่งกลับทั้งบันทึกและหนังสือแจ้งพระราชวินิจฉัยศึกสู่เมืองหลวงดังเดิม

ตามระบบติดต่อสื่อสารราชการดังกล่าว จักรพรรดิทรงควบคุมข้อมูลข่าวสารทั่วจักรวรรดิได้อย่างดี เมื่อจะทรงสั่งราชการ จักรพรรดิทรงว่าราชการด้วยพระองค์เอง ราชวงศ์ซิงไม่มีตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีหรือนายกรัฐมนตรีในความหมายปัจจุบันเพื่อรับสนองพระบรมราชโองการ จักรพรรดิทรงเป็นนายกรัฐมนตรีโดยปริยาย ทรงบังคับบัญชาระบบราชการโดยตรง การติดต่อสื่อสารทางราชการระหว่างจักรพรรดิกับราชการในระยะแรกเป็นการติดต่อโดยตรงอย่างไม่เป็นทางการ ไม่ต้องผ่านสื่อกลางใด ๆ แต่ต่อมาภายเป็นระเบียบปฏิบัติโดยผ่านคนกลางที่ปรึกษาราชการแผ่นดินหนังสือราชการทุกประเภทยกเว้นทูลเกล้าฯ ถวาย

9.4 ระบบการตรวจสอบราชการโดยการเข้า

ราชวงศ์ซิงได้จัดตั้งระบบการเข้ามาเป็นการภายในชั้น ระบบนี้มิได้เป็นของราชการ หากแต่เป็นระบบส่วนพระองค์ ในระบบราชการ ทุกตำแหน่งชั้นสูงเป็นตำแหน่งคู่กันเป็นคู่เงิน 1 ชั่วโมง 1 เพื่อตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกันเอง ผู้ดำรงตำแหน่งชั้นสูงล้วนเป็นผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท มีความจงรักภักดีโดยตรงต่อจักรพรรดิมากกว่าต่อผู้บังคับบัญชาโดยตรงของตน สามารถปฏิบัติราชการต่างพระเนตรพระกรณีย์ได้ดีเยี่ยมและสามารถปฏิบัติการช่วยราชการเป็นบันทึกลับส่งตรงถึงพระมหาราชวัง (Palace memorials) บันทึกลับเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของระบบรายงานลับ เป็นบันทึกเป็นการส่วนตัว (Personal-memorial system) ระบบนี้ทำหน้าที่แทนระบบผู้ตรวจราชการ (Consorial system) ซึ่งเป็นระบบเปิดเผย

ระบบรายงานลับนี้มีผู้รายงานคือ ชั้นราชการ ปฏิบัติตนต่างพระเนตรพระกรณีย์ในการตรวจสอบชั้นราชการในระบบ โดยมีพระบรมราชโองการลับให้ปฏิบัติการช่วยราชการและตรวจสอบราชการ เหมือนหน้าที่ผู้ตรวจราชการ ระบบรายงานลับนี้เป็นช่องทางพิเศษสำหรับการตรวจสอบชั้นราชการและรายงานลับเจิง เป็นระบบช่วยของที่มีเครือข่ายทั่วจักรวรรดิเหมือนระบบผู้ตรวจราชการ ผู้รายงานลับได้รับอภิสิทธิ์เหมือนผู้ตรวจราชการ

ชั้นราษฎรทั้งระบบถูกตรวจสอบกันอย่างโดยระบบผู้ตรวจราชการและระบบรายงานลับบันทึกของสองระบบจะตรวจสอบเปรียบเทียบข้อเท็จจริงกันได้ ระบบรายงานลับยังเป็นระบบแยกเป็นชั้นค่าสั่งการและชั้นการของเป็นแนวตั้ง (Vertical line) จากจักรพรรดิสู่ผู้รายงานลับ ระบบรายงานลับได้ทำให้ชั้นราษฎรที่ถูกเป็นหมาดายขึ้นเพื่อไม่ให้ทางที่จะป้องกันเองด้วยการพิจารณาได้ส่วนตามกระบวนการราชการปกติ ผู้รายงานลับอาจถูกเป็นหมาดายโดยผู้ตรวจราชการได้เช่นกัน ผู้รายงานลับคือชั้นราษฎรทั่วไปที่ไม่มีอำนาจตัดสินใจ ชั้นราษฎรจึงขาดอำนาจต่อรองให้ ทั้งสิ้น ระบบรายงานลับได้ทำลายอำนาจการตรวจสอบของระบบตรวจสอบของระบบตรวจสอบพราษฎรที่มีบุคคลได้พยายามติดตามตรวจสอบพราษฎรที่มีอำนาจต่อรองให้โดยสิ้นเชิง

ระบบราชการส่วนพระองค์ได้เสริมสร้างพระราชอำนาจให้มีความเข้มแข็งเต็มขั้นทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์จีน¹⁶

ระหว่างกลุ่มศตวรรษที่ 14 ถึงศตวรรษที่ 19 มีการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์จากราชวงศ์หมิงไปเป็นราชวงศ์ชิง ถือว่าเป็นยุคสมัยที่บ้านเมืองมีระเบียบแบบแผนและสังคมมีความมั่นคงอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์มวลมนุษยชาติ สังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น ระบบการเมืองจึงมีความมั่นคงมาก

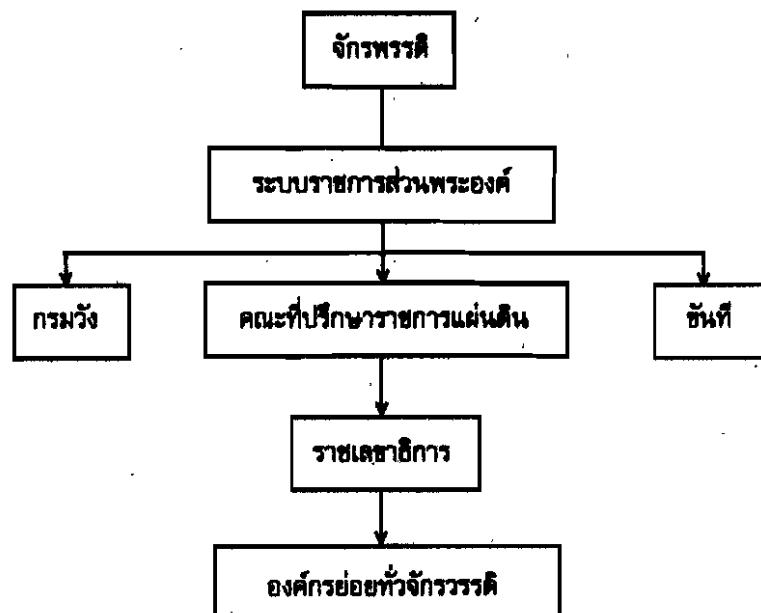
สังคม

สังคมจีนอาจแบ่งเป็นชั้นชั้นได้ถ่าย โดยคำนึงถึงลักษณะสังคมเป็นพื้นฐานก่อน สังคมจีนเป็นสังคมของผู้ประกอบการเกษตร จึงถือได้ว่าเป็นสังคมเกษตร (Agrarian society) สังคมชนบท (Rural society) และเป็นสังคมของชั้นชั้นชาวนา (Peasant society) สังคมประเภทนี้มีผู้คนนิยมการอยู่คุกที่ไม่นิยมและหาดีเกรงความเปลี่ยนแปลง สังคมนี้เป็นสังคมที่ปิดหูปิดตาไม่ใส่ใจกับโลกภายนอก จึงเป็นสังคมปิด (Closed society) ที่ยึดมั่นในลัทธิชิงจื้อ

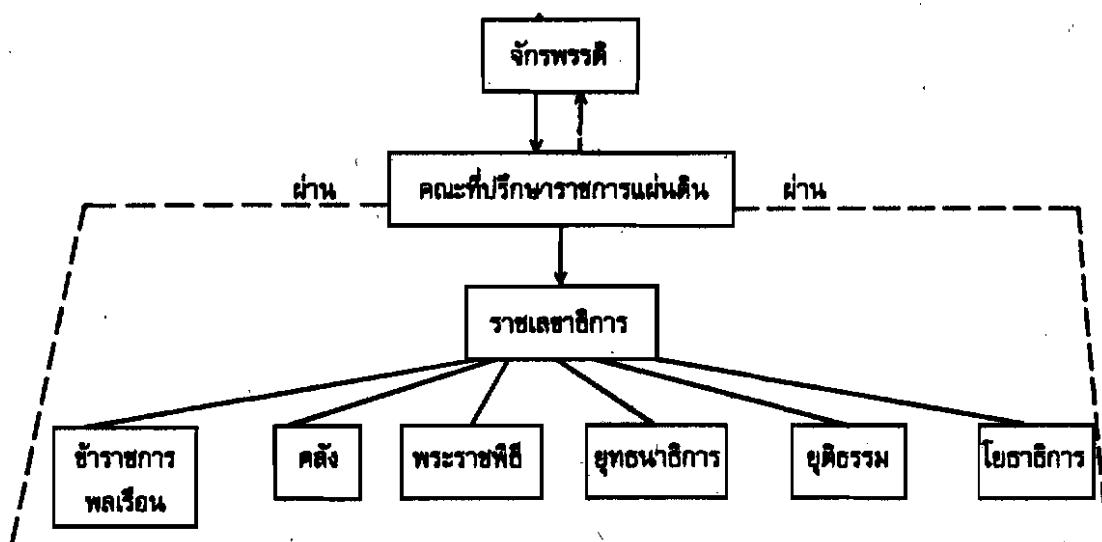
1. ครอบครัว

สังคมจีนได้พัฒนาความคิดเกี่ยวกับสังคมตามคตินิยมเมื่อ ราชฐานแห่งจักรพรรดิคือ รัฐ ราชฐานแห่งรัฐคือครอบครัวและราชฐานแห่งครอบครัวคือคน คติชี้แจงได้กำหนดหลักการว่ามนุษย์ยอมมีความสัมพันธ์กันเป็นระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับบุคคลโดยเอกสาร จนถึงระดับครอบครัว และระดับประเทศชาติ ตามแนวความคิดทั้งสองนั้น ครอบครัวคือหน่วยสังคมพื้นฐาน (Basic social unit) สังคมจะต้องรักษาและเจริญชีวิตรือตกต่ำลง ล้วนชื่นอยู่กับครอบครัวก่อนว่าดีหรือเลว ครอบครัวคือองค์กรเบื้องต้นของสังคมที่มีหน้าที่พัฒนาบุคลิกภาพคือ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของคนจีน ครอบครัวจึงเป็นบ่อเกิดแห่งเอกลักษณ์จีนและมีบทบาทสำคัญยิ่งสำหรับสังคมและมีอิทธิพลครอบจำคนจีนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

แผนผังระบบบริหารราชการแห่งรัฐ

ฝ่ายใน

ฝ่ายหน้า ฝ่ายกลาง

—————> สายการบังคับบัญชาແພີ້ຈາກຈັກປະຊິດມາ
-----> ระบบຮາຍຕານັ້ນສູງຈັກປະຊິດ

รู้ย่อมาต่อว่า ครอบครัวคือหน่วยสังคมที่ฐานที่จะต้องควบคุมไว้ สมาชิกในครอบครัวอยู่ภายใต้การควบคุมของหัวหน้าครอบครัว (Patriarch) ความประพฤติในครอบครัวต้องดำเนินถึงความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม (Propriety) และระเบียบแบบแผน (Order) การปกครองในครอบครัวเช่นนี้ทำให้ครอบครัวเงินเป็นประหนึ่งรัฐจำลอง (Microcosm) ที่บุคคลผู้เป็นสมาชิกต้องยอมรับปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบต่อครอบครัว สังคมและรัฐ ความจงรักภักดีและความกตัญญูต่อพ่อแม่เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมา การที่ฐานะในครอบครัวให้สมาชิกในครอบครัวมีความจงรักภักดี กตัญญูคุณและเชื่อฟังต่อรัฐ

ครอบครัวจะมีขนาดเล็ก มีสักชุดจะเป็นครอบครัวเดียว (Single Family) ประกอบด้วยพ่อแม่ลูกเพียง 2 ชั่วรุ่นอายุประมาณ 4-6 คน การมีที่ดินขนาดเล็กและฐานะยากจนส่งเสริมให้มีการตั้งครอบครัวเดียวหากมาก และไม่ส่งเสริมให้ขยายเป็นหลานครอบครัวเรือนเป็นไปได้โดยธรรมชาติวิถีสังคมคัดซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันหลานคนหลานครัวเรือนเป็นไปได้โดยธรรมชาติวิถีสังคมคัดซึ่งกันและกัน การที่ครอบครัวที่ต้องการครอบครัวที่ไม่มีการแยกแยะ หลักการนี้สะท้อนความคิดเรื่องความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security) ในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นปึกแผ่นคงของครอบครัวขยายเป็นเครื่องแสดงถึงความสามารถของหัวหน้าครอบครัวในการปกครองผู้คนในครอบครัว ถือเป็นเกียรติอันสูงยิ่งในสังคม

ในสภาพความเป็นจริง ครอบครัวขยายคือครอบครัวของชนชั้นปักษ์ขวาจัดอิทธิพล และอำนาจเงินตราพรั่งพร้อมผู้คนท่า�ัน ในครอบครัวใหญ่เท่านั้น ถึงที่จะมีภราดรยาหลานและมีบุตรหลานมาก ครอบครัวขยายบุตรหลานให้มีการศึกษาเพื่อเป็นข้าราชการ “เจ้าคนนายคน” ครอบครัวขยายจึงเป็นครอบครัวที่มีความร่วมมือทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ครอบครัวขยายมักไม่สามารถที่จะดำรงความเป็นเอกภาพไว้ได้เมื่อหัวหน้าครอบครัวตาย เพราะประเทศไทยเน้นนิยมแบ่งทรัพย์มรดกเท่ากันแก่ทุกคน ไม่ถึง 3 ชั่วคน ครอบครัวขยายก็จะเกิดการแยกครอบครัวออกไป หั้งครอบครัวขยายและครอบครัวเดียวมีการแยกครอบครัวออกไปก่อนหรือหลังบิดามารดาเสียชีวิต ความเป็นญาติที่น้องทางสายบิดาและมารดา (Kinship) ปรากฏภายใน 5 รุ่นอายุคือ จากหัวเดิมปู่ย่าตายาย ถึงบิดามารดา สู่บุตร หลาน(และเหลน) ระบบเครือญาติแบบเจ็น มักนับญาติทางสายบิดา (Patrilineal) บุตรที่แต่งงานแล้วถือเป็นคนนอกพระศรีอย่างสามี ระบบเครือญาติรักษาภูมิเกณฑ์ความสัมพันธ์ต่อกันตามเพศและวัย มีความผูกพันต่อกันในด้านความเคารพนับถือ และความรับผิดชอบต่อกัน

ความสัมพันธ์ฉันเครือญาติ (Kinship relation) ครอบจ้ำกระบวนการประกอบอาชีพ เพาะสมำชิกประกอบอาชีพร่วมกันเป็นอาชีพหรือกิจการของครอบครัว (Family business) คนเงินซึ่งต้องผูกพันกันโดยสายโลหิตเสมอเป็นเอกลักษณ์หรือใบบอกร่างแก่ผู้นั้นในการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจสังคมและการเมือง

ความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ใช้เพศและวัยเป็นเกณฑ์ ความมีอาชญากรรมก่อความอ่อนเยาว์ ความเป็นชายครองอำนาจเป็นหลัก ความสัมพันธ์ตามเชื้อสายชาติหนึ่งก่อความเป็นญาติที่น้องตามเชื้อสายหญิง ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีระบบความสัมพันธ์ฉันเครือญาติ (System of kinship relation) อย่างถูกต้องมีระเบียบแบบแผน ทุกคนต้องมีความสัมพันธ์ตามระบบนี้ ซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่รับผิดชอบต่อกันตามสถานภาพส่วนบุคคล (Status) ความสัมพันธ์แบบนี้ ทำให้สังคมเป็นลักษณะเป็นสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน (Depending society) ความรักความผูกพันตามดั่งจิตเป็นความรักและผูกพันต่อกันอย่างลดหลั่นตามลำดับชั้นของสถานภาพ (Graded love) เช่น ความรักต่อบิดาสำคัญกว่าความรักต่ogrารยา เป็นต้น สถานภาพภายในครอบครัวถูกกำหนดขึ้นตามความผูกพันต่อกันสามประการคือ ความผูกพันที่ประชาชนต้องซื่อสัตย์จริงรักภักดีต่อผู้ปกครอง ความผูกพันที่บุตรต้องจงรักภักดี กตัญญูรักและเชื่อฟังบิดามารดา และความผูกพันที่ภารยาต้องมีความบริสุทธิ์ผุดผ่องสำหรับสามี⁶

ความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวไม่เสมอภาคและมีความเหลือมล้าต่ำสูง เปรียบประดุจน้ำมือทั้ง 5 มีความสั้นยาวไม่เท่ากัน การแสดงอารมณ์ความรู้สึกความปราดหนาอย่างจดจ่อว่าเป็นความประพฤติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม

ระบบครอบครัวเป็นระบบที่มีการปกครองเป็นลำดับชั้น (Hierarchy) ตามสถานภาพส่วนบุคคล และมีการใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) สถานภาพชั้นอยู่กับฐานะในครอบครัวว่าเป็นฐานะโดยการให้โดยการสมรส อำนวยหน้าที่ปราภูลงไปตามรุ่นต่าง ๆ และภายในรุ่นนั้น ๆ อำนวยหน้าที่มากน้อยตามเพศและวัย ชายมีอำนาจเหนือหญิง ผู้อาชญากรรมอำนาจเหนือผู้เยาว์ สมาชิกในครอบครัวมีหน้าที่เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามหัวหน้าและผู้ใหญ่โดยปราศจากการโต้แย้งใด ๆ สมาชิกต้องจงรักภักดีและมีความกตัญญูรักและภักดีต่อครอบครัวและวงศ์ตระกูลหนึ่งเดียวโดยอำนวยหน้าที่นั้นเองที่ทำให้ทุกครอบครัวต้องมีผู้สืบสกุลเป็นหัวหน้าสืบบทอดอำนาจต่อไป อาจจะกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือหลักอาชญา การใช้อำนาจเต็มขาดของหัวหน้าและการสืบท่ออำนาจในวงศ์ตระกูลไปตามสายเพศชาย สายสัมพันธ์เช่นนี้ครอบงำทุกหมู่เหล่าและทุกระดับในครอบครัว สมาชิกยอมรับความสัมพันธ์เช่นนี้โดยต้องเป็นการกระทำการที่ร่วมกันเพื่อความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security) ในชีวิตและทรัพย์สิน

ในระบบครอบครัวอีกเช่นกันที่มีระบบอาชญา ผู้น้อยต้องเคารพเชื่อฟังอยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่ ผู้อาชญาจะได้รับความยกย่องเมื่ออำนวยภารกิจให้กับครอบครัว แม้ล่วงลับไปแล้ว ครอบครัวก็ต้องประกอบพิธีเช่นไหว้ตามที่กฎหมายกำหนด การเช่นไหว้บรรพบุรุษถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความอาชญา ความอาชญาจะปรากฏอิทธิพลในการลิขิตชีวิตของบุคคลในครอบครัวมาก ที่สำคัญคือการสมรสครอบครัวเป็นผู้กำหนดคู่ครอง โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ครอบครัวพึงได้รับมากกว่าจะคำนึงถึงความสุขของคู่ครอง

และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างประسانเป็นหนึ่ง (Harmony) ภายในครอบครัว ศูนย์รวมสามประการนั้นจะหันทรอคนทางการเมืองเข่นกันที่ถือว่า หน่วยสังคมใหญ่ที่อยู่ในรัฐต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อกันเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเองและประโยชน์ของรัฐ คติชี้จิตเน้นหนักครอบครัวที่มีโครงสร้างสถาบัพชั้นชั้นและการให้ผู้ปกครองมีอำนาจโดยนิตินัย เพื่อป้องกันมิให้ครอบครัวแตกแยก คติเช่นนี้แสดงชัดเจนว่า รัฐได้มอบหมายอำนาจหน้าที่ให้แก่ครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติให้เป็นผู้แทนรัฐในการปกครองประชาชน

ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีอยู่นั้นเป็นใหญ่เชิงเฉพาะในครอบครัวขยายเท่านั้น ในครอบครัวเดียวที่ยากจน สมาชิกเป็นอิสระไม่ชื่นต่อ กัน ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นต่างๆ เพราะมีเพียงรุ่นบิดามารดาและรุ่นบุตรเท่านั้น ทุกคนเป็นตัวของตัวเอง วิถีชีวิตในครอบครัวจึง มีหลายแบบแล้วแต่สถานภาพ อำนาจอิทธิพลและอำนาจเงินตราเป็นเครื่องกำหนด

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบาทครอบครัวรอบด้านแล้วก็ยังคงเห็นว่า ทั้งครอบครัว และหมู่บ้านมีความหมายยิ่งใหญ่มากต่อจิตใจทุกแห่ง มิว่าจะเป็นความมีหน้ามีตา การมีอิทธิพล ความพึงพอใจ ความกตัญญูสุคุณ ภารยาทสังคม การฉ้อราษฎร์บังหลวง สถาบันต่างๆ ในสังคม ความเอื้ออาทรและความยุติธรรม เหล่านี้ล้วนมีที่มาจากการครอบครัวและหมู่บ้านเป็นเบื้องต้นทั้งสิ้น แม้แต่ระบบการเมืองการปกครองก็มาจากกระบวนการทางการเมืองเดียวกันที่ด้วย

ภายใต้ถิ่นฐานที่บุคคลทุกคนล้วนอยู่ภายใต้การลิขิตของครอบครัว และวงศ์สกุล อำนาจอิทธิพลของครอบครัว วงศ์สกุลและบรรพบุรุษล้วนครอบงำทุกสิ่งทุกแวดวงในครอบครัวได้อย่างมั่นคง อาจจะกล่าวได้ว่า สักษณะสำคัญของครอบครัวได้แก่ การให้ความสำคัญ แก่การมีผู้นำ การใช้อำนาจเด็ดขาดของผู้นำ การสืบต่ออำนาจผู้นำ การยึดมั่นและตั้งมั่นครอบครัว ให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง และการมีเอกภาพและระเบียบวินัยในครอบครัว

ระบบครอบครัวได้สร้างเอกลักษณ์แก่自己ในสังคมจีน ที่นับว่าสำคัญคือ คนจีนเต็มไปด้วย ความอศอก อดกลั้นค่อนข้างสูง เทืนแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เก็บกอดความรู้สึกไว้ภายใน ไม่แสดงออกให้ปรากฏ อินยอมสงบต่อความกดดันของครอบครัว และรักษาภพองวงศ์ตระกูลของตน ยิ่งเชิญ อยู่ในสังคมที่ต้องโลกหักคนคนจีนที่มีขอบเขตเฉพาะในแนวทางครอบครัวและมาตรฐานความมีภูมิ เท่านั้น ทำให้คนจีนขาดความตื่นตระหนึ่ง ไม่สามารถจะตัดสินใจในเรื่องใดได้ด้วยตนเอง ไม่แน่ใจและ ไม่เต็มใจที่จะยอมรับผิดชอบในการอันใดและพึงพอใจกับการยึดมั่นในระบบทั้งสองด้าน ธรรมเนียม จริยธรรม ประเพณี และพอกใจสภาพความคงอยู่มากกว่าจะยินยอมต้อนรับความเปลี่ยนแปลง

ความสัมพันธ์ดับครอบครัวนี้เป็นพื้นฐานกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ บาง ความผูกพันยังไม่แยกเริ่มที่จะมี เป็นความผูกพันที่ครอบครอบครัวก่อนสิ่งอื่นใด ครอบครัวสำคัญ และมาก่อน เป็นส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงความสำคัญของบุคคลโดยแยกเทศา เป็นการปฏิบัติแบบโลก ทัศน์ของจีนให้เริ่มจากดับครอบครัว ขยายวงกว้างไปสู่ระดับมาตรฐานที่จะทำให้คน

จึงสามารถเข้าใจและผูกพันต่อรัฐประเทศาติ ความรักครอบครัวและมาตรฐานมีกลไกเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาชาติในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เพราะคนจีนรักษาผลประโยชน์ของครอบครัวและท้องถิ่นเกิดมากกว่าจะคำนึงถึงความอยู่รอดและผลประโยชน์แห่งรัฐ ลักษณะนี้มีข้อดีคือตัวชี้นำค่อนข้างชัดเจน แต่ครั้นเมื่อได้ปรากฏปรัชญาแล้ว ลักษณะนี้ได้สำคัญลงต่ำลงเป็นปฏิกริยาตอบโต้ฉบับลับต่ออาการใช้หนังของจีน อันสืบเนื่องมาจากการผันผวนของสถานการณ์ภายในและภายนอกของจีน

2. องค์กรอื่นภายในอิทธิพลระบบครอบครัว

นอกจากครอบครัวยังเป็นหน่วยสังคมพื้นฐานแล้ว สังคมจีนยังมีองค์กรอีกหลายประเภท ที่มีลักษณะการจัดตั้งองค์กรใกล้เคียงหรือได้รับอิทธิพลระบบครอบครัว ที่สำคัญคือ องค์กรกล่างของแข็ง (Clan or Lineage Organization) สมาคมพ่อค้า สมอสร สมาคมผู้มีความเชื่อถือแบบเดียวกัน และสมาคมลับ (Secret society)

2.1 องค์กรกล่างของแข็ง

เมื่ออยู่นอกแวดวงครอบครัวของตน คนจีนมีความผูกพันเป็นหน้าที่และสิทธิ์กับคนอื่นที่เป็นญาติพี่น้องโดยเชื้อสายหรือโดยการสมรส ความสัมพันธ์อันเครือญาติมักนับทางสายชায และขยายขอบเขตจนรวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กรกล่างของแข็ง ที่เป็นองค์กรเชื้อสายเดียวกัน (Lineage) องค์กรเชื้อสายมีกิจกรรมครอบครุமแฝไปศาลาทั้งหมู่บ้านท้องที่ หรือทั้งเมือง มีทรัพย์สินกลางของแข็งและเป็นแกนกลางของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นองค์กรกลางประสานงานระหว่างครอบครัวกับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีคุณประโยชน์สำหรับรัฐในการควบคุมประชาชัąนระดับส่วนตัวและการเรียกเกณฑ์กำลังแรงงานโดยตรง

2.2 สมาคมพ่อค้า (Kung-so, Guilds)

สมาคมพ่อค้าเป็นองค์กรหนึ่งที่ทรงอำนาจอิทธิพลไม่ใช่น้อย เป็นองค์กรกล่างของพ่อค้าชาวเชื้อสายที่มุ่งหมายช่วยเหลือกันเองในทุกด้าน องค์กรกล่างเป็นผู้กำหนดวิธีการผลิต และการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ ตลอดจนเป็นผู้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ สมาคมพ่อค้ามักจัดตั้งสมอสร (Hui kuan, native place association) ในถิ่นที่อยู่ในการค้าและธุรกิจ สมอสรเป็นสถานที่นัดพบสังสันธ์ เป็นที่เจรจาการค้าและธุรกิจ เป็นศูนย์กิจกรรมอเนกประสงค์

2.3 สมาคมลับ

สมาคมลับเป็นองค์กรปิดลับที่มีการจัดตั้งกองกำลังขึ้นมา ผู้นำมักมาจากชนชั้นผู้ดี เพราะผู้ดีเป็นปัญญาชน มีความรู้น่าเชื่อถือ เป็นมั่นสมองในการจัดตั้งและดำเนินการขององค์กรให้เป็นระเบียบ จุดมุ่งหมายการจัดตั้งคือ การป้องกันตนเองจากการกดขี่ชั่มเหงของข้าราชการและความไม่สงบสุขในสังคม สมาคมลับส่วนใหญ่มีอิทธิพลศาสนาหรือความเชื่อถือเดียวกัน ส่วนใหญ่

เป็นอิทธิพลศาสนาทุกชนิดกิจกรรมมหานานสำนักต่างๆ สามารถส่วนใหญ่เป็นชាតาณ่ายังคงใน
ไสยศาสตร์ สมาคมลับเป็นองค์กรที่มีการจัดตั้งตีมากและแปรเป็นองค์กรติดอาวุธในยามเกิดศึก
หรือเมื่อต้องด้านอำนาจจารุ สมาคมลับยังเป็นองค์กรคู่แข่งของผู้ต้องการนำมวลชน

องค์กรจัดตั้งที่มีความเกี่ยวข้องกับเชื้อสายส่วนครอบครัวอย่างพังทั้งหลาย
ในสังคม แม้จะเป็นองค์กรที่เป็นประโภชน์แก่รัฐเพรา มีความเข้มแข็งและจัดตั้งตี สามารถเป็นแกน
กลางประสานรัฐกับประชาชน แต่รัฐก็ต้องระแวงมีให้องค์กรประเภทนี้เดิบใหญ่ทรงพลังเป็น
อันตรายแก่รัฐได้ในบันปลาย ดังจะเห็นได้ว่า ในศตวรรษที่ 18 กบฏส่วนใหญ่ส่วนเดิบใหญ่มากจาก
สมาคมลับ สมาคมพ่อค้า สโนสร และองค์กรเช่น

3. การแบ่งชั้นในสังคม

สังคมจีนได้กำหนดชนชั้นแน่นอนตามด้วยเปลี่ยนแปลงมีได้เหมือนระบบวรรณะ (Caste system) ของอินเดีย สังคมมีการเปลี่ยนแปลงชั้น (Social Mobility) เปิดโอกาสให้ได้เด้าสู่ชั้นชั้น
ที่สูงกว่าเดิมได้ ที่นิยมมากคือ การได้เด้าสู่ชั้นผู้ปักครองโดยวิธีการสอบหรือโดยการเรียนรู้
บัตรหรือตำแหน่งราชการ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงชั้นในสังคมจีนมักเป็นการลดชั้นลงมา
มากกว่าจะเป็นการได้เด้าสู่ชั้นที่สูงกว่าเดิม

ตามโครงสร้างดังกล่าวสังคมจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงชั้นและไม่มีการสืบทอดชั้นในวงศ์สกุล
ย่อมเป็นสังคมที่ไม่มีลักษณะเข้าช้ายเป็นสังคมชนชั้นสูง (Aristocracy) ตำแหน่งและศักดิ์ศรี
ตลอดจนอำนาจล้วนสืบตระกูลมีได้ แม้ชาติประเทศ (Birth, family) จะมีความหมายสำคัญในสังคม
ข้อยกเว้นมีเฉพาะชุมชนทางฝ่ายในเท่านั้น เพราจะมีแต่เกียรติและไว้อำนาจ แม้จะมีการแบ่งชั้น แต่ก็
คำนึงถึงหลักการความเสมอภาค (Egalitarian) คุณงามความดีและความเป็นเลิศทางอักษรศาสตร์
เป็นเครื่องกำหนดสถานภาพให้เป็นที่ยอมรับของสังคม การเปลี่ยนแปลงชั้นกับไปกลับมาจาก
สูงสู่ต่ำ จากต่ำสู่สูง ทำให้สังคมมีชั้นประภูมิสูงหายไป สังคมมีพลังแข็งแกร่งไม่เปลี่ยนแปลง
โดยเหตุการณ์จะมีสูญหายของชั้นชั้น

ในที่นี้ จะเสนอเฉพาะบทบาทชนสีเหล่านี้ในสมัยชิง ศิลป์ เจ้า ผู้ต้องการ ช่างฝีมือ และพ่อค้า

3.1 ชนชั้นผู้ปักครอง

นอกเหนือจากการพิจารณาตั้งแต่ทรงเป็นองค์รัฐบาลปัตย์แล้ว ชนชั้นผู้ปักครองทั้ง
หมดมีสถานภาพเป็นชุมชน (Nobility) ในสมัยชิง ชุมชนมี 3 ประเภทคือ

ก. ชนชั้นเชื้า (Imperial Clanmen) หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ผู้สืบทอด
สายชนชั้นปักครองชาวแมนจูจากพระปฐมบรมกษัตริย์มหาชี มีทั้งหมด 700 องค์ทรงสืบพระวงศ์
เป็นสายโดยตรง มีศาลาพระราชนิรุตต์ (Clan Court)

ก. ชุมชนโตซัม (Titular Nobles) ศิลป์เจ้าราชการมีอิศค 5 ราชตั้บ

ค. นายทหารแห่งกองพลัง (Bannermen) เป็นชาวแมนจูทั้งหมด ได้รับบ้านนาอยู่ประจำปี ที่ดิน ข้าวและเครื่องนุ่งห่ม นายทหารเหล่านี้จะประกอบอาชีพอื่นมาได้ไม่ว่าจะเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม เพื่อรักษาสถานภาพอันทรงเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งกองพลัง ถ้าผู้ใดประสงค์จะประกอบอาชีพอื่นต้องถูกอกก่อน ราชวงศ์ซิงได้จัดตั้งศาลทหารเป็นศาลมเดียว

3.2 ชนชั้นผู้ดี (The Gentry)

การเป็นสมาชิกชนชั้นสูงผู้ดีมีหลายวิถีทาง วิถีทางที่เป็นทางการและเป็นที่ยกย่องมากคือ วิถีทางแห่งการสอบ ผู้สอบไล่ได้ทั้งที่เป็นข้าราชการและอยู่นอกราชการ ถือเป็นชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ เรียกว่า ชนชั้นผู้ดี

เมื่อพิจารณาสังคมจีนที่ยึดถือสถาณภาพมาก จะเห็นได้ว่า การสอบเป็นวิธีอันทรงเกียรติที่จะทำให้บุคคลผู้สอบไล่สามารถเบลี่ยนสถาณภาพได้แม้ชั่วชั่มศีน จนมีวรรณกรรมเสียดสีไว้มาก เช่น นานิยายเรื่อง *An Unofficial History of the Literati* ที่นายชุ่งจื่อ (Wu Ching-tzu, ค.ศ. 1704-1754) แต่ง มีตอนหนึ่งว่า คนชาญเนื้อสัมภ์ได้เสียดสีข้าราชการไว้ว่า “รู้ไหม พากข้าราชการหนั่นนี่คือใคร? พากันล้วนเป็นดวงดาวในสวรรค์ชั้นฟ้า” (“They are all stars in heaven!”)¹⁷

ผู้ดีเป็นชนชั้นผู้ดีด้วยความรู้ว่าด้วยมนุษยสัมพันธ์ และผู้ดีจะเป็นแบบแผนศิลธรรมจรรยาซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคม ชนชั้นผู้ดีได้รับการศึกษาอบรมตามคติซึ่งจึงให้มีบรรคนะและมาตรฐานการศึกษาคุณค่าในมีเป็นแนวเดียวแก้กัน การศึกษาโดยการอ่านมากและมีประสบการณ์ย้อมทำให้มีการฝึกอบรมจิตใจที่จะໄฉเรียนรู้สืบต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาอนกรองเรียนจึงเป็นเอกลักษณ์ของชนชั้นผู้ดี คตินี้ยังคงจึงได้ฝึกอบรมให้มีความลับด้วยเชื่อมั่นว่า “ให้คำนึงถึงแต่ความเดือดร้อนของโลก ก่อนที่จะคำนึงถึงแต่ความสุขสำราญ”¹⁸

ชนชั้นผู้ดีเป็นชนกลุ่มน้อยมากในสังคมจีน ทั้งจักรวรรดิ ผู้ดีมีเพียงประมาณอัตรา ร้อยละ 1.5-2 เท่านั้น และรับราชการได้น้อย เพราะตำแหน่งราชการมี 40,000 ตำแหน่งเท่านั้น ในสมัยชิง ผู้ดีรับราชการ 27,000 ตำแหน่งจากผู้ดีทั้งหมดในจักรวรรดิ 1.1 ล้านคน ทั้งชนชั้นและตำแหน่งของผู้ดีนับว่ามีจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรหลายร้อยล้านคน¹⁹

ชนชั้นผู้ดีมีหลายระดับขั้นตามระดับการสอบแต่ทั้งชนชั้นถือเป็นชนชั้นผู้ดีนักวิชาการ ผู้มีความรู้สูง (Shen-shih, the Scholar-Gentry) แตกต่างจากสามัญชนตรงที่มีความรู้สูงเป็นผู้สืบท่องและสร้างสรรค์รายธรรม

ชนชั้นผู้ดีแบ่งง่าย ๆ เป็นผู้ดีชั้นสูง (Upper Gentry) ประกอบด้วยผู้สอบไล่ได้ด้วยและระดับมองหาศัชนาป และผู้ดีชั้นต่ำ (Lower Gentry) ประกอบด้วยผู้สอบไล่ได้ระดับอ่ำเภอ ชนชั้นผู้ดีมี

2 พระเกทคือ พระเกทเป็นข้าราชการ (Official gentry) และพระเกทมีได้รับราชการ (Scholar-gentry) พระเกทมีได้รับราชการถือเป็นผู้ดีผู้อ่อน懦ุ่งกลางระหว่างประชาชนเบื้องล่างกับรัฐบาลเบื้องบน จึงเป็นสมาชิกผู้ทรงศักยภาพยิ่งของชนชั้นปักษ์ขวา และถือเป็นข้าราชการโดยพฤตินัยหรือเป็นกำลังสำคัญของราชการ ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชนในบ้านเกิดของตน ชนชั้นผู้ดีเป็นกลุ่มผู้นำของสังคม (An elite social group) ที่มีการศึกษาทรงคุณวุฒิ มีตำแหน่งวิชาการหรือมีตำแหน่งราชการหรือเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นโดยมีบทบาทเป็นผู้จัดการดำเนินกิจกรรมสาธารณะและกิจกรรมของราชการ พระเกทงานราชการรุ่งเรืองเหลว

นอกจากชนชั้นผู้ดีแล้ว ยังมีบุคคลอีกกลุ่มที่มีพื้นฐานคล้ายคลึงแต่ไม่นับเป็นผู้ดี คือผู้ที่รู้หนังสือและอาจจะมีการศึกษาเล่าเรียน แต่ไม่ได้เข้าสอบ ถือเป็นผู้รู้หนังสือ (The literate)

ทุกสถาบันในสังคมล้วนถูกจัดตั้งดำเนินการแบบราชการจนทั้งสังคมกลายเป็นสังคมราชการ (Bureaucratic society) เพราะทุกสถาบันล้วนมีองค์กร บุคลากรและระบบเปียบอับคับ การปฏิบัติการใด ๆ ต้องเป็นไปตามระเบียบปฏิบัติและต้องได้รับความเห็นชอบจากองค์กร และบุคลากรสถาบันดำเนินงานไปตามหน้าที่ประจำวันไม่มีเปลี่ยนแปลง สังคมจึงโดยเนื้อแท้ย่อมเป็นสังคมของผู้ดี (Gentry state) ระบบราชการของชนชั้นผู้ดีจึงสามารถครอบงำรัฐและสังคมได้ ชนชั้นผู้ดีย่อมเป็นชนชั้นที่มุ่งหาดความรู้ ผูกขาดตำแหน่งชั้นนำเป็นแหล่งอำนาจ ความมั่งคั่งและอิทธิพลหน้าที่ไว้แต่ชนชั้นเดียว

กิจการท้องถิ่นทุกประเททที่มีได้อยู่ในช่ายราชการเกี่ยวข้องล้วนเป็นหน้าที่โดยพฤตินัยของชนชั้นผู้ดี แม้แต่การร้องทุกษากล่าวโทษชั้นราชการให้ห้องถิ่นกดซี่ชิ่มเหงราชภร ผู้ดีก็มักจะเป็นผู้นำ บัญครรชใหญ่ในประวัติศาสตร์ล้วนมีชนชั้นผู้ดีเป็นผู้นำหรือให้ความสนับสนุนอยู่เบื้องหลังทึ่งสิ้น จึงกล่าวกันว่า ผู้ดีคือชนชั้นที่จะผลักฟื้นศักดิ์สิทธิ์แผ่นดินได้ แต่ถ้าผู้ดีสมรู้ร่วมคิดกับชั้นราชการกดซี่ชิ่มเหงราชภร ราชภรย่อมเป็นเก็บภู

ชนชั้นผู้ดีเป็นชนชั้นที่มีอำนาจอิทธิพลทั้งทางตรงโดยเป็นชั้นราชการและทางอ้อมโดยเป็นผู้นำท้องถิ่น ไม่มีสถาบันใดชนชั้นใดจะแย่งชิง แข่งขัน ห้ามหายหรือสัมลังอำนาจ อิทธิพลของชนชั้นผู้ดีได้ ยิ่งกว่านั้น ในสังคมจึง ไม่มีสถาบันศาสนาจารีที่จะห้ามหยุดงานและชนชั้นผู้ดีได้ ชนชั้นผู้ดีเป็นผู้ปักครื่นประชานทั้งกายและใจ ถูกมารยาทและวัฒนธรรมจึงตามคตินั้น ล้วนก่อทำให้มาจากการชั้นผู้ดี และกลไกเป็นอุดมการณ์และวัฒนธรรมของทั้งจักรวรรดิ

หน้าที่ครอบงำตรวจสอบชนชั้นผู้ดีย่อมแสดงโดยนัยอยู่แล้วว่า ชนชั้นผู้ดีมีสิทธิ์มีอำนาจในรายได้รัฐมากกว่าชนชั้นอื่น มีผู้ประเมินว่า ชนชั้นผู้ดีได้ครอบครองรายได้ประชาชาติประมาณร้อยละ 23²⁰ รายได้หลักของผู้ดีมีได้มาจากที่ดินโดยตรง ที่ดินให้รายได้มั่นคงแก่ผู้ดี เพราะได้รับสิทธิ์ยกเว้นจากภาษีที่ดิน แม้จะมีที่ดินมากเพื่อนับร้อยไร่ก็ไม่ต้องเสียภาษีให้หลักจากที่ดินและที่ดินเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจมีได้ เหราะผู้ดีชั้นสูงส่วนใหญ่เท่านั้นคือ ชั้นราชการที่มีที่ดิน ผู้ดีส่วน

ใหญ่ไม่มีที่ติ่น หรือมีกันน้อยมาก รายได้หลักของชนชั้นผู้ดีประมาณร้อยละ 50 มาจากค่าฤชาหรือค่าธรรมเนียม จากการให้บริการราชการแก่ประชาชน รายได้จากที่ตินับเป็นเพียงร้อยละ 30 ของรายได้ทั้งหมด รายได้ทางอื่นคือ รายได้จากการบัญหัดและการประกอบวิชาชีพ เช่น ครูบาอาจารย์ การให้ภัยมี ธุรกิจ เป็นต้น ทั้งนี้ยังไม่นับรายได้ปิดลับจากการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

ชนชั้นผู้ดีเป็นชนชั้นอภิสิทธิ์ (The privileged class) อภิสิทธิ์ที่สำคัญคือ การได้รับสิทธิพิเศษยกเว้นจากการเสียภาษีส่วนใหญ่แล้ว ผู้ดีเสียภาษีที่ตินับน้อยมาก หรือเกือบจะไม่เสียเลย ผู้ดีได้รับสิทธิ์ยกเว้นจากการถูกเกณฑ์แรงงานทุกประเภท เพราะถือว่า ผู้ดีเป็นผู้เจริญด้วยคุณวุฒิ ไม่สมควรซึ่งเกี่ยวกับการใช้แรงงานมือ (Manual labor) ชนชั้นผู้ดีเป็นอภิสิทธิ์ชนที่ผู้คนนิ่งผู้ดีจะสั่งละเอียด สงบประมาณ หรือหูเกียรติยศมีได้ จะได้รับโทษสถานหนักกว่าปกติ ราชฎรจะอ้างผู้ดีเป็นพยานในศาลก็มีได้เช่นกัน ผู้ดียังได้รับสิทธิพิเศษทางการศาลอีกด้วย เมื่อถูกฟ้องร้องกล่าวหาว่ากระทำการผิด ผู้ดีตั้งผู้แทนไปศาลได้ แม้มีความผิด จะพิจารณาความและตัดสินลงโทษตามกระบวนการคดีโดยตรงมีได้ ถ้ามีได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิเศษซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการต้องเป็นผู้ถูกด้วยและตำแหน่งผู้ดีก่อน การลงโทษห้ามใช้วิธีการประจานและการลงโทษทางกาย (Corporal punishment)

ผู้ดีใช้ชีวิตแตกต่างจากสามัญชนโดยสิ้นเชิง เพราะถือว่าต่ำกว่า ไม่เกียรติ สัญลักษณ์แห่งชนชั้นแสดงออกหลายทางอาทิ การมีผู้พวนขาวชีดเป็นประจำที่ผู้ดีไม่ว่าจะในรั้วของครอบครัว ผู้ดีไว้เล็บยาวแสดงความเป็นชนชั้นที่เหยียดการใช้แรงงาน การแต่งกายเครื่องประดับและเครื่องมือเครื่องใช้แสดงเครื่องหมายศะฐานะ (Insignia) เป็นสัญลักษณ์ชัดเจน ผู้ดีมีสิทธิ์ที่จะแสดงความเป็นชนชั้นด้วยการมีคุณบาริوارติดตามหน้าหลังและไปแห่งหนใดมีสิทธิ์สั่งบริหารไปบอกห้ามประชาชนกีดขวางเส้นทาง ประชาชนตามรายการทางต้องแสดงความเคารพผู้ดี

ด้วยสถานภาพอันสูงส่งเช่นนี้ ตรากฎผู้ดีขุนนางและผู้ดีในห้องถึงเพียรรักษาสถานภาพให้ตอกย้ำในวงศ์สกุล ด้วยวิธีการส่งเสริมบุตรหลานให้เป็นข้าราชการ ผู้มีอำนาจเงิน ตราศิลป์พ่อค้า กิจกรรมทางคุณิตและตำแหน่งราชการเพื่อให้เต้าจากชนชั้นสามัญชนชั้นไปสู่ชนชั้นผู้ดี

3.3 ชนชั้นสามัญชน

ชนชั้นนี้เป็นชนชั้นผู้ประกอบอาชีวภาพหลาย ประมาณร้อยละ 80 ของประชากร ประกอบอาชีวภาพมาตั้งแต่เด็ก อาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่าการเพาะปลูกคือ การค้าขาย การผลิตงานศิลปะ อาชีพที่มีบทบาทอ่อนน้อมกันมากกว่าชาวนาคือ อาชีพรับ

ก. ชาวนา (Peasantry) ชาวนาคือผู้ผลิตพืชผลหล่อเลี้ยงบำรุงทั้งจักรวรดิ ชาวนาต้องผูกพันกับนายจ้าง ภาระที่ต้องเสียภาษี ภาษีที่ถูกหักของรัฐมาจากการชาวนา ชาวนาคือผู้ถูกเรียกเกณฑ์แรงงานไปปรับและไปทำงานโดยชาติ หน้าที่เหล่านี้เป็นหน้าที่อันทรงเกียรติและทำให้ชาวนาได้รับการยกย่องเป็นชนชั้นที่มีสถานภาพสูงส่งรองจากชนชั้นผู้ดี

โดยลักษณะเศรษฐกิจระดับหมู่บ้าน (Village Economy) ที่กระจัดกระชาย เนื่องจากความกระตือรือร้นที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงการอันได ชุมชนหมู่บ้านยังซึ่งได้ด้วยตนเอง (self-reliant village economy) การค้าขายภายในหรือระหว่างหมู่บ้านใช้วิธีการแลกเปลี่ยนสินค้าตามตัวเมืองและตลาดนัด หมู่บ้านเป็นสังคมปิดใช้ชีวิตตามลำพัง ย้านจากรัฐไปไม่ถึง แต่ผู้ดูในหมู่บ้าน คือตัวแทนรัฐโดยปริยายในการนำหามาบ้าน

หมู่บ้านเป็นทั้งหน่วยเบื้องต้นของสังคมที่มีวัตถุเป็นศูนย์กลางและเป็นชุมชนหน่วยผลิต ชาวนาจะแยกอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ เพราะภัยใจผู้ร้ายและภัยธรรมชาติคุกคามให้ต้องอยู่รวมกันเพื่อต่อต้านภัย ในหมู่บ้าน มีการจัดตั้งระบบเปาเจี้ยเพื่อรักษาความสงบภายในและระบบหลักเจี้ยเพื่ออำนวยการจัดเก็บภาษี ทั้งสองระบบยังเป็นมาตรฐานการที่รัฐใช้ควบคุมประชาชนให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐ ศูนย์กลางของสังคมชนบทคือเมือง (Town) ซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยราชการและเศรษฐกิจ มีป้อมปราการคุกค_log กำแพงโดยรอบเป็นหน่วยผลิต มีตลาดนัดซื้อขายพืชผลสินค้าและบริการ ทุก ๆ 7 วัน หรือ 4 วัน หมุนเวียนไป ตลาดเป็นที่ชุมนุมศูนย์กิจกรรมของหมู่บ้าน ชาวหมู่บ้านมีกิจกรรมร่วมกันทุกประเภทตั้งแต่กิจกรรมในครอบครัว สมาคมลับ วัด ทหาร ไปจนถึงกิจกรรมของกลุ่มจัดตั้งเพื่อความมั่นคงร่วมกัน การมีชีวิตอยู่ร่วมกัน ใกล้ชิดกันทำให้คนเจนคุ้นเคยกับชีวิตที่อยู่ร่วมกัน ส่วนรวมสามารถครอบงำส่วนตัวบุคคลได้ มนุษย์แบบคนเงินโดยตัวบุคคลจึงถูกธรรมชาติและสังคมส่วนรวมครอบงำ การจัดตั้งกองกำลังในระดับหมู่บ้าน เพื่อรักษาความสงบภายในและเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ก็เป็นภาพปกติ ธรรมชาติที่รัฐต้องจ่ายอมในภาวะที่รัฐไม่สามารถปกป้องชนบทได้ ชาวนาต้องพึ่งตนเองเป็นหลักในการครองชีพ

สังคมชนบทมีแบบอย่าง (Pattern) ของการดำเนินชีวิต เช่น กลุ่มบุคคลที่ทรงอำนาจทางสังคมคือ ผู้ดูแลท้องถิ่น เจ้าที่ดิน (Landlords) ที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ดูแล พ่อค้า ชาวนาผู้มีฐานะตัว และช่างคีลป์ ผู้ดูแลตัวอย่างงานคือ ชาวนาซึ่งมีที่ดิน ชาวนาผู้เช่าที่ดิน และชาวนาผู้ขายแรงงาน แม้จะยกให้เพียงได้ ชาวนาก็มีได้ตอกย้ำในสภาพของ การเป็นทาสติดที่ดิน (Serf) และทาส ชาวนาส่วนใหญ่เป็นทาส สถานภาพอันทรงเกียรติ มีลิทธิ์ปักครองตนเอง และซื้อขายที่ดินได้โดยเสรี

ความเป็นอยู่ของชาวนาไม่ว่าจะมีที่ดินหรือเช่าที่ดินก็เหมือนกันคือ ยังคงเผชิญปัญหา ความต้องการขาดแคลนที่ดิน การเช่าที่ดิน ภาระการเสียภาษีและค่าเช่า ภาระการถูกเกณฑ์แรงงานหนักหนาสาหัส และภาวะตกเป็นชนชั้นลันพันตัว ชีวิตชาวนาคือชีวิตแห่งการต่อสู้เสมอไป เปลี่ยนแปลง ชาวนาต้องเผชิญกับภัยพิบัติจากธรรมชาติเป็นประจำ ความเป็นอยู่ต้องแล้วแต่พื้นที่ จจะเมตตาบันดาลให้เป็นไป จนคนเจนมีคำพูดติดปากว่า “ฟ้าบำรุงเสี้ยงและทำลาย” (“Heaven nourishes and destroys”)²¹

ชีวิตรากฐานเป็นชีวิตที่ทุกอย่างดำเนินไป หลังสู่พานหน้าสู่ต้น ต้องปากกัดดินถึ่งเพื่อความอยู่รอดโดยจะหัวพึงพาสรู้ได้ยากยิ่ง จนมีการเปลี่ยนแปลงความเป็นไปไม่ได้ที่จะร้องทุกชีวิตถูกใจได้ เมื่อองค์ประกอบที่สูงสุดคือที่จะเข้าถึงได้ เมื่อองค์ประกอบที่สูงสุดคือที่จะห่างไกล ยกนักที่ความทุกษายากของราชภราจะสั่งรู้ได้พระเนตรพระกรรม การร้องทุกชีวิตรายการเย็นด้วยระเบียบปฏิบัติที่สับซ้อนเย็นเย็น สุนทรีย์ที่ราชภราจะถูกใจได้ต่อต่อต่อต่อต่อ เมื่อถึงภาวะอับจนเหือกที่จะแทนงานได้ออกต่อไปแล้ว ความทุกษาของแผ่นดินย่อมปราภรขอมาในรูปของการก่อความไม่สงบ ใจผู้ร้ายซุกซ่อนและกบฏลูกชิ้น กบฎชานาที่ตัวมีผู้ตีเป็นป้อมญาณน้ำ มักเป็นสัญญาณบอกเหตุและเป็นกลางหมายจะสั่นสะเทือนฐานอำนาจของราชวงศ์ได้เสมอมา กบฎชานาจึงสามารถพลิกผ้าพลิกแผ่นดินสัมลังราชวงศ์ได้ ความเป็นอยู่ของชานาจึงถือเป็นเรื่องสำคัญของราชทุกชีวิต ทุกสมัย

ช. ช่างศิลป (Artisans) คือผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมประทุมงานศิลปะนادเล็กที่ต้องการการผลิตอย่างประณีตบรรจง และเกี่ยวข้องกับการช่างโดยเฉพาะ ทุกประเภทของงานมีสมาคมช่างเฉพาะทางเป็นองค์กรผู้แทนผู้กำหนดระเบียบการผลิตและการจัดจำหน่ายงานช่างงานศิลปทุกประเภทส่วนมีแหล่งผลิตและจำหน่ายเป็นแหล่งเดียวกันโดยเฉพาะเป็นช่างส่วนใหญ่อย่าเชิงงานช่างงานศิลปเป็นอาชีพสืบทรัถกุลและแสดงสกุลช่างผู้ชำนาญช่างงานศิลปไว้เฉพาะตระกูล ในครัวเปิดเผยแพร่ถ่ายทอดงานช่างงานศิลปแก่บุคคลภายนอก

ค. พ่อค้า คตินิยมชังเจ้อเหี้ยมพ่อค้าว่าเป็นอาชีพอันน่ารังเกียจ ชนชั้นปกครองไม่พึงสนับสนุนและไม่ควรยึดถือเป็นอาชีพเสริม แต่ในโลกแห่งความจริง รัฐมีบทบาทสำคัญในการค้าชายทั้งทางตรงโดยการเป็นนายทุนผู้นำและทางอ้อมโดยการควบคุมการผลิตและการจัดจำหน่ายชนชั้นผู้ตีมักปรับชอบอาชีพค้าชายโดยให้บุตรหลานเครือญาติดำเนินงานหรือโดยการร่วมดำเนินการค้ากับพ่อค้าอย่างแบบแบ่ง

พ่อค้ามีฐานะแตกต่างกันหลายชั้น ตั้งแต่ชั้นต่ำสุดเป็นพ่อค้าลัษณะ พ่อค้าตามหมู่บ้านเมืองและมณฑล จนถึงพ่อค้าชั้นสูงผู้ประกอบการค้าขนาดใหญ่มีเครือข่ายดำเนินการทั่วจักรวรดิ และพ่อค้าผู้ดำเนินการค้าต่างประเทศ ณ เมืองกว้างใหญ่ ในการค้าชาย รัฐเป็นผู้กำหนดดูแลทั่วไปพ่อค้าจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชาราชการในทางเดินทางเพื่อความสะดวกในการค้า การค้าจึงไม่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง การค้าชายที่ขาดความแนนอนมั่นคงย่อมทำให้พ่อค้าต้องคิดหาวิธีแก้ไขหลายวิธี อาทิ การอาศัยอำนาจอิทธิพลรายการ การตั้งสมาคมพ่อค้าเฉพาะ (Guild) ชั้นเพื่อเป็นองค์กรตัวแทนในการกำหนดระเบียบการค้าชายสินค้าและบริการประเภทเดียวกันและช่วยเหลือกัน

แม้พ่อค้าจะเป็นสามัญชน แต่เมื่อมีมีศรีสุขแล้ว มักนิยมใช้อำนาจเงินตราอีกห้าตัน ใต้เต้าชั้นไปสู่ชั้นเข้าห้องดิน ความมั่งคั่งจากการค้าได้ประับเป็นการลงทุนสะสมที่ดินมากกว่า

จะลงทุนขยายกิจการค้า พ่อค้ายังใช้อำนาจเงินตราชื่อตำแหน่งรายการและยศสถานะสำคัญ ให้เด็กนักเรียนซึ่งเป็นผู้ดีที่มีทั้งที่ดินและกิจการค้า เป็นการประسانอ่อนโยนเจ้าของทรัพย์สินกับเด็กนักเรียน การเมืองจะทำให้ผู้ดีประทานมีสถานภาพพิเศกว่าเด็กนักเรียนที่หัวไป พ่อค้าจึงนิยมเป็นผู้ดีมากกว่าเป็นพ่อค้า พ่อใจสังคมแบบมีชั้นชั้นและระบบการปกครอง มิได้คิดเปลี่ยนแปลงสังคมแบบนั้น ชนชั้นกลางจึงไม่สามารถจะก่อเกิดขึ้นได้ในสังคมจีน

๕. ทหาร ทหารเป็นอันดับ ๕ ในฐานะทางสังคม (Social ranks) เป็นอาชีพที่คิดนิยมของจีนรังเกียจว่าเป็นอาชีพที่ไม่ควรสนับสนุน เพราะเป็นอาชีพ robe มีแนวโน้มที่จะทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ ผู้มีอาชญากรรมจำนวนมากที่จะฝึกให้ในอ่อนนุ่ม มีกิจลักษณะทางสังคมสุข ทหารหมายถึงแทบทหารระดับหน่วยรบของกองทัพหรือกองกำลังประจำถิ่น ทหารระดับนี้ส่วนใหญ่เป็นทหารเกณฑ์ หรืออาสาเป็น ทหาร เท่าที่มีความสามารถทำมาหากินแล้วทหารจะระดับนี้เป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนว่ามีความประพฤติปฏิบัติไม่สุภาพ ไม่ควรยอมรับนับถือหรือคนค้าสมาคมด้วย แม่ทัพนายกองล้วนมาจากชนชั้นผู้ดีฝ่ายการ สอบคดเดือก หรือในบางสมัยเป็นข้าราชการพลเรือนฝ่ายหน้าหรือฝ่ายใน หรือเป็นขันที หรือเป็นผู้ว่าราชการมณฑล เพราะรายการจีนถือว่า ข้าราชการทหารและพลเรือนมีความรับผิดชอบเสมอ กันต่อการกิจการป้องกันจักรวรรดิ ทหารเป็นอาชีพที่ไม่มีการพัฒนาเป็นสถาบันและไม่มีชั้นชั้น

๖. ชนชั้นต่ำ (The Mean People) ชนชั้นต่ำมีหลักปรัชญาประเทวทัศน์อย่างเช่นที่ถือว่า เป็นอาชีพต่ำที่รากศรี ตนกินรากกิน โสเกษี บริการสาธารณะ เช่น เจ้าหน้าที่คุกคาระ เจ้าหน้าที่ประชุมเมือง ข้าราชการระดับต่ำ บ่าวและทาส รวมทั้งชนพื้นเมืองที่ยังมีประภูมิอยู่ ความเป็นทางสามัญชนแบบอาชีพ โดยคำสั่งศาล โดยการซื้อขาย โดยเป็นเชลยศึก และเป็นกาลโดยกำเนิด ชนชั้นต่ำ ไม่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงฐานะในสังคม เพราะเป็นชนชั้นที่ไม่เป็นไทและเป็นชนชั้นต้องห้ามสมัคร สอบเป็นข้าราชการใน ๓ ขั้วอาชีวคุณติดต่อกัน และห้ามแต่งงานกับสามัญชนและผู้ดี

โดยลักษณะสังคมดังกล่าว จักรวรรดิจีน คือรัฐสิริกิริ-ข้าราชการ (Peasant bureaucratic state) ประชาชนมีความไม่สืบตัวรุนแรงมาก และเกือบจะไม่มีการติดต่อกันเลย เน้นเสียแต่การติดต่อที่มุ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองการทหารจากประชาชน คือ การเรียกเก็บภาษีและเกณฑ์แรงงาน

เมื่อมองข้อนี้ทั้งไปในประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่ระบบศักดินาสามิภักดีได้สิ้นสุดลง จักรวรรดิรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยพลัดอย่างทางทหารและมีความเป็นปีกแผ่นแผ่น หนา โดยพลังอำนาจทางการเมืองยังได้แก่ การปกครองระบบจักรพรรดิราชย์ (Imperial Rule) ที่มีการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง สถาบันทางการเมืองที่สำคัญยิ่งขาดต่อระบบอุปเบนนี้คือ ระบบราชการ การปกครองแบบรวมอำนาจให้แก่กรุงเป็นที่ตั้งและวิธีการและวิถีความคิดของคนจีน ระบบราชการเป็นไห่หนึ่งอันรวมทั้งสังคมแม้กระทั่งและสถาบันอื่นใดที่จะมีปรากฏในสังคม

กฎหมายเป็นเครื่องมือที่สังคมสำหรับการบริหารราชการ ศีลธรรมจรรยาส่วนบุคคล เป็นพื้นฐานของสังคม ลักษณะจึงได้ทำให้สังคมมีเอกภาพ สังคมจึงเป็นสังคมที่ยึดถือในลักษณะ จันทำให้สังคมจึงเป็นสังคมที่มีสถาบันหลักส่วนคร่องจริยธรรม (Ethical institution) ก่อเกิด การประสานรวมกันเป็นปึกแผ่นแน่นหนา (Cohesion) และมีคุณภาพแห่งหลังสังคมเป็นพิเศษ (Extraordinary equilibrium) แม้บ้านเมืองมีวิกฤติด้วยเหตุมากภัยอันใด สังคมก็ยังคงดำเนินอย่างของสังคมไว้ได้

ระบบค่านิยมของลักษณะจึงได้ขึ้นตั้งศักดิ์ศรีของมนุษย์ มนุษย์สัมพันธ์และความรับผิดชอบในสังคม ลักษณะจึงเป็นหลังหลักแห่งอารยธรรมจัน การปกครองที่นิยมใช้อำนาจเด็ดขาด (Authoritarian) สังคมที่ถูกผู้มีการศึกษาครอบครอง และการถือคุณธรรมสำคัญกว่ากฎหมายเหล่านี้ ส่วนถือเป็นวัฒนธรรมสืบท่อเนื่อง ไม่มีเหตุวิกฤติใดจะทำลายได้ ความเปลี่ยนแปลงล้วนเกิดขึ้นภายในขอบเขตชนบธรรมเนียมจารีตประเพณีเท่านั้น (Change within tradition)²² จันนิยมวิธีชีวิตแบบเดิม ภาคภูมิใจและมั่นใจในความยิ่งใหญ่ทรงพลังของอารยธรรมจัน ไม่มีพังสังไห้ด้วยช่วงชิง หรือทำลายได้แม้แต่ผู้พิธิศิริจันเอง ความเชื่อมั่นในพลังแข็งแกร่งเหนือกว่าของอารยธรรมจัน (Culturalism) ย้อมแสลงซัดเจนแล้วว่า อารยธรรมจันทรงพลังเพียงใดที่จะสืบท่อเนื่องได้ในทุกสถานการณ์

อารยธรรมจัน

อารยธรรมจันสมัยหนึ่งและสมัยรุ่งมีลักษณะสับซับซ้อนและฝังรากลึกในอารีตประเพณีอันยาวนาน แม้จะมีการศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์อยู่ดี แต่ไม่มีความคิดเริ่มที่จะสร้างสรรค์ความเจริญใหม่ ระยะเวลาจะว่าง ค.ศ. 1644-1796 เป็นต้นสมัยรุ่ง นับว่าเป็นยุคเงิน (Silver Age) ของอารยธรรมจัน ราชวงศ์ซึ่งได้ใช้อารยธรรมเป็นสื่อสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับประชาชนจนสามารถได้การปกครอง ราชวงศ์ซึ่งยกย่องนับถือและรับรองอารยธรรมจัน ดำรงสถาบันหลักในสังคมเหมือนเดิม ราชวงศ์ซึ่งสนับสนุนและอุดมการศึกษาการจันเต็มที่ พระราชสำนัก แม่นๆ ได้เปลี่ยนเป็นพระราชนิเวศน์ ราชวงศ์ซึ่งประสบความสำเร็จในการดำรงไว้ซึ่งอารยธรรมจันตีกว่าหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา

ในสมัยราชวงศ์ซึ่ง สังคมจันมีกระบวนการสร้างความเจริญเกิดขึ้นตามนครใหญ่ (Urban culture) เป็นนครธรรม (Urbanization) พร่าหลายไปทั่วโดยสื่อสำคัญคือ เครือข่ายตลาดการค้า กระจายไปทั่วทั้งแผ่นดิน ประชาชนรู้กันดีมากขึ้น มีการพิมพ์เผยแพร่ตัวรากและสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ สูกค้าคือ ผู้ติดและพ่อค้า มีการค้าขายและสิ่งบันเทิงริมแม่น้ำ ความเจริญของนครใหญ่ฯ สามารถทำให้รู้สึกว่าสังคมให้มีทั้งระบบและมาตรฐานได้ส่วนเรื่อง

แม้เจนจะอกซุ่มภายใต้การปกครองโดยชนต่างชาติยาวนานที่สุด (ค.ศ. 1644-1912) เท่าที่เคยมีชนต่างชาติปกครองจีนมาก่อน อารยธรรมยังคงดำรงคงอยู่และตั้งมั่นสืบต่อเนื่องได้ เพราะประชากรมหาศาลมารดาครรภ์เอกลักษณ์และกลิ่นอายต่างชาติให้กษัตริย์เป็นเจ้าได้ อารยธรรมจีนจึงเป็นเครื่องเขื่อมที่ดียิ่งให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าอยู่ร่วมกันได้ด้วยความรู้สึกเป็นคนเดียวกันร่วมสังคมเดียวกัน

1. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

แม้ว่าจีนจะไม่เห็นความสำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่ตามประวัติศาสตร์ อารยธรรมจีน จีนได้พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเป็นความรู้เบื้องต้นที่ถ่ายทอดสู่โลกตะวันตก ความคิดสร้างสรรค์มักเกิดจากความจำเป็นให้ต้องเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จีนเองไม่สามารถที่จะปฏิวัติเทคโนโลยีได้อย่างจริงจัง เพราะต้องอาศัยการประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหากรรมวิธีในการผลิตเป็นยุติธรรม อีกประการหนึ่ง การศึกษาเล่าเรียนเริ่มตามแนวทางคดีนิยมของจีนคือ การแสวงหาความรู้สั่นคลื่นต่อตัว การศึกษาแนวโน้มอ่อนไหวคุณประโยชน์แก่ผู้คนแก่เรียนและนักวิชาการ ปัญญาชนเห็นใจการประดิษฐ์คิดค้นทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีว่า เป็นเพียงการวางแผนการผลิตที่ไม่สำคัญ ไม่ควรค่าแก่การศึกษา ศรีษะของบุณฑิต ปรัชญาอันข้องเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา (Moral philosophy) มีความสำคัญสูงสุดเหนือศีลป์วิทยาการอื่นใด

ในส่วนศตวรรษที่ 17 การค้าและการค้นพบเส้นทางเดินเรือ (Discovery) ของชาวตะวันตกได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นในจักรวรรดิจีน เป็นความเปลี่ยนแปลงที่มิได้เป็นที่สังเกตกันมาก่อน แต่เริ่มเห็นชัดในศตวรรษต่อมา สิ่งประดิษฐ์คิดค้นของชาวตะวันตกมีปรากฏในจักรวรรดิและมีความก่อผลกระทบไปกันได้กับอารยธรรมจีนและเสริมพลังให้จักรวรรดิมีความเข้มแข็งขึ้น จักรพรรดิคังสีทรงมีความสัมพันธ์กับบรรดาสมณทุคตริสต์นิกายเยชูวิต (Jesuit) และชาวยุโรปเช่น ทรงโปรดปีรันเทคโนโลยีและความชำนาญแบบตะวันตกมาก ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 ชาวตะวันตกได้ริเริ่มน้ำสีใหม่ ๆ มาสู่จักรวรรดิจีน ที่สำคัญคือ

1. พิชพันธุ์ใหม่จากหิมพานต์เมืองจีน ที่ขึ้นชื่อและนิยมมากคือ มันเทศ ข้าวโพด ถั่วสีสง และยาสูบ ภาคใต้ของจีนขยายพื้นที่การเพาะปลูก ผลประโยชน์ของเจ้าที่ดินจึงยืนยงอยู่ได้

2. การค้าและการคุณภาพสุภาพการเมืองจีนเดิมใหญ่ ตลาดการค้าคือหิมพานต์และเมืองจีน ภูมิภาคเม็กซิโกเป็นเครื่องแยกเปลี่ยนการค้าและเป็นเครื่องถ่ายเงินสำหรับจีนด้วย

ในรัชสมัยจักรพรรดิคังสี การผลิตเครื่องถ้วยเปลือกไข่ได้ใช้เตาเผาที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจนสามารถใช้กรรมวิธีลงยาและเคลือบเครื่องถ้วยให้ทนทานมากกว่าเดิม นี้เป็นเพียงตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า จีนมีความสามารถในด้านเทคโนโลยีใหม่หลาย แต่ไม่ได้สนใจศึกษาอย่างลึกซึ้ง เพราะคนจีนมีความเชื่อมั่นในความเทห์ของการว่าช่องอารยธรรมจีน และมีความรู้สึกอิมเมจในความสำคัญ

ใหญ่ท่วงชองการสร้างอารยธรรมมาแล้ว จนไม่ได้แสวงหาความรู้โดยภายนอกที่สันเชื่อว่าส้าหลังกว่า ในศตวรรษที่ 19 ศิลปวิทยาการจีนซึ่งส้าหลังกว่าโถกตะวันตก ความส้าหลังได้ทำให้ชาติตะวันตกต้องการที่จะพัฒนาเจน แม้ความพยายามนี้จะก่อให้เกิดอันตรายต่อความมั่นคงของชาติตะวันตกเอง และมีผลกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาก อารยธรรมจีนในท้ายสุดไม่สามารถถือเป็นอารยธรรมตะวันตกได้ สังคมจีนเองก็ต้องเพชญความเปลี่ยนแปลงในลักษณะปฏิวัติ จีนในสมัยซิงจึงต้องประสบกับภาวะที่ตัดสินใจไม่ได้ว่า อารยธรรมจีนยังคงอยู่มีคุณค่าไม่ส่วนควรเปลี่ยนแปลงหรือล้มล้าง หรืออารยธรรมจีนเป็นแบบแผนความเจริญในตัวที่ควรล้มล้างแล้วรับอารยธรรมตะวันตก? ความเจริญในสมัยซิงยังเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนแปลงแล้ว? อารยธรรมจีนยังทรงพลังแข็งแกร่งหรือตกต่ำแล้ว?

2. ภูมิปัญญา

2.1 ปรัชญา

การที่ราชวงศ์หมิงลื้นสุดอำนาจลงท่ามกลางความเดือดร้อนสับสนรุ่นวายเป็นกีดขวาง โดยเหตุศึกแม่นจูบุกและกบฏชานานนั้น สั่นสะเทือนพื้นฐานความเชื่อถือของปัญญาชนจีนผู้ดีมั่น ในลักษณะจีอ ราชวงศ์หมิงได้พิสูจน์ตัวตนเนื้อแท้ของระบบการปกครองที่มิได้เป็นไปตามครรลอง คตินิยมของจีอ การปกครองตามคติซึ่งจีอจะเป็นไปได้และเหมาะสมยิ่งหรือสำหรับจีน? หลักการแห่งศิลธรรมจรรยาตามคติซึ่งจีอไม่สามารถจะสักดิ้นชาราชการและขันทีมิให้ทุจริตฉ้อราษฎร์ บังหลวงได้ หลักการแห่งศิลธรรมจรรยาตามคติซึ่งจีอจะมีคุณประโยชน์มากน้อยเพียงใดในสังคมจีนที่อยู่ภายใต้การปกครองของชนต่างด้าวต่างด้านแบบชาวแมนจู? ปัญญาชนมีความคิดเห็นสับสนตัดสินใจไม่ได้แน่ชัดว่าควรจะต่อต้านหรือควรจะยอมรับผู้รุกราน

แม้ลักษณะจีอจะตกเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในแวดวงปัญญาชนว่า ลักษณะจีอ มีคุณวิเศษ สมควรแก่การสมมัชทริโามิเพียงใด แต่สำหรับผู้มีอำนาจในแหน่งดินแดนแล้ว ลักษณะจีอจะมีคุณประโยชน์ อะไกอนันต์ ราชวงศ์ซิงได้แสดงความเชื่อถือไว้วางใจลักษณะจีอใหม่สายจูสี (Chu Hsi) มา กโดยกำหนดให้เป็นหลักค่าสอนทางการและถือเป็นพื้นฐานของการสอบคัดเลือกเป็นชั้นราชการพลเรือน

ต้นสมัยซิง ลักษณะจีอใหม่มีสองกระแสความนิยมคือ สายจูสีและสายหวานหยาง หยัง (Wang Yang-ming) แต่ทั้งสองกระแสต้องเผชญกับความเคลื่อนไหวใหม่ของแวดวงปัญญาชน ที่เห็นว่า การศึกษาควรศึกษาอย่างกว้างขวางและความคิดเห็นปรัชญาต้องมีหนทางปฏิบัติได้ด้วย มิใช่เป็นแต่เพียงความคิดเห็นยังเป็นอุดมคติเท่านั้นหรือเป็นแต่เพียงความรู้สึกและอารมณ์หลากหลาย ศาสนาพุทธและลักษณะลัทธิเต้าถูกมองอย่างเหี้ยดหมายว่าต่ำธรรมะแก่คนโน'เขลาเบาปัญญา ราชวงศ์ซิงอาจจะเห็นด้วยแต่เห็นประโยชน์จากลักษณะดังกล่าว เพราะเป็นลักษณะของมวลชน ราชวงศ์ซิงจึงไม่แตะต้องทั้งสองลักษณะเพื่อรักษาฐานมวลชน และพร้อมที่จะยกย่องลักษณะจีอเพื่อรักษาฐานปัญญาชนคนจีนด้วย

ถ้าพิจารณาสภาพโดยทั่วไปในศตวรรษที่ 19 แล้ว ลัทธินิยมหันหล่ายรวมหันลัทธิชงเจ้อของล้วนอยู่ในภาวะตกต่ำ แม้จะดำรงความเป็นอิสระอยู่ได้ปลดพันจากศาสนาพื้นฐานของประชาชน เช่น ลัทธิพิธีเช่นไหวบารพบุรุษซึ่งเป็นลัทธิพิธีเชื่อว่าตาย (Cult of the dead)

การที่ลัทธิประเพณีและศาสนาพุทธล้วนตกต่ำไม่เป็นที่นิยมในศตวรรษที่ 19 เป็นดันมา และการที่ลัทธิชงเจ้อให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับราชวงศ์ต่างตัวคือ ราชวงศ์ชิง นั้น ล้วนทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในการแสวงหาศาสนาที่แท้จริงขึ้น เพียงแต่ความเคลื่อนไหวนั้น ได้มีความซ้องเที่ยวกับกบฏกลุ่มตั้งราชวงศ์ชิง ทำให้ความเคลื่อนไหวนั้นขาดลักษณะเป็นศาสนาที่จะโน้มนำว่าใจคนเจ้นไปอย่างน่าเสียดาย ศาสนาที่นี้คือศาสนาคริสต์และกบฎที่ทำลายโอกาสศาสนาคริสต์คือ กบฎไไทฟิง (T'aip'ing, ค.ศ. 1853-1861)

2.2 แนวโน้มทางวิชาการ

ภูมิปัญญาจีนประกูลเด่นชัดในแวดวงวิชาการที่มีระเบียบแบบแผนสืบท่อเนื่องกัน มาตามลำดับจนถึงสมัยชิง บรรดาบัญญาชนั้นที่รับราชการและนອกราชการล้วนสร้างสรรค์ผลงาน ทางอักษรศาสตร์และศิลปกรรมโดยคำนึงถึงวินัยระเบียบแบบแผน เช่นจดหมายด้านกับรูปแบบและ ประเพณีนิยมของการสร้างสรรค์ผลงาน และมีความประณีตเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ผลงานนั้น ๆ มี ความเป็นเลิศเทียบเท่าหรือตีกว่ามีอั้นคุณหรือบุรพคณาจารย์ บรรดาครูและบุรพคณาจารย์จึง เป็นบุคคลที่เป็นที่เคารพบูชาอย่างสูง ในสมัยชิง วิชาการล้วนมีดุลพันที่จะแก้ไขสังคมแต่มีวิธี การแก้ไขแตกต่างกัน นักวิชาการจีนได้ยกแปร่งออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มนิยมแนวทางการศึกษา ของสมัยหมิง (Ming Loyalist scholars) ซึ่งสืบท่องมาจากการแบบแผนของสมัยช่อง เรียกวันว่า เป็นการ ศึกษาแนวช่อง (Sung-hsueh, Sung Learning) ที่ตีศึกษาตามคติของเจ้อใหม่ แนวทางนี้เป็นแนว ทางของทางการ ลึกแนวทางที่นิยมคือการศึกษาตามแนวทางการศึกษาของสมัยชั้น (Han-hsun-hsueh, Han Learning) เป็นการศึกษาตำราคคลาสสิกโดยทีออบหริจาณ์ (Commentaries) ของนักวิชาการ สมัยชั้นเป็นหลัก มุ่งแสวงหาหลักฐานรอบด้าน และตั้งข้อสมมุติฐานเพื่อพิสูจน์ความรู้ว่าจริงแท้ เพียงใด วิธีการเช่นนี้เป็นการศึกษาเพื่อความชำนาญรอบรู้ ตำราคคลาสสิก โดยใช้วิธีการทดสอบ สังเกตและใช้ประสบการณ์เป็นหลักจนเกิดความชำนาญและความรู้ (Empirical method) มิได้ใช้วิธี การวิทยาศาสตร์และหลักเหตุผลหรือใช้ทฤษฎีใด ๆ เป็นสำคัญในการแสวงหาความรู้

การศึกษาแนวทางสมัยชั้นเป็นความเคลื่อนไหวกว้างขวางอย่างกว้างขวางในวิถีทางแห่ง ความคิดสมัยชิง โดยหมายมุ่งไปสู่หลักวิชาการที่เน้นวิธีการวิจารณ์ มีลักษณะใกล้เคียงกับกรรมวิธี ของโอลกตะวันตก ความรู้ปรากฏของมาอย่างเป็นระบบและเป็นความรู้กว้างขวางหลากหลาย แต่ ผลของการศึกษาวิชานี้ล้วนเป็นไปในทางวิจารณ์และไม่ก่อให้เกิดความติดสิกซึ่งถึงขั้นปั้นถูกหือกระ และความคิดใหม่ที่สัมพันธ์กับปัญหาสังคมและการเมืองแห่งยุค

ปัญญาชนจีนตามการศึกษาแพร่สมัยยังที่มีชื่อเสียงมากคือ กุเหียนอู่ (Ku yen-wu, ค.ศ. 1613-1682) เหยินโจจุ (Yen Jo-chu, ค.ศ. 1636-1704) หูเหวย (Hu Wei, ค.ศ. 1633-1714) หวงจุงสี (Huang Tsung-hsi, ค.ศ. 1610-1695) และหวางฟูชี (Wang Fu-chih หรือ Wang Ch'uan-shan, ค.ศ. 1619-1692)

หวงจุงสี เป็นนักประวัติศาสตร์ผู้ซึ่งใหญ่ญี่ปุ่นตีความคิดของสมัยหนึ่งอย่างรุนแรง เช่นได้เรียกร้องให้มีการอ่านอย่างกว้างขวางและใช้ความรู้อย่างถูกต้องเพื่อประโยชน์สุขของสังคม วิธีการศึกษาของหวงเป็นวิธีการของนักประวัติศาสตร์ หวงจุงสีเป็นบุรุษญี่ปุ่นร่องนามยิ่งในประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาจีน เพราะเป็นผู้พัฒนาการก่อตั้งหลักทฤษฎีเชิงปรัชญา สนับสนุนโดยทั่วไป ในการร่วมสมัยแบบสำนักวิชาการทางทやりทางหนึ่ง หวงจุงสีได้แต่งหนังสือเรื่อง Ming-Ju hsueh-an (Survey of Ming Confucian Philosophy) ซึ่งเป็นผลงานยิ่งใหญ่ เป็นครั้งแรกที่แสดงความพยายามที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบและเป็นการศึกษาวิจารณ์

ความคิดเห็นของภูมิปัญญาตามแนวการศึกษาสมัยยังมีความโดดเด่นมาก กระแสความคิดเห็นอื่นล้วนเป็นกระแสรอง ที่นับว่าสำคัญคือ ความคิดเห็นของสำนักวิชาการค้นคว้าตามประสบการณ์ (K'uо cheng hsueh, School of Empirical Research) สำนักนี้เติบโตอยู่ในกลางสมัยซึ่ง สามารถครอบคลุมปัญญาณและแม้แต่พระราชสำนัก

สำนักวิชาการค้นคว้าส่งเสริมความรู้เพื่อความรู้ ไม่ใช่ประโยชน์อันเพียงได้รับจากความรู้ สำนักนี้มุ่งศึกษาค้นคว้า (Research) รายธรรมเนียมทุกแห่งทุกมุมอย่างละเอียดลึกซึ้งทั่วถึง ด้วยความมุ่งหมายเที่ยงตรง ปราศจากความยศติ มีแต่จิตใจที่เปิดกว้างและตื่นตัวที่จะแสวงหาความรู้ ความรู้ทั้งสิ้น ที่สนใจแสวงหาคือ ตำราศาสตร์สังคมและสาขาวิชาการอื่น ๆ สำนักวิชาการค้นคว้าได้ใช้วิธีการศึกษาหาข้อมูลเพื่อพิสูจน์ความจริง (Inductive method) กล่าวคือ สืบค้น หลักฐานจากแหล่งหลักแหลม แล้วใช้หลักฐานเหล่านั้นสมมุติฐานหลักแหลมว่ามีความน่าจะเป็นไปได้เที่ยงดี นักวิชาการของสำนักวิชาการค้นคว้ามีได้ให้ความสำคัญแก่การเป็นผู้รู้ทรงธรรม หรือความเป็นปรัชญาเมตต์ (Sagehood) หมายความว่า หากแต่ผู้ที่จะเป็นผู้รู้ทางโลกและเป็นผู้มีวิชาชีพในการศึกษาต่ำรากกว่า

สำนักวิชาการค้นคว้ามีการตั้งเป็นชมรมสมาคมวิชาการ (Soholary association) ชมรมสมาคมกวี (Poetry societies) พิมพ์เผยแพร่หนังสือทางภาษาและวรรณหนังสือเป็นจำนวนมาก ผลงานยิ่งใหญ่ที่สุดของสำนักวิชาการค้นคว้าคือการรวมผลงานครั้งใหญ่ ในชื่อ Ssu-k'un ch'enkan-shu (the Complete Works of the Four Treasuries) รวมรวมตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือติดตามกรรมวิธีของสำนักวิชาการค้นคว้า

ปัญญาณสำคัญของสำนักวิชาการค้นคว้าตามประสมการณ์มี 2 คน คือ หุยตุง (Hui Tung, ค.ศ. 1697-1758) และไ泰เจิน (Tai Chon, ค.ศ. 1724-1777) ต่างด้วยสำนักวิชาการของตนอีก

ไ泰เจิน เป็นนักคิด ปัญญาณและนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญที่สุดของสมัยซิง เขายังเป็นผู้ติดตามนิยมสำนักวิชาการโดยปราศจากหลักฐานพิสูจน์ผลสรุป เขายังให้ผลงานของเขามีความเที่ยงตรง ปราศจากความอคติ อาจมีความคิดความรู้สึกส่วนตัว และพยายามแสวงหาสัจจะโดยสืบสวนสืบค้นข้อเท็จจริงโดยไม่บุปถัมภ์ส่งเสริมสำนักวิชาการใด ไ泰เจินมีหลักปรัชญาไว้ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างความประารถนาของมนุษย์กับหลักการอันชอบด้วยเหตุผล ไ泰เจินได้พัฒนาทฤษฎีไว้ว่าด้วยความรู้สึกและความประารถนาของมนุษย์

ไ泰เจินว่า สิ่งที่พากงจึงให้ใหม่เรียกว่าหลักการ อาจจะเป็นเพียงเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก (Subjective) เพราะหลักการนั้นโดยเนื้อแท้แล้ว จะพบได้เฉพาะในสรรพสิ่งและจะศึกษาได้เฉพาะเมื่อมีการศึกษาที่ปลดปล่อยความคิดหรือมีความรู้สึกเท่านั้น ต้องสังเกตและวิเคราะห์อย่างระมัดระวัง อีกทั้งต้องยอมให้ผลของการทดลองแสดงออกมาเพื่อเชื่อด้วน ผลนั้นได้รับการยืนยันตรงกันโดยผู้อื่นที่ได้ตั้งข้อสังเกตหรือไม่ อาจจะกล่าวได้ว่า สิ่งที่ไ泰เจินศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องกิจกรรมของมนุษย์ดังที่ทำราชคลาสสิกก็มีแต่เรื่องทำงานนั้น ไ泰เจินเป็นตัวอย่างด้วยตัวแทนที่ดีที่สุดของการศึกษาแนวสมัยอี้น เขายังแยกคนเองไปสู่แนววิชาการแบบเดิมคือ ศึกษาทำราชคลาสสิกเป็นหลัก ผลงานอีกหนึ่งใหญ่ของเขาก็คือ The Elucidation of the Meaning of Words โดยศึกษาทำราชคลาสสิกของเมืองจื่อ การรวมวิธีการค้นคว้าของไ泰เจินและวิทยาการที่เข้ามาด้วย มีอิทธิพลต่อแวดวงวิชาการอย่างใหญ่หลวง วิธีการสืบสวนสืบค้นของเขายังคงเป็นที่กล่าวกันว่ากรรมวิธีของปัญญาณอี้น จนต้องเรียกว่าเป็นการศึกษาแบบสมัยอี้น (Ch'ing Learning)

อาจจะกล่าวได้ว่า นักนิยมลัทธิชิงจื้อในสมัยซิงได้พยายามที่จะเป็นอิสรภาพลดจากอิทธิพลของความคิดปรัชญาของสมัยชิงและสมัยหมิง แต่ก็ยังไม่พ้นที่จะตกอยู่ในอิทธิพลจิตวิญญาณของนักนิยมชิงจื้อใหม่ นักนิยมชิงจื้อใหม่สมัยซิงมีได้แยกกระแฝงความคิดปรัชญาและมีได้ค้นพบภูมิปัญญาใหม่แต่ยังไง แรงผลักดันเป็นพื้นฐานคือ การหวนคืนเพื่อค้นหาและฟื้นฟูความจริงโดยรวมที่มีความบริสุทธิ์หมัดจด ปัญญาณสมัยซิงมีความวิริยะอุตสาหะที่จะตีความหมายความรู้และจัดพิมพ์ทำราษฎรเผยแพร่ในธรรมจีน เป็นผลลัพธ์ได้ทำให้การศึกษาอารยธรรมจีนในปัจจุบันง่ายขึ้นสะดวกขึ้นมาก

เมื่อราชวงศ์ชิงได้สั่งเส้นสุดอำนาจ ปัญญาณจีนสนใจศึกษาอารยธรรมจีนมาก ด้วยความมุ่งหมายที่จะใช้เป็นเหตุผลข้ออ้างในการล้มล้างราชวงศ์ สถานการณ์บ้านเมืองที่มีกบฏครั้งใหญ่เกิดขึ้นหลายครั้งติดต่อกันและภัยตะวันตกคุกคามสั่นสะเทือนพิจารณาไว้เป็นไปตามแบบอย่างวัฒนธรรมคือ มีความเปลี่ยนแปลงและมีการท้าทายด้วยปรัชญาที่มีลักษณะเป็นตรงกันข้าม

ภูมิปัญญาจีนในสมัยชิงมีเอกลักษณ์คือ การแสวงหาความรู้กรังขวางหลากหลาย และความคิดที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ แต่ไม่ได้สนใจความรู้ตะวันตกทั้ง ๆ ที่มีค่านิยมแบบคริสต์นิกาย เยื่อวิมาซานานตั้งแต่ต้นสมัยชิงแล้ว

การที่ปัญญาจีนในสมัยชิงมุ่งศึกษาอารยธรรมจีโนย่างจริงจังจนเกือบจะไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งก็เป็นผลของการยอมรับ แม้แต่ปัญญาจีนก็ถูกน้อยที่มีหัวคติเริ่มก็ไม่พันไปจากวิถีทางการศึกษาแบบนั้น เป็นการแสดงให้เห็นชัดว่า การศึกษาของจีโนยู่ภาษาไทยด้วยตัวของเจ้าตัวเอง ไม่มีความคิดที่จะสัมสัจจาหรือประเพณี จึงไม่มีความสนใจโลกภายนอก การที่ราชวงศ์ชิงสนับสนุนการศึกษาทำราชอาณาจิດยิ่งเป็นการเสริมความมั่นใจแก่ปัญญาจีนที่จะคิดภาคภูมิใจในคุณวิเศษแห่งอารยธรรมจีน

ปัญญาจีนมีได้คาดคะเนวันตกจะเป็นภัยใหญ่หลวงที่สามารถจะติดต่อในอันน่าจ้ออธิปไตย บูรณะพทางดินแดนและสามารถจะทำลายอารยธรรมจีนได้ อาจจะกล่าวได้ว่า สาเหตุแท้จริงของความตกต่ำของจักรพรรดิจีนในศตวรรษที่ 19 มาจากความชงขังน้อยกับที่ของภูมิปัญญาจีน อันสืบเนื่องมาจากการที่จีนมีราชวงศ์ต่างด้าวปกครอง และราชวงศ์ชิงเองก็ถูกเจ้าตัวประเพณีจีนที่เข้มงวดครอบงำอีกทอดหนึ่ง

3. อัักษรศาสตร์

ราชวงศ์ชิงสนับสนุนวิชาการสาขาต่าง ๆ อย่างกรังขวาง เป็นการศึกษาตามแนวทางสมัยยัง ศึกษาและแต่งวรรณคดีตามแบบอย่างต่างๆ อาทิ คanto ศึกษาและแต่งกวีนิพนธ์ตามแบบอย่าง บรรมครุสมัยถังและส่งเสริมการศึกษาและสร้างสรรค์ศิลปกรรมตามแบบอย่างสมัยช่อง แบบอย่าง การศึกษาอื่นก็อ่อนกว่าในอกรัตนนกรอย ราชวงศ์ชิงสนับสนุนการศึกษาตามสำนักวิชาการ (Academies) ที่มีอยู่ทั่วไปทั้งแผ่นดินโดยมีข้อแม้แต่เพียงว่า สำนักวิชาการเหล่านั้นต้องไม่มีความเคลื่อนไหวและมีกิจกรรมด้วยจุดประสงค์ทางการเมือง บทบาทของราชวงศ์ในตรวจสอบการศึกษาเต่นชัดมากจนมีทรงคนเดียวไปว่า “กิจกรรมทั้งปวงล้วนไม่มีคุณค่า ยกเว้นการศึกษาเท่านั้นที่สูงส่ง”²³

สถาบันทางวิชาการสูงสุดที่เป็นที่หมายปองมากที่สุดของปัญญาจีนคือ ราชบัณฑิตยสถานยั่นหลิน (Hanlin Academy) หน้าที่หลักของราชบัณฑิตยสถานคือ หน้าที่ทางวิชาการ ได้แก่ การแต่ง ชำระ หรือรับรวมบรรดาหนังสือต่างๆ และวรรณคดีที่เป็นพระราชนิพนธ์ บรรยายวิชาการ ต่าง ๆ ถวายจักรพรรดิ ราชบัณฑิตยสถานมีปัญญาจีนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสูงสุดผู้ทรงเกียรติคุณสูง เป็นสมาชิก เป็นคณะปรัชญาเมืองสุคิลอดของแผ่นดิน

เมื่อพิจารณาบทบาทหน้าที่ทั้งหมดของราชบัณฑิตยสถานแล้ว จะเห็นได้ว่า สถาบันวิชาการมีความสำคัญมาก เป็นประจำจักษ์พยานถึงการที่ราชวงศ์สนับสนุนศิลปวิทยาการจีโนย่างเต็มที่ ยิ่กทั้งการที่ราชวงศ์ยังคงให้เกียรติและอำนวยหน้าที่แก่ชั้นชั้นบัณฑิต ล้วนทำให้ชั้นชั้นบัณฑิตเอง แม้จะไม่ใช่ราชวงศ์แต่แรก ก็ยอมให้ที่จะต้องยอมรับราชวงศ์ชิงจนถึงขั้นสามีภักดีในท้ายสุด

พระราชกรณียกิจทางอักษรศาสตร์ตั้งกล่าววันนี้ยังมีลักษณะโดยเด่นชัดขึ้นซึ่งอยู่ด้านหนึ่งคือ การที่ราชวงศ์มีเป้าหมายควบคุมปัญญาชนและหนังสือตำราที่เก่าโบราณและใหม่อายุร่วมกัน กว่าอดีตมาก

ราชวงศ์ซึ่งทำให้นักวิชาการไม่มีโอกาสจังหวะที่จะศึกษาเรื่องการทำการอันใดต่อต้าน อำนาจรัฐได้ เพราะราชวงศ์ให้นักวิชาการต้องทำงานวิชาการสารพัดอย่าง ที่สำคัญคือ แต่งตั้งให้ แต่งสาธารณรัฐ รวบรวมตำราโบราณและแต่งบทอธิบายและบทวิจารณ์ประกอบ แต่งหนังสืออ้างอิง (Reference Books) รวบรวมกฎหมาย รวบรวมมาตรฐานประเทศ ดำเนินการทำวิชาการในรูปของ สำนักวิชาการ (Academies) เป็นผู้จัดสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการ งานดังกล่าวเหล่านี้ล้วนเป็นงาน ใหญ่หลวงและใช้ระยะเวลานานมาก ต้องใช้วิธีการระดมสรรพกำลังและระดมนักวิชาการมาร่วมกัน ปฏิบัติงานให้ลุล่วง จึงเป็นการระดมทรัพยากรม努ษย์ส่วนที่ต้องสุดของประชากรมาเพื่อประโยชน์แก่ ราชวงศ์โดยตรง

แม้ราชวงศ์ซึ่งจะสนับสนุนศิลปวิทยาการเช่นโดยตลอด แต่นักประถูรราชบัณฑิตและ ปัญญาชนจำนวนมากได้มีจิตวิญญาณเป็นอิสระในการสร้างสรรค์ผลงานเต็มที่ ราชวงศ์ซึ่งมีวิธีการตรวจ สอบและควบคุมการเผยแพร่ศิลปวิทยาการและความคิดเห็นของปัญญาชนที่จะปรากฏในหนังสือตำรา วรรณคดี และศิลปกรรม โดยการเชื่อเชิญปัญญาชนร่วมสร้างสรรค์ศิลปวิทยาการประเภทต่าง ๆ ยิ่งทั้ง มือและความสามารถของปัญญาชนในการสืบค้นศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ดังแต่ต่อติดถึงปัจจุบัน แล้วจะจัดผลงานนั้น ๆ ที่แสดงความคิดเห็นเป็นปฏิบัติที่ราชวงศ์ ตำราที่จะพิมพ์เผยแพร่ต้องผ่าน การตรวจสอบเข้าใจวิธีการเขียนมีทั้งตัวชี้ความถูกต้องคำหรือคำหรือตัวทั้งบททั้งภาค หรือหัวเรื่อง ไม่ให้พิมพ์ หรือแต่งเติมเสริมต่อ ผู้แต่งผู้ใดสอบลักษณะเป็นปฏิบัติที่ราชวงศ์ซึ่งไม่มีโอกาสเผยแพร่ ความคิดเห็นทางลายลักษณ์อักษรสูงสาธารณชน กรรมวิธีต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นการพิพากษาตัว หนังสือและผู้แต่งมิให้นอกรีตនอกรอย เสมือนเป็นการซึ่งศาลมีจารณา ก่อนเผยแพร่ความรู้และ ความคิด เครื่องมือพิพากษาคือ ยานาจการตรวจสอบเข้าใจหนังสือและผู้แต่ง เหมือนคริสตจักร โรมันคาಥอลิกในยุคกลางเคยตั้งศาลพิเศษเพื่อขัดคดีศาสนนิกาย (Inquisition)

การส่งเสริมนักวิชาการให้เผยแพร่ความรู้เป็นประโยชน์แก่ราชการทั้งในด้านได้รับความ สนับสนุนจากนักวิชาการและควบคุมนักวิชาการ เป็นการควบคุมความรู้สึกนึกคิดของประชาชนด้วย แต่ระดับปัญญาชนเป็นต้นไป มิให้คิดนอกรีตโนกรอย กระทรวงยุทธนาธิการได้รายงานว่ามีการ ทำลายหนังสือต้องห้าม 24 ครั้งในระหว่าง ศ.ศ. 1774-1782 เป็นหนังสือ 584 เรื่อง และเป็นการ ทำลายหนังสือถึง 13,862 เล่ม การยัจดหนังสือครั้งนี้เป็นครั้งใหญ่ครั้งที่สอง ครั้งแรกคือสมัย ราชวงศ์ฉินที่มีการเผาทำลายเมื่อ 213 ปี ก.ศ.ศ.

ภายใต้ราชวงศ์ซิง ภูมิปัญญาจันพัฒนาไปตามครรลองของราชวงศ์ แม้จะต้องทนทั้งเสียงประณามสาปแช่งจนถึงปัจจุบัน ราชวงศ์ซิงก็ถือว่า นโยบายของตนบรรลุเป้าหมายแล้ว

อย่างไรก็ตาม แม้จะอยู่ในท่ามกลางบรรยายศาสทางวิชาการที่มีความเป็นอิสระอย่างจำกัดขอบเขต อักษรศาสตร์จึงเกี่ยวกับหน้าพ่อสมควร ดังปรากฏผลงานในด้านที่เป็นการแต่งและตีพิมพ์เผยแพร่สารานุกรม ตำราสรรวิชา ตำราอ้างอิง (Reference Books) ตำรารวบรวมความรู้เฉพาะด้านหรือหล่ายด้าน วรรณกรรมหล่ายประเกท วรรณคดี บทละคร นานาภัย เรื่องเริงรรมย์ ศิลปกรรมทุกแขนงและฝีการจัดตั้งสำนักวิชาช่างและสำนักงานภูมิศิลป์ด้านต่างๆ

3.1 ประวัติศาสตร์

ในสมัยซึ่ง วรรณกรรมประวัติศาสตร์ไม่ค่อยจะมีลักษณะเด่นในด้านการสังเคราะห์หลักฐานข้อมูล ปัญญาชนจึงได้กำหนดมาตรฐานการประเมินเชิงวิจารณ์ (Critical appraisal) อดีตและใช้วิธีการศึกษาวิจารณ์ตัวรำ (Textual Criticism) เป็นวิธีการศึกษาวิจารณ์หลักฐานประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์โดยตรง มีการศึกษาวิจารณ์หลักฐานทั้งเก่าและใหม่ที่สืบคันพับและศึกษาวิจารณ์ตัวรำประวัติศาสตร์ทั้งฉบับหลวงและฉบับเอกสาร แล้วมีการเสนอข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปรับปรุงประวัติศาสตร์โดยเฉพาะฉบับหลวง ให้มีความถูกต้องมากขึ้นกว่าเดิม ญะเหียนชู เริ่มต้นประเพณีการสืบคันหายหลักฐานชื่อกลายเป็นประเพณีของศึกษาวิทยาการทั่วไป โดยเฉพาะในด้านการศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography) โดยมีความเชื่อกันมากว่า การศึกษาประวัติศาสตร์คือการศึกษาเพื่อเรียนรู้และเข้าใจสังคม

ในรัชสมัยจักรพรรดิคังสี มีการจัดสอบพิเศษเพื่อแสวงหาคนดีเมือง 50 คน ประชุมรวบรวมประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิง (History of the Ming) แห่งเมื่อ ค.ศ. 1679 จักรพรรดิเฉียนหลุ่งทรงกีโปรดให้ตีพิมพ์เผยแพร่ประวัติศาสตร์ฉบับหลวง 24 เล่ม (24 Standard Histories) ระหว่าง ค.ศ. 1739–1746 เป็นการแต่งประวัติศาสตร์ตามกระบวนการวิธีของการศึกษาวิจารณ์ที่ดีที่สุด

นักวิจารณ์ประวัติศาสตร์ฉบับหลวงที่ชื่อของรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลุ่งคือ หวางหมิงเชิง (Wang Ming Sheng, ค.ศ. 1722–1797) ผู้แต่ง Critical Study of the Seventeen Histories และเฉียนตาชิน (Ch'ien Ta-hsin, ค.ศ. 1728–1804) ผู้แต่ง Examinations of Differences in the Twenty-one Histories ทั้งสองคนริเริ่มการวิจารณ์เนื้อหาของประวัติศาสตร์ฉบับหลวงโดยยกหลักฐานประเกทต่าง ๆ จากผลงานส่วนตัวของบุคคล จากรักประชุมเอกสารหลวงเป็นต้น เพื่อแก้ไขรายละเอียดหลายประเดิม ทั้งสองได้แสดงความสนใจในข้อวินิจฉัยเดิมเกี่ยวกับบุคคลและเหตุการณ์ เป็นการแสดงความเป็นอิสระทางจิต ปี่หยวน (Pi Yuan, ค.ศ. 1730–1797) ก็ได้รวบรวมทำหนังสือเสริมประวัติศาสตร์ทั่วไป (General History) ของชื่อมากวง (Ssu-ma-kuang)

อีกท่านหนึ่งที่แสดงกรรมวิธีศึกษาประวัติศาสตร์ไว้อย่างน่าสนใจมากคือ จ้าวชี (Chao I, ค.ศ. 1727–1814) เขาอ่านแล้วอ่านยึดประวัติศาสตร์ฉบับหลวงเพื่อสืบพากามไม่คงที่

ระหว่างบทต่างๆ สืบหาต้นตอของเรื่องราวต่าง ๆ และแสดงความเห็นทั่วไป (Generalization) เกี่ยวกับสถาบัน โครงสร้างสังคมและแนวโน้มสู่ทางโลก กรรมวิธีเป็นนี้เป็นการเริ่มที่บังเกิดผล แท้จริงในสมัยใหม่ กรรมวิธีเช่นประวัติศาสตร์อีกประเภทหนึ่งที่มีปรากฏ เช่นกันคือ การเขียนใช้หลักวิชาการเป็นเครื่องเสียดสี ประวัติศาสตร์ประเภทนี้มีตัวอย่างเดียวคือ History of the Literati (ประวัติศาสตร์ผู้รู้) ผู้แต่งคือ อยู่จิ้งชี (Wu Ching-tzu, ค.ศ. 1701-1754)

ในศตวรรษที่ 19 เมื่อ Jinได้ตอกยุ่นฐานะที่เป็นคนเข้ามาการหนักของเอเชีย (Sickman of Asia) การศึกษาประวัติศาสตร์ได้สั่นสุดการพัฒนาด้านวิชาการ มีแต่เพียงการแก้ไขปรับปูง หรือแต่งประวัติศาสตร์ใหม่ พื้นพูดส่วนที่ดีที่สุดของประเพณีนิยมแต่งประวัติศาสตร์พยายามหลีกหนีประเพณีการแต่งประวัติศาสตร์ตามลักษณะตัวบัศกරาย (Anthonistic) จนเกินไป และการตัดต่อ (Scissor-and-paste) รูปแบบของอดีต นักประวัติศาสตร์ชื่อมืออาทิ หวางเสียนเฉียน (Wang Hsien-ch'ien) ผู้รวบรวมทวีภารณ์ 320 เล่ม เป็นวรรณกรรมวิจารณ์เสริม (A supplement) ท้ายหนังสือเรื่อง Classical Comment of the Reigning Dynasty (การวิจารณ์แบบคลาสสิกต่อราชวงศ์ที่ปกครองอยู่) แต่งในระหว่าง ค.ศ. 1886-1888 เป็นการตีพิมพ์ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ชั้นที่มีการรวมบทวิจารณ์สมัยใหม่ที่ดีที่สุด หวางยังแต่งอีกรี่องคือ Tung Huo Lu เป็นการคัดเลือกเอกสารหลักของราชวงศ์ชิงจนถึง ค.ศ. 1874 มีทั้งหมด 284 เล่ม หลุชินหยวน (Lu Hsin-Yuan) นักวิจารณ์และนักโบราณคดีได้เป็นบรรณาธิการหนังสือวิชาการเรื่อง Shih Wan Chuan Lou Ts'ung Shu

เมื่อถึงศตวรรษที่ 20 ความรู้โลกกว้างได้ทำให้นักวิชาการมีความเป็นยิ่งมาก ปลดพันธนาณัติความคิดเดิมที่ดึงมั่นไม่เปิดหนทางกว้างแก่การคิดเห็นเป็นอื่น นักวิชาการเริ่มคิดอย่างมีจุดมุ่งหมายแน่แต่ต่อเรื่องต่าง ๆ ภายนอกและต่อสิ่งต่าง ๆ เพื่อใช้เปรียบเทียบ เป็นกรรมวิธีที่ยังไม่เคยมีปรากฏมาก่อน วรรณกรรมประวัติศาสตร์มีรูปลักษณ์ใหม่ โคลส้าวหมิน (K'o Shao-min) ได้แต่งประวัติศาสตร์ฉบับหลังใหม่ชื่อ History of the Yuan Dynasty (ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ทัยวน) (ค.ศ. 1909) คังยุเหวย (K'ang Yu-wei) แต่ง Study of the Classics Forged in the Hsin Era (การศึกษาตำราคลาสสิกที่แต่งปลอมในสมัยราชวงศ์ชิง) (ค.ศ. 1891) และเรื่อง Study of Confucius as a Reformer (การศึกษา ห่านของจีนในฐานะที่เป็นนักปฏิรูป) (ค.ศ. 1897) คังยุเหวยได้มุ่งศึกษาตำราเก่าแก่ที่เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์วิจารณ์ที่เจ็บหายไปในสมัยจุยชู (Tsui Shu)

ทั้งสมัยหมิงและสมัยชิงได้ปรับปรุงแก้ไขวิธีแต่งประวัติศาสตร์จนมีมาตรฐาน เป็นแหล่งหลักฐานเอกสารราชการที่มีมาตรฐาน มีทั้งการยกมาบางตอนหรือบางเรื่องอย่างเป็นระบบ แล้วแต่อย่างละเอียดสืบเชื่อจากจงเฉพะบุคคล มีความเริ่มมากจนยากที่จะพบเห็นประวัติศาสตร์ ประเภทแต่งตามจินตนาการหรือประเภทแต่งโดยอิบายสาเหตุที่เกิดเหตุการณ์ชั้น ทั้งบันทึกแท้จริง (Veritable Records) และประวัติศาสตร์ฉบับหลัก (Standard histories) จะมีลักษณะเช่นนั้น

3.2 สารานุกรม

ในด้านการแต่งสารานุกรม จึงมีประเพณีนิยมแต่งมาช้านานแล้ว เมื่อถึงสมัยชิง การแต่งสารานุกรมเป็นความคิดริเริ่มของราชวงศ์ชิงเอง เพื่อเป็นการรวบรวมคิดปวิทยาการและถวายเป็นความรู้ทางลัทธิสำหรับจักรพรรดิ สารานุกรมของสมัยชิงได้รับอิทธิพลแบบอย่างสารานุกรมสมัยหมิงที่ชื่อ Yung-lo ta-tien จักรพรรดิคังสีมีพระบรมราชโองการให้ประชุมนักประชากษิริยราชบัณฑิตแต่งสารานุกรมการปักครองชื่อ Yuan Chien Lei Han (ค.ศ. 1710) และ T'u Shu Chi Ch'eng (ค.ศ. 1720) มีทั้งหมด 5,020 เล่ม

สารานุกรมสมัยชิงเริ่มด้วยความรู้ภูมิศาสตร์และมีการอ้างอิงหนาแน่นเป็นวิชาการมาก สารานุกรมประจำท้องที่ได้เป็นจุดเริ่มต้นทำให้เกิดสำนักวิชาการโบราณคดีในศตวรรษที่ 18 ที่เรียกว่า สำนักวิชาการฮัน (Han School) สารานุกรมสมัยชิงมีวิธีการตามอิทธิพลสำนักวิชาการฮัน สารานุกรมสมัยชิงเองก็มีเนื้อเรื่องถึงสมัยหมิงท่านนั้น ราชวงศ์ชิงได้จัดทำวรรณกรรมย่อเนื้อเรื่อง (Compendium) ไว้ถึง 6 เล่ม

นอกจากสารานุกรมแล้ว ยังมีวรรณกรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกับสารานุกรมพิมพ์เผยแพร่กันมาเป็นปริมาณมาก ใน ค.ศ. 1773 นักประชากษิริยได้จัดให้รับพระบรมราชโองการจักรพรรดิเฉียนหลุง ให้เป็นผู้นำในการรวบรวมต้นฉบับความรู้วรรณคดี 4 สาขาคือ ตำราคลาสสิก ประวัติศาสตร์ ปรัชญาและอักษรศาสตร์ หนังสือชุดใหญ่นี้มีชื่อว่า Ssu-k'u ch'uuan shu (Four Treasuries, คลังมหาสมบัติ หรือ The Complete Library of the Four Treasuries) พิมพ์เผยแพร่เพียง 7 ชุด ประจำตามที่ต่าง ๆ ทั่วแผ่นดิน หนังสือชุดนี้มีลักษณะเป็นหนังสือบรรณานุกรม (Bibliography) รวบรวมวรรณคดี 4 สาขา คัดลอกเต็มตามต้นฉบับ

ในรัชสมัยจักรพรรดิคังสี จูยีจุน (Chu I-tsun ค.ศ. 1629-1709) ได้แต่ง Ching I K'ao (Critical Bibliography of the Classics, บรรณานุกรมเชิงวิจารณ์ตำราคลาสสิก) รัชกาลนี้มีพระบรมราชโองการให้แต่งพจนานุกรมใน ค.ศ. 1716 ต่อมาในรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลุง ก็มีการแต่ง General Catalogues (บัญชีรายชื่อหนังสือ, ค.ศ. 1789) 92 เล่ม เป็นรายชื่อหนังสือ 6,734 เล่ม ไม่รวมที่มีอยู่แล้วในห้องสมุด

อาจจะกล่าวได้ว่า จักรพรรดิชิงคุณค่าของความรู้หนังสือและการศึกษาอบรมมาก กิจกรรมวิชาการและอักษรศาสตร์ได้รับความอุปถัมภ์และมีการก่อตั้งเป็นสถาบัน เป็นแหล่งก่อเกิด ประวัติศาสตร์ราชวงศ์และสารานุกรมมหาศาลาที่ไม่มีประเทศใดจะสร้างสรรค์ได้ปริมาณมากและมีเนื้อเรื่องมหาศาลได้เท่าเจ้า

3.3 วรรณคดี

วรรณคดีจีนส่วนใหญ่เป็นวรรณคดีทางโลกมากกว่าทางธรรม เพราะสังคมจีนเป็นสังคมทางโลก ราชวงศ์ชิงสนับสนุนการอนุรักษ์และสร้างสรรค์วรรณคดีมาก ดังจะเห็นได้จากการที่

จักรพรรดิคังสีโปรดให้ร่วบรวมและวิจารณ์คำราواวรรณคดี มีการเทียบเสียงเทียบคำเมียนเป็นภาษาใหม่ (Transcription) เพื่อให้อ่านเข้าใจชัด และมีการตีพิมพ์เผยแพร่วรรณคดีมากใน 100 ปี ที่สำคัญคือ *Collections of classical editions* (ประชุมวรรณคดีคลาสสิก) จักรพรรดิคังสีโปรดให้ตีพิมพ์เผยแพร่ *Complete T'ang Poetry* (กวีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ของสมัยตัง, ค.ศ. 1707) *P'ei Wen Yun Fu* (Thesaurus of Literary Phrases, ยกฐานอ้อยคำไวหาร, ค.ศ. 1711) ในรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลุง วิจัยวิจารณ์คำรา (Textual criticism) พัฒนาไปถึงขั้นสมบูรณ์แบบมาก และได้ใช้ในการวิจารณ์คำราคลาสิกเป็นเบื้องต้น ในระหว่าง ค.ศ. 1773-1783 มีการพิมพ์วรรณกรรม 138 เรื่อง ศัลลยกจากคำราเดิมที่พิมพ์จากการแบบเรียงพิมพ์ด้วยไม้พิมพ์ไม้ (Movable wooden type) 800 เล่ม การพิมพ์ไม้ครั้งนี้ได้เปิดศักราชประเพณีนิยมคัดเลือกพิมพ์วรรณคดีที่มีลัทธิลักษณะหลากหลายรวมกัน ที่ขึ้นชื่อคือ *ປາດີ່ງໂປ* (Pao T'ing-po, ค.ศ. 1728-1814) ได้พิมพ์ *Chih Pu Tzu Chai Ts'ung Shu* เป็นหนังสือชุดมี 240 เล่ม

วรรณคดีที่ถูกรวบรวมพิมพ์ขึ้นนั้นถ้าจะห้อนวิถีชีวิตชนชั้นสูงและชาวเมืองพ่อค้ามากกว่าประชาชนทั่วไป และแสดงโครงสร้างการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้ห้อนวิถีชีวิตชนแต่อย่างใด ฉากส่วนใหญ่ของศิลปวิทยาการเป็นฉากของท่านผู้รู้ ไม่มีฉากแสดงความรู้ความคิดเห็นส่วนตัวของบุคคล หนังสือเริงรมย์แสดงความรู้สึกนึกคิดและค่านิยมของชนชั้นสูงได้ดียิ่งเสีย กว่าผลงานวิชาการของชนชั้นสูงโดยตรง วรรณคดีขึ้นชื่อที่สุดของสมัยชิงคือ นานินายาย (Novel) เรื่องสั้นและการละคร ซึ่งล้วนเป็นวรรณคดีที่แวดวงวิชาการไม่ถือว่าเป็นวรรณคดีอย่างแท้จริง กวีนิพนธ์และบทเรียงความยังคงดำเนินเรื่องตามจารีตประเพณี ไม่มีความคิดริเริ่มใด นักประพันธ์ความเริงที่ขึ้นชื่อคือ หยวนเหม่ย (Yuan Mei, ค.ศ. 1716-1797) ผู้แต่งเรื่องสั้นเรื่อง *Tse-pu-yu* (The Master Did Not Tell, นายไม่ได้บอก)

ระหว่างศตวรรษที่ 17 ถึงศตวรรษที่ 20 นานินายายจึงแสดงความคิดเห็นต่อต้านการตัวตนและความคิดเห็นจากตัวอย่างไม่กำหนด (Simple generalization) นานินายายชื่อแห่งยุคคือ Hung-lou-meng (Dream of the Red Chamber, ความฝันของหอแดง) ผู้แต่งคือสาวส่วยฉิน (Ts'ao Hsueh-ch'in, เสียชีวิตเมื่อ ค.ศ. 1703) เป็นนานินายายที่สวยงามประณีตที่สุดของวรรณคดีจีนและถือเป็นวรรณคดีต้นแบบชั้นครู (Classical Novel) ตามความเห็นของโกลตะวันตก

แต่เมื่อถึงศตวรรษที่ 19 นานินายากลายเป็นเรื่องที่ต้องห้ามมิให้บุตรหลานอ่าน นานินายายส่วนใหญ่มีแนวเรื่อง (Theme) เป็นการวิจารณ์สังคม เช่น การวิจารณ์คติเหี้ยดเพศ (Feminism) ในเรื่อง *Ching-Hua-Yuan* โดยหลิวเจิน (Li Yu-chen, เสียชีวิตใน ค.ศ. 1830) ทั้งเรื่องเรียกร้องสิทธิสตรีเท่าเทียมบุรุษ เป็นการเรียกร้องก่อนโลกตะวันตก *Jin-lin wai-shih* (Private Reports from the Life of Scholars, รายงานส่วนตัวจากชีวิตของบัณฑิต) โดยอู่จิ่งจือ (Wu Ching-tzu, ค.ศ. 1701-1754) วิจารณ์อัตลักษณ์ของเครื่องราชภัณฑ์การเก็บไป วิจารณ์ระบบลังคอมและการผัดเท้าสตรี แล้วดึงข้อเรียกร้องเพื่อปฏิรูปสังคมและเศรษฐกิจซึ่งต่อมาเก็บไว้ผิดไปใช้

ในสมัยชิง นวนิยายประนานหนึ่งมีความเดียวกันกับนิยมมากคือ นวนิยายที่ใช้ภาษาหยุดเป็นภาษาจีน (Veracular novel) และใช้ภาษาถี่นั้น เพราะสังคมจีนเป็นสังคมของผู้ที่ไม่รู้อ่านสักเป็นส่วนใหญ่ ทั้งแนวเรื่องและรายละเอียดตามความเป็นจริง ส่วนใหญ่ใช้เค้าโครงเรื่อง (Plot) แบบสมัยซ้องและสมัยหยวน นวนิยายประนานที่ชื่อนี้มีมากมีอาทิ Shui-hu chuan (All Men Are Brothers, มวลนุชร์ศึกหัวนองกัน หรือ Water Margin, ริมน้ำ) นวนิยายนี้เป็นตัวอย่างวรรณคดีที่มีจุดมุ่งหมายประท้วงสังคม (Literature of Protest) แวดวงปัญญาชนซึ่งจึงได้ยกเป็นตัวอย่างสร้างสรรค์ ยกเรื่องหนึ่งที่นิยมมากคือ Record of a Journey to the West หรือ Monkey (ไซอิ๋ว หรือจดหมายเหตุการเดินทางสู่ตะวันตก) ผู้แต่งคือ ถูเฉิงอัน (Wu Ch'eng-en, ประมาณ ค.ศ. 1500-1580)

จันสมัยชิงนิยมแต่งเรื่องสั้นมาก ที่นิยมมากคือ ชุมนุมเรื่องสั้นเรื่อง Tse-pu-yu (The Master Did Not Tell) และ Liao-chai chih-i (Strange story from a Chinese studio, เรื่องแปลจากห้องช่างเชียน) ผู้แต่งคือ ปูซุนหลิง (P'u Sung-ling) เป็นชุมนุมเรื่องสั้นที่โดดเด่นมาก เพราะมีเอกลักษณ์คือ ความเรียบง่ายแต่ส่องประกายในท่วงทีลีลาการประพันธ์ สะท้อนความเชื่อถือพื้นบ้าน มีการแปลเป็นหลายภาษา จึงเป็นนวนิยายสืบทอดกันโลก

วรรณกรรมอีกประนาหนึ่งที่เริ่มนิยมมากคือ วรรณกรรมแปลจากภาษาต่างประเทศ มีทั้งประนาเป็นตำราวิทยาศาสตร์ ปรัชญา และวรรณคดี เหียนฟู (Yen Fu, ค.ศ. 1853-1921) เป็นผู้ริเริ่มการแปลตำราวิทยาศาสตร์ ปรัชญาและปัญหาสังคม วรรณกรรมแปลศิลปวิทยาการ ตะวันตกให้ทำให้ปัญญาชนจีนคุ้นเคยกับวิถีความคิดของโลกตะวันตก

3.4 การละคร

การละครของจีนเป็นการละครทางโภกมากกว่าทางธรรม การละครพัฒนามาจาก การแสดงใส่หน้ากาก (Masque or) และการแสดงตอกของสมัยยัง ในสมัยชิง จักรพรรดิทรงโปรดประพานละครมาก มีบทละครที่ใช้แสดงนับเป็นพันเรื่อง การแสดงละครแต่ละเรื่องต้องแสดงหลายสิบองก์ (ตอน) และหลายสิบองก์ใช้รำยเสลาทรายเป็นแสดงกว่าจะจบเรื่อง ถึงแม้จะมีการพัฒนาการละครรวมเร็วมากในสมัยชิงแต่บทละครไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร คนนิยมดูละครมากกว่าอ่านบทละคร เพราะมีทั้งการร้องรำทำเพลง มีบทต่อสู้ดุเดือดสลับกับบทลอก บทละครเองก็มีการดำเนินเรื่องไปในแนวเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ชากที่บัญญัชณะสนใจอ่านและดูละคร บทละครที่ดีที่สุดเป็นของหลิว (Li Yu, เกิดเมื่อ ค.ศ. 1611) ผู้เป็นนักวิจารณ์การละครคนแรกของจีนด้วย

4. ศิลปกรรม

ที่ริเริ่มของคนจีนที่มีต่อ分鐘ทางศิลปกรรมย่อมแสดงถึงการที่คนจีนบรรหนักในคุณค่าของอัศตีด สะท้อนจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ได้ดีนัดดี ลักษณะจึงได้ถูกฝังความคิดให้มองย้อนไป

สุ่ยคสมัยที่มีความเจริญตามอุดมคติคือ สมัยโจ (Classical Age) และให้ขึดถือความเจริญนั้น เป็นต้นแบบชั้นครู ศิลปินได้ยึดถือศิลปกรรมสมัยโบราณเป็นแบบในการสร้างสรรค์ศิลปกรรม ศิลปกรรมนั้น ๆ จึงเป็นเพียงการผลิตซ้ำใหม่ เป็นการจำลองแบบ (Reproduction) ให้ดีงามเหมือนเดิม ศิลปินยกนักที่จะมีความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะและออกแบบใหม่ เพราะมักจะถูกถูกเหยียดหงาย จนเกิดความรู้สึกว่าต่ำต้อยไร้ค่า โดยสภาพเช่นนี้ ศิลปจิณย์ย่อมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความเก่าแก่โบราณ (Antiquity) จนเหมือนเป็นอัมพาตไม่สามารถจะเคลื่อนไหวพัฒนาได้ ยกเว้นศิลปเครื่องด้วยเปลือกใช่ เพราะเป็นการผลิตที่มิได้มีมาตรฐานกาก จึงไม่มีเจตประเพณีคร่าวเครื่องสำอางเริ่มสร้างสรรค์

ลักษณะสำคัญของประเพณีนี้คือ การยกย่องเสิดชูผู้เป็นศิลปินสมควรเล่น (Amateur) และการรังเกียจศิลปินผู้เป็นมืออาชีพ (Professional artist) นิยมชมชื่นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมโดยแสดงความมั่นใจและความสามารถโดยธรรมชาติ มิได้ใช้ความรู้เชิงอุตสาหะเป็นสำคัญ

ช่างศิลป์มิได้เป็นอาชีพที่นับหน้าถือตาว่ามีความรู้เริ่ม ช่างผู้มิได้รับความสนับสนุนให้พัฒนาความชำนาญจนถึงขั้นเบสิคแปลงใหม่หากแต่หมายมุ่งความสมบูรณ์ทางด้านวิชาการผลิต (Technical perfection) เครื่องปั้นเผาต้องเจริญรอยตามเจ้าตระหง่าน แม้จะมีความรู้ในการผลิตที่เก่งมากเพียงใดก็ตาม ดังเช่นเครื่องปั้นเผาแสดงแบบอย่างตามเจ้าตระหง่าน ความเรียบง่าย แม้จะมีวิชาการผลิตที่ยิ่งใหญ่ถึงเลิศ

ศิลปสมัยชิงให้ความรู้สึกประทับใจว่าเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นเทียบเท่าศิลปกรรมเดิมให้มีความงดงามสง่า แสดงรสนิยมสูงส่ง จนผู้ได้ยึดต้องหันกลับไปสู่ศิลปกรรมเดิมที่มีพัลความงดงาม กว่า ศิลปกรรมใหม่มีแบบอย่างแล้วก็การผลิตเป็นงานศิลป์ต้องยกว่า สมัยชิงไม่มีเจตประเพณีศิลป เป็นของตนเอง จึงไม่มีความมั่นใจในพัลวินิจฉัยศิลปะวรรณคดี ภาษาหลังรัชสมัยเฉียนหยุ่ง ศิลปะร่วมต่อต้านแสดงความอ่อนแย เหมือนวรรณคดีและระบบสังคม

4.1 สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมสมัยชิงเจริญรอยตามเจ้าตระหง่าน ศิลป์เดิม โดยเฉพาะสมัยถัง และสมัยช่อง มีพัฒนาการด้านหนึ่งคือ ความนิยมสถาปัตยกรรมตะวันตก พระราษฎร์สานักตั้งแต่สมัย จักรพรรดิถังสีได้ว่าจ้างสถาปนิกและศิลปินตะวันตกร่วมสร้างสรรค์อาคารสถานที่กับสถาปนิกจีน และศิลปินจีน ส่วนใหญ่เป็นสมณฑุตคริสต์นิกายเยชูวิช ตัวอย่างสถาปัตยกรรมยังใหม่แบบสมนึกคือ พระราชวังฤดูร้อนและนครปักกิ่งที่สร้างใหม่ในรัชสมัยจักรพรรดิถังสี

4.2 จิตรกรรม

จิตรกรรมสมัยชิงเจริญรอยตามต้นแบบเก่าของอดีตคือ ตีมต่อกับความงามของ ธรรมชาติ และศึกษาเจ้าตระหง่าน ศิลป์ ตลอดจนสนิจกรรมวิธีของอดีตเพื่อปฏิบัติตามนั้น จิตรกรรมเป็นศิลปกรรมแขนงเดียวที่มีมนุษย์เป็นความบันดาลใจ (Humanistic arts) อิ่ย่างเห็นได้ชัดที่สุด

จิตรกรรมสะท้อนจิตวิญญาณของลัทธิเต๋าและศาสนาทุกเชื้อชาติที่มีความหลากหลาย จิตรกรรมเป็นศิลปกรรมของปัญญาชน เป็นงานศิลป์ที่ผสานความเชื่อทางปรัชญาและมีความเป็นส่วนตัวของจิตรกรรมมาก จิตรกรรมสะท้อนโลกส่วนตัวของปัญญาชนโดยแยกออกจากโลกโดยสิ้นเชิง แต่เมื่อถึงศตวรรษที่ 19 ความบันดาลใจในการสร้างสรรค์จิตรกรรมได้เหินหหายไปสิ้น

ในศตวรรษที่ 18 จิตรกรรมมีรูปแบบสิ่งปลูกใหม่ สักการราดล้วนมาจากลีลาแบบสมัยถัง จิตรกรทั้งผู้กันทันนำไปใช้หัวแม่มือแทน เป็นครรชน์จิตรกรรม (Finger Painting) ผู้นำการเรียนรู้คือ เก้าฉีเปย (Kao Ch'i-pei, เสียชีตเมื่อประมาณ ค.ศ. 1734) ศิลปะแขนงที่ใกล้เคียงกับจิตรกรรมคือการใช้ผู้กันเขียนอักษรจิตร (Calligraphy) ก็เป็นที่นิยมมาก จิตรกรรมจีนเริ่มได้รับอิทธิพลแบบอย่างจิตรกรรมตะวันตก อิทธิพลอิตาลีประกูลในศิลปการราดที่แสดงความลึกเป็นหลักนิยมวิสัย (Perspective) และอิทธิพลดัชต์ในความนิยมความภาพดอกไม้ นักบวชนิกายเซนต์ได้ถ่ายทอดศิลปการราดที่แสดงความลึกและเงา (Shades) เทคนิคการราดใหม่นี้จึงถือว่าเป็นกลวิธีการราด (Technical tricks) ปัญญาชนไม่สนใจเทคนิคเหล่านี้ ความริเริ่มแปลกใหม่มีบ้างเหมือนกัน อาทิ กลุ่มจิตรกรต้นสมัยซึ่งกลุ่มนี้แสดงจิตวิญญาโนิสระ มีความเป็นไปโดยธรรมชาติและไม่ยึดตื้อกฎระเบียบ นวัตกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการส่วนบุคคล เช่นนั้นก็ยังไม่อ้างหยุดยั้งภาวะชงกันเหมือนเป็นอัมพาตของจิตรกรรมปลายสมัยชิงไว้ได้

4.3 หัตถกรรม

ใน ค.ศ. 1680 มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งช่างศิลป์ 28 ประนาท ประจำพระราชสำนัก เป็นเหตุให้ศิลปหัตถกรรมเจริญก้าวหน้า ศิลปหัตถกรรมในปลายสมัยชิงสร้างสรรค์งานศิลปเพื่อสนองตอบความต้องการของชนชั้นสูงและผู้ที่มีความมั่งคั่ง ต้องการที่จะแสดงฝีมือหรือแสดงงานฝีมือที่เต็มไปด้วยอัจฉริยะภาพ งานศิลป์มีได้แสดงความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างสรรค์แต่อย่างใด ในบรรดาหัตถกรรม อาจจะกล่าวได้ว่า เครื่องปั้นเผาเป็นงานศิลป์ที่โดดเด่นที่สุด

ก. เครื่องถ้วยเปลือกใช้ การผลิตเครื่องปั้นเผาเป็นจุตมุ่งหมายประโยชน์ใช้สอยและเพื่อแสดงความสวยงามประณีต ความบริสุทธิ์หอมดจดในรูปลักษณ์และลีสัน ถือเป็นความพึงพอใจที่ได้เห็นและได้สัมผัส พระราชสำนักและปัญญาชนล้วนให้ความหมายแก่เครื่องปั้นเผาเป็นแรงดลบันดาลใจให้เกิดการสร้างสรรค์วรรณคดี แม้เครื่องปั้นเผาจะผลิตด้วยเครื่องจักรให้ได้เครื่องปั้นเผาที่สมบูรณ์แบบ แต่ก็มีความสวยงามประณีต เครื่องถ้วยเปลือกใช้ที่แท้จริงได้ปรากฏตั้งแต่สมัยถังและสมัยช่อง

บุคคลของของเครื่องถ้วยเปลือกใช้สมัยชิงคือ รัชสมัยจักรพรรดิศั้งสี จักรพรรดิทรงโปรดปรานเครื่องถ้วยมาก ใน ค.ศ. 1682 ทรงแต่งตั้งอัจฉริยบุรุษนาม จางอิงชوان (Ts'ang Ying-hsuan) เป็นข้าหลวงยานวยการผลิตเครื่องถ้วยหัตถของโรงงานหัตถของจังหวัดจิงเต้อจง มีการพัฒนาวิธีการผลิตการออกแบบลีและลวดลาย สีเคลือบใหม่ที่เริ่มใช้คือ สีดำ สีเหลือง และสีเขียวเด่นที่ขาดตะวันตก

ตั้งว่าสี famille verte และเริ่มใช้สีเดียว สีที่ให้เลือกใช้คือ สีผุนห้าเงิน (Powder-blue) เป็นสีน้ำเงินเข้ม ริเริ่มใช้สีเหลืองและสีดำ เป็นเอกสารค์ เครื่องถ้วยที่นิยมเอกสารค์มากใช้สีน้ำเงินเข้ม สีแดง เสือดวัว และสีขาว มีการริเริ่มลงบนเครื่องถ้วยที่เป็นเครื่องดินเผาดิบ (Biscuit) ก่อนเคลือบ และมีการตกแต่งลวดลายบนสีเคลือบเช่น (Famille verte) ที่บางใส่ลงยาแล้ว นอกจากโรงงานหลวงแล้ว ยังมีโรงงานเอกชนที่ชื่อคือ เด้อห้า (Té Huo) ใน曼寧炻รูเจียง ผลิตเครื่องถ้วยที่ญี่ปุ่น ให้ชื่อว่า เครื่องถ้วยจีนขาว (Blanc de chine) โรงงานนี้ขานรุณในการผลิตรูปปั้นมาขนาดเล็กไม่เกิน 25 ซม. (Figurines) และรูปสัตว์ขนาดเล็ก (Statuettes) รูปปั้นมาที่นิยมมากที่สุดคือ รูปปั้นมาพระ แม่กวนอิม สมยชิงยังนิยมผลิตรูปปั้นมาฝรั่งด้วย ความนิยมเครื่องถ้วยเปลือกไข่ในโลกตะวันตกมีมาแล้วตั้งแต่รัชสมัยจักรพรรดิคังสี จันทุ่มสิตอย่างก็ได้ผลิตตามรสนิยมของถูกค้าชาวตะวันตก ทั้งโลกตะวันตกและจีน ต่างลองเลียนหุ่นแบบ (Pattern) และลายกันและต่างกันสิ่งเครื่องถ้วยในสภาพเป็นเครื่องดินเผาดิบไปตกแต่งดึงที่โรงงานเอง

ในสมัยจักรพรรดิหยุ่งเจิง เครื่องถ้วยเปลือกไข่นิยมใช้สีแดงออกชมพูที่เรียกว่า "famille rose" ข้าหลวงกำกับโรงงานหลวงคือ จางอิงชวน ได้ดันพบความสับสีเคลือบและสีใหม่หลายสี ช่างฝีมือผู้นี้สนใจที่จะใช้สีเดียวและนิยมลอกเลียนแบบภาษาชนะทางสัมฤทธิ์โบราณเพราะพราษสำนักนิยมของเก่าโบราณ แต่เมื่อผลิตออกมายังสี เครื่องถ้วยเปลือกไข่จางสีภาษชนะทางสัมฤทธิ์มิได้ เพราะรูปลักษณ์และการตกแต่งเหมาะกับทางสัมฤทธิ์มากกว่า ในรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลุง เครื่องถ้วยพัฒนาเทคโนโลยีจนถึงระดับสมบูรณ์แบบ วัสดุดีบสมบูรณ์มาก แต่ศิลปเครื่องถ้วยตกต่ำ การตกแต่งแสดงอัจฉริยะแต่ขาดความริเริ่ม มีความคงงามแต่ขาดความสวยงามมีคุณค่าทางศิลป์ มีการผลิตมากจนดูน่าเบื่อหน่าย แม้เครื่องถ้วยจะมีความประณีตสมบูรณ์และบางใส่ถูจีดีดกกว่า เครื่องถ้วยจากโรงงานเกียงสี เครื่องถ้วยใช้สีสด นิยมผลิตเครื่องถ้วยลอกเลียนหยก ชา กาแฟ และไน้ ได้เหมือนมาก แต่จะนับเป็นงานศิลป์ไม่ได้ เป็นแต่เพียงความแปรถูกใหม่ ความนิยมแปรถูกใหม่เป็นสัญญาณบอกเหตุว่าการผลิตกำลังเข้าสู่ภาวะตกต่ำถ้วยขาดความสวยงามมีคุณค่าทางศิลป์ เมื่อสิ้นสมัยของข้าหลวงจางอิงชวน เครื่องถ้วยที่ผลิตออกมามากชาดพังแห้งแกร้งและขาดความเป็นตัวของตัวเอง

อาจจะกล่าวได้ว่า เครื่องถ้วยเปลือกไข่จีนเป็นศิลปกรรมสุดท้ายที่ได้เจริญก้าวหน้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออก สามารถบรรลุถึงความสมบูรณ์แบบในการแสดงออกในสมัยชิง ในขณะที่ศิลปกรรมแขนงอื่นๆ ก็ต่ำ เครื่องถ้วยเปลือกไข่เป็นผลสำเร็จทางศิลปกรรมขึ้นเพียงด้านเดียวที่มีอิทธิพลในโลกตะวันตก จนเรียกเครื่องถ้วยจีนตามดันเกิดว่า China หมายถึงเครื่องถ้วยและชื่อประเทศแทนศิลปปั้นนี้

๔. หัตถกรรมหัวไว้ หัตถกรรมปราบแก่เครื่องมือใช้สอย เครื่องประดับ และเครื่องตกแต่งของสมัยชิงได้เจริญรุ่งเรืองทั้งหัตถกรรมโบราณ เครื่องทองสัมฤทธิ์มีความงดงามไม่มี

ที่ติดเลี้ยงกันเดียว แต่เป็นการสร้างสรรค์ในลักษณะของการจำลองเครื่องทองสัมฤทธิ์โบราณทั้งในด้านรูปแบบและลวดลาย เครื่องหยก เครื่องงาช้าง ที่แกะสลักแสดงความชำนาญสูงสุดและมีความบางอ่อนช้อยมาก แต่ก็เป็นการจำลองศิลปเครื่องหยกและเครื่องงาโบราณเช่นเดียวกันเพียงแต่ใช้เทคนิคดิบกว่าเดิม

ตั้งแต่สมัยมัง จึงมีความเจริญก้าวหน้า มีได้หยดอยู่กับที่ แต่ความเปลี่ยนแปลงดำเนินไปช้ากว่าโลกตะวันตกและเป็นความเปลี่ยนแปลงที่มีระดับชัดคันน้อยกว่า จึงไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วิทยาการโลกภายนอกที่จึงเห็นว่าต้องกว่าศิลปวิทยาการจีน แม้ในปลายศตวรรษที่ 19 คนจีนยังมิได้วุ่นสึกว่าอารยธรรมตะวันตกเหนือกว่า และทรงพลังพอที่จะคุกคามหรือแม้แต่ทำลายอารยธรรมจีนที่แข็งแกร่งยืนนานหลายพันปีได้ จึงมิได้คิดว่าต้องมีการแข่งขันแต่อย่างใด ความนิยมชาติพันธุ์ตนเอง (Ethnocentrism) เช่นนี้เป็นเครื่องก่อภัยให้จีนตื่นขึ้นมาต่อโลกภายนอกว่าเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดแล้ว

อย่างไรก็ตาม ความนิยมชาติพันธุ์มิได้หมายความว่า คนจีนมีความรักชาติหรือนิยมชาติ (Nationalism) ในความหมายปัจจุบัน แม้จะเป็นความนิยมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ความไม่นิยมชนต่างชาติ (Xenophobia) เกิดขึ้นและผสมผสานกับความภาคภูมิใจและความมั่นใจในอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่เหนือกว่า ความนิยมและความรู้สึกเช่นนั้นเป็นความรู้สึกที่ไม่มีปรากฏในลักษณะนิยม อีกทั้งคนจีนมิได้มีความรักชาติเหนือถึงเกิด แม้จะมีความสำนึกรึความเป็นจีนก็ตาม อีกประการหนึ่ง บ้านเมืองมีความมั่นคง ความเปลี่ยนแปลงล้วนเกิดขึ้นได้เฉพาะภายในขอบเขตพรมแดน อารยธรรมจีน เพาะาะขึ้นปกครองอีกด้วยนิยมว่า ความเปลี่ยนแปลงต้องมีความหมายสมสอดคล้องต้องกันกับระบบที่ตั้งมั่นแล้ว แบบอย่างที่ดีงามในยุคต่อไปที่อีก มิได้อยู่ที่อนาคตแบบความคิดของชาติพันธุ์ ก็จึงไม่มีอุดมคติความก้าวหน้าเพื่อสิ่งที่ดีขึ้น อาจจะกล่าวได้ในท้ายสุดว่า สาเหตุแท้จริงของความแตกต่างของจักรวรรตจีนในศตวรรษที่ 19 คือ ความชังกันน้อยอยู่กับที่ของภูมิปัญญาจีน อันสืบเนื่องมาจากการที่ราชวงศ์ต้องด้าวตัวครองบดบังเจ้า ราชวงศ์ซึ่งเองก็ถูกจารีตประเพณีที่เข้มงวดครอบงำอีกทothานนี้ ในขณะที่ในโลกตะวันตก ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเมืองการปกครองและเศรษฐกิจได้ก้าวสู่หน้าจีนไปไกลถึงแล้ว

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในศตวรรษที่ 19 จีนคือภูมิท่าอำนาจผู้สร้างเกียรติประวัติอันเกรียงไกรให้ปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชึ้น ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์หยวนของชาวมองโกล ราชวงศ์หมิง และราชวงศ์ซึ่งของชาวแมนจู

1. จักรวรดิจีนสมัยชิง (ค.ศ. 1644–1912)

ชาวแมนจูได้แสดงความสามารถในการรบพิชิตดินแดนมาแล้วก่อนที่จะได้ครอบครองจีนตั้งแต่เดินได้จากการที่กองทัพแมนจูได้สถาปนาจักรวรดิเริ่มต้นขึ้นที่แมนจูเรียดังแต่ ค.ศ. 1621 พิชิตมองโกเลียในและภูมิภาคอุ่มแม่น้ำอาmur (Amur Region) ภายหลัง ค.ศ. 1631 และพิชิตเกาหลีได้ใน ค.ศ. 1637 อำนาจของจีนสุดท้ายเมื่อสามารถครอบครองจีนได้ใน ค.ศ. 1644 สันติสุขระบบการปกครองที่มีความระมัดระวังพอประมาณ การตั้งถิ่นฐานแห่งนอนและการเสียภาษีรายหัวล้านเป็นปัจจัยสำคัญให้ราชวงศ์สามารถสถาปนาความมั่นคงแห่งรัฐและสามารถสถาปนาจักรวรดิอันยิ่งใหญ่ได้ภายใน 3 รัชกาลสืบท่อเนื่องกัน 135 ปีคือ รัชกาลจักรพรรดิคั่งสี ผู้ทรงพลังแข็งแกร่งและทรงพระบรมเดชานุภาพยิ่ง จักรพรรดิที่บุกเบิกและจักรพรรดิเฉียนหลง

1.1 รัชสมัยจักรพรรดิคั่งสี

ตามประวัติศาสตร์อันยาวนาน การปกครองและควบคุมจีนทั้งประเทศยากที่จะยังคงนานได้ ถ้าจีนไม่สามารถครอบครองเอเชียกลาง เพราะเอเชียกลางเป็นปราการแรกในการตั้งรับการรุกรานของ盎格ริยันมองโกลและเตอร์ก ความมั่นคงปลอดภัยของจักรวรดิจีนอยู่กับการสถาปนาความมั่นคงปลอดภัยตามชายแดนจีนภาคเหนือและภาคตะวันตกเป็นเบื้องต้นเสมอมา การรับซึ่ขาดกันด้วยเชิดความสามารถทางการทหาร ก่อนยุคใหม่แห่งอุตสาหกรรมและเป็นไฟ การระบบหลังม้าและการใช้ธนูเป็นเครื่องซึ่ขาดการศึกสงครามในภูมิภาคเอเชียตะวันออก แม้ชาวมองโกลและชาวแมนจูจะใช้ปืนไฟบ้างแล้วเพื่อตีป้อมค่ายกีดกัน

เส้นทางออกไปป่าสีเอเชียตะวันตกและเอเชียกลางคือ บริเวณเทือกเขาอัลไต (Altai) และอุ่มแม่น้ำอิสี (Ili, ในชื่อเกียงตะวันตกเดิมหนีอปัจจุบัน) ซึ่งล้วนเป็นดินแดนเดือร์กมุสลิม (Chinese Turks) ที่เรียกว่า จีนตุรกีสถาน (Chinese Turkistan) ในศตวรรษที่ 17 เมืองรวมศรีษะลึกลับอย่างการ (Dzungars) อาศัยอยู่มากตามชายแดนตะวันออกเดิมหนี ชาวรัสเซียเริ่มคุกคามมีที่ท่าจะเข้าครอบครองอุ่มแม่น้ำอามูร (Amur) และอุ่มแม่น้ำยูซูร (Ussuri) ซึ่งเป็นดินแดนจีนใกล้ชิดแมนจูเรีย ดังนั้น นอกจากการปราบเสี้ยนหนานแผ่นดินภายใต้เจ้า จักรพรรดิคั่งสีจึงต้องทรงระยะเวลาด้วยมมองโกลและภัยรุสเอเชียด้วย

ใน ค.ศ. 1685 กองทัพแมนจูสามารถขับพากรัสรเซียออกจากสู่อุ่มแม่น้ำอามูรได้สำเร็จแต่จีนก็ไม่ปราบนาที่จะก่อศึกสงครามกับรัสเซีย ด้วยเกรงภาวะศึก 2 ด้านทั้งมองโกลจุนกรรและรัสเซีย อีกทั้งจีนเองต้องการเดือนศึกมองโกลจุนกรรมากกว่า ส่วนรัสเซียเองก็ต้องการมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีน รัสเซียจึงยินยอมเจรจาด้วยตัวการณ์พิพากษับจีนและลงนามในสนธิสัญญาที่เมืองเนร์เชินสค์ (Nerchinsk, เมืองชายแดนบนฝั่งแม่น้ำอามูร) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1689 สนธิสัญญาฉบับนั้นเป็นฉบับแรกที่จีนได้ลงนามกับมหาอำนาจชาติตะวันตก ตามสนธิสัญญาฉบับนั้น

มองโกเลียนอกเป็นดินแดนที่ไม่เป็นของใคร ("no man's land") เป็นการกีดกันรัฐเชียให้มีพรมแดนห่างออกไปจากจีนมาก รัฐเชียต้องรื้อป้อมค่ายและอพยพชาวรัฐเชียออกจากดินแดนอัลบาชิน (Albazin) พรอมดินแดนจีนมีความมั่นคงยิ่งขึ้นนับแต่นั้นมา

ในการเชี่ยวญกับพวกลงของโกลต์ จักรพรรติคังสีทรงปักป้องชนมของโกลของรัฐชาลชา (Khalkha) ของดินแดนมองโกเลียกลาง (Central Mongolia) จากภัยมองโกลจุนการคุกคาม และในค.ศ. 1691 ทรงเป็นประธานในมหาสมາคมมองโกล มีพระบรมราชโองการให้จัดตั้งรัฐชาลชาใหม่เป็น 4 รัฐ ห้าปีต่อมา กำลังแสนยาหูภาพแม่นๆ ได้บันทึกยึดมองโกลจุนการจนยื่อยับ ภูมิภาคเอเชียกลางเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างจักรพรรติแล้ว เป้าหมายต่อไปคือ อิร์เบต

ใน ค.ศ. 1705 จักรพรรติคังสีทรงแต่งตั้งดาไล 喇嘛 ให้โดยพลการ ชาวอิร์เบต ซึ่งต่อต้านโดยมองโกลจุนการได้ทันท่วงที ใน ค.ศ. 1717 กลุ่มมองโกลจุนการบุกโจมีดนครหลวงลาชา (Lhasa) แล้วบุกเข้ากองทหารแม่นๆ แต่ต่อมาอีก 3 ปี จีนได้พิชิตอิร์เบต

1.2 รัชสมัยจักรพรรติหยุ่งเจิง

แม้จักรพรรติคังสีจะทรงพิชิตเอี้ยกลง ปราบหัวพวกลงของโกลและอิร์เบตได้รับคำบัญชาแต่เมื่อสิ้นแผ่นดินนั้นแล้ว จักรพรรติหยุ่งเจิงก็ยังต้องเผชิญปัญหาชายแดนใหม่อีกด้วย จีนและรัฐเชียก็มีปัญหาพรอมดินแดนไม่แห่นอน จึงมีการตกลงทำสนธิสัญญาอีกดับบันที่เมืองเคียร์ตา (Kiakhta) ใน ค.ศ. 1727 สนธิสัญญาฉบับนี้ได้ปักปันพรอมดินแดนของมองโกเลียของจีนกับไซบีเรีย ของรัฐเชีย สนธิสัญญานี้ยังเขียนลงในสคและเคียร์ตาให้คุณประโยชน์แก่จีนมาก เป็นครั้งแรกที่จีนสามารถสถาปนาความมั่นคงตามพรอมดินจดเซตทุ่งหญ้าสั้นได้สำเร็จ ตามสนธิสัญญาเคียร์ตานั้น จีนยังได้รับมิตรไมตรีจากการรัฐเชียและสามารถกำหนดให้รัฐเชียเป็นดินแดนกั้นระหว่าง (Buffer) กับดินแดนของพวกลงของโกล

นอกจากปัญหามองโกลและรัฐเชียแล้ว ศกครามกลางเมืองในอิร์เบตระหว่าง ค.ศ. 1727-1728 บีบบังคับให้จีนต้องส่งกองทัพเข้ารับเงิน จัดตั้งข้าหลวง 2 คนปกครองและมีกองทหาร 2,000 คนประจำการ อิร์เบตกลับกลายเป็นรัฐในอารักขาของจีนอีกครั้งหนึ่ง

1.3 รัชสมัยจักรพรรติเมียนหลุ่ง

การสร้างจักรพรรติในรัชกาลนี้เป็นชื่อสืบทอดมาจากว่าเป็นการบรรลุความมุ่งหมาย 10 ประการ (Ten Achievements) และเป็นการพิชิตด้วยมหาภูมิทัศน์ 10 ครั้ง (Ten Victories)

พระราษฎร์ใจโศกบายในจักรพรรติเมียนหลุ่งได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้หลายประการได้แก่ การสถาปนาความมั่นคงโดยการเด็ดจศิกโคนั่นสัมชนมองโกล การปราบกุ่มมองโกลตะวันออกต้องเริ่มด้วยการปราบชนกุ่มมองโกลตะวันตกก่อนโดยเฉพาะกลุ่มกัลมูก (Kalmuks) การพิชิตกุ่มแม่น้ำอิสต์และชินเกียงเพื่อบันทอนพลกำลังยานพาหนะของพวกลัมมูก และการครอบครองอิร์เบตเพื่อเสริมความมั่นคงของชินเกียงและมองโกลเชีย พระราษฎร์ใจโศกบาย เช่นนี้ทำให้รัชกาลนี้เต็มไปด้วยศึก สงครามครั้งใหญ่ ๆ

ในต้นรัชกาลนั้น พากมองโกลผ่านจุกการบุกของโกรเลียแต่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้แก่จีน พากมองโกลก็ล้มมุกเป็นกลุ่มที่สองที่ต้องยอมสยบศิโรราบท่อ กองทัพมานาน นับแต่นั้นมา อนารยชน มองโกลก็ตืบตันสืบเชื่อปิดจากการเป็นภัยคุกคามเจนมาข้านานกว่าพันปี ในรัชกาลจักรพรรดิเฉียน-หลุนนั้น จักรพรรดิจีนแผ่ขยายเข้าครอบครองบริเวณเจนตุร์กีสถานและบริเวณโค-โนร์ (Koko Nor หรือทะเลสาบบูลู, Buluo Lake) ราชวงศ์ซึ่งได้ตั้งชื่อตินเดนทั้งสองแห่งนี้ใหม่ว่า ซินเกียง (Sinkiang แปลว่า เมืองcheinใหม่, New Dominion) และกำหนดเป็นพื้นที่การปกครองพิเศษโดยตั้งแม่ทัพเป็นผู้ว่าราชการ ตั้งศูนย์อำนาจอยู่ที่สุ่มแม่น้ำอิสต์และมีกองทัพประจำการ

การครอบครองซินเกียงและมองโกรเลียซึ่งล้วนเป็นดินแดนในภูมิภาคเอเชียในนั้น ทำให้เกิดความประسانกอกลืนกันระหว่างเจนซึ่งเป็นจักรพรรดิเทเกห์รา กับอนารยชนผู้ต่าง ๆ ของเชตุ่งทัญญาสัน ถือทั้งการที่ราชวงศ์ซึ่งเพียรพยายามจนท้ายสุดได้ครอบครองมองโกรเลีย อีเบต และซินเกียง ล้วนเป็นการสืบต่อจุดมุ่งหมายเดิมของจักรพรรดิจีนในอดีตคือ การเข้าครอบครองแม่น้ำ Tarim (Tarim Basin) ในใจกลางของเอเชียกลาง เพื่อเป็นการสร้างปราการกระทำบังศึกศัตรูที่จะมาจากทิศทางนั้น

เมื่อพรมแดนภาคเหนือและภาคตะวันตกมั่นคงแล้ว จักรพรรดิเฉียนหลุนจึงเริ่มเปลี่ยนทิศทางการสร้างจักรพรรดิไปสู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่าง ค.ศ. 1765-1769 กองทัพจีนบุกพม่าและไปไม่ถึงนครอังวะ ถึงกระนั้น พม่าก็ต้องยอมก้มเกล้าประนมกรต่อจีน กองทัพจีนยังบุกเนปาลใน ค.ศ. 1792 เพราะชาวเนปาลบูกอีเบตก่อน ทหารกรุรชา (Gurkhas) ของเนปาลพ่ายแพ้และถูกต้องยอมรับอำนาจจีน พรมแดนจีนเริ่มประชิดอินเดียซึ่งตกเป็นเป้าหมายอาณาจักรของอังกฤษ

จักรพรรดิจีนในสมัยชิงยังให้ภูมภาคในรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลุน ซึ่งถือเป็นยุคทองของจีนและราชวงศ์ซึ่ง จักรพรรดิแห่งขยายไปศาลาจากต้นแคนดานมองโกรเลียอกในภาคเหนือไปจดมณฑลกว่างตุ้งในภาคใต้ จากชายฝั่งทะเลตะวันออกไปจดເຊຍกลางในภาคตะวันตก บรรดาประเทศใหญ่หน้อยในเอเชียกลาง เอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ต้องยอมรับอำนาจจีน จักรพรรดิของราชวงศ์ซึ่งยังให้ภูมภาคในรัชสมัยชันและสมัยถัง จะเป็นรองกีฬาจะจักรพรรดิมองโกลของศตวรรษที่ 13 เท่านั้น จักรพรรดิมีขอบเขตที่สูงมากขึ้นไปแฟไฟศาลาและมีประชากรมากที่สุดอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ราชวงศ์ซึ่งได้ปิดจลาจลภัยมองโกลและภัยเหลอร์ก ซึ่งเป็นภัยมหันต์คุกคามเจนตามชายแดนภาคเหนือและภาคตะวันตกในประวัติศาสตร์จีนได้สำเร็จ เมื่อสิ้นศัตวรรษที่ศแล้ว จักรพรรดิจีนมีความพึงพอใจในอำนาจแล้ว ไม่คิดแสงทางอำนาจหนึ่นนาน้ำได้ กำลังแสดงนำที่สูง กองทัพยก ให้ก่อตั้งทัพเรือ ภัยจากนานาแห่งวันออกให้สิ้นสุดไปแล้ว เมื่อถึงศตวรรษที่ 18 จีนมีได้เฉลี่ยวใจต่อไปได้ว่าจะต้องเผชิญภัยคุกคามจากทางทะเลที่กำลังจะคืบคลานมาสู่จีนในศตวรรษต่อมา อีกประการหนึ่ง จักรพรรดิที่ยังให้ภูมภาคต้องอาศัยบ

ประมาณมหาศาลเพื่อการบริหารและปักป้อง จักรวรรดิขนาดใหญ่จึงกลับกลายเป็นภาระใหญ่หลวงสำหรับราชวงศ์ซึ่งในศตวรรษที่ 19 เมื่อรัชวงศ์ซึ่งมีปัญหาการคลังสัมஸย์ สุดวิสัยที่จะรักษาจักรวรรดิและราชวงศ์ไว้ได้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : ลักษณะเนื้อแท้

ความยิ่งใหญ่ของพลานุภาพได้ปรากฏเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อชาวยุโรปมาป่าประเทศราชวงศ์ซึ่งขึ้นปกครองจีน พร้อมแคนจักรวรรดิจีนในศตวรรษที่ 18 แต่มาถูกแคนจีนปัจจุบัน ด้วยประวัติศาสตร์อันยาวนานหลายพันปีและในฐานะที่เป็นอภิมหาอำนาจ จีนมองโลกอย่างไรและมีความสัมพันธ์อย่างไรต่อโลกภายนอก?

2.1 โลกทัศน์

จีนเป็นสังคมที่เห็นแต่ตนมองเป็นหลัก (Self-centered) และมีความมั่นใจในตนเอง (Self-assured) มากจนเห็นโลกภายนอกต่ำต้อยไร้ค่า สมควรแต่จะพยายามต่อจีนมากกว่าอื่นโลกทัศน์จีนถือว่า จักรวรรดิจีนเป็นศูนย์กลางของจักรวาล (Sinocentric World Concept) จีนมีความเชื่อมั่นและประจักษ์แก่ตัวตนของตัวว่า จักรวรรดิจีนเป็นอภิมหาอำนาจ ยิ่งใหญ่ด้วยพื้นที่อันกว้างใหญ่ในพื้นที่ทางพลาญุภาพด้วยกำลังและอาณาจักรเป็นที่ครองครัวมหกรรมของชาติ มีประชาราฐมหามหาศาล อุดมด้วยทรัพยากรในแผ่นดิน มีความมั่งคั่งและยิ่งใหญ่ด้วยอารยธรรมความเจริญเก่าแก่ โลกทัศน์จีนเช่นนั้นดูเป็นจริงยิ่งขึ้นในสมัยราชวงศ์ซิง ในระเบียบแบบแผนของโลก อารยธรรมจีนและระบบศีลธรรมจรรยา มีความยิ่งใหญ่กว่าชนชาติใด ๆ ในโลก จีนมีความเชื่อมั่นยิ่งนักในความยิ่งใหญ่เป็นหนึ่ง ไม่เป็นสองรองใครในจักรวาล และถือว่าความยิ่งใหญ่ของพลังอำนาจเหนือประเทศเพื่อนบ้านคือความเป็นจริงตามธรรมชาติวิสัยที่จะต้องเป็นเช่นนั้น²⁴

2.2 ลักษณะความสัมพันธ์

ทรงคุณที่มองว่าจีนเป็นรัฐจักรวรรดิ เป็นแกนกลางของโลก (Middle Kingdom) และถือตนว่าเป็นหนึ่งในจักราตนั้น มีส่วนกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ที่จีนพึงมีต่อโลกภายนอกว่า ต้องเป็นความสัมพันธ์บนพื้นฐานแห่งความไม่เสมอภาคกัน โลกเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ มีจีนเป็นผู้นำครอบครัว จักรพรรดิจีนผู้ทรงเป็นพระโอรสแห่งสวรรค์ ทรงเป็นผู้แทนมวลมนุษยชาติ ในการมีความสัมพันธ์กับสวรรค์ผู้ทรงพลังยานพาณิชย์อันลึกลับ จักรพรรดิทรงปกคล้องมวลมนุษยชาติในแหล่งที่มา (All under Heaven) จักรพรรดิต้องทรงบ่าเพญพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขแห่งมวลมนุษยชาติ การมีความสัมพันธ์กับจีนต้องเริ่มด้วยการถวายเครื่องราชบรรณาการแด่องค์จักรพรรดิและต้องถวายบังคมโดยคุกเข่า 3 ครั้ง และก้มศีรษะจดพัน 9 ครั้ง

คตินิยมความสัมพันธ์ที่มีการถวายเครื่องราชบรรณาการ (Tributary Relations) เป็นเบื้องต้น ยังสะท้อนความเชื่อมั่นเดิมของคนจีนที่ถือตนเป็นรัฐอภิมหาอำนาจยิ่งใหญ่ ทรงอำนาจ

และเจริญรุ่งเรืองที่สุด มีประวัติศาสตร์ยันยาวนานนับย้อนหลังไปหลายพันปี อารยธรรมจีนนี้ ประเสริฐสุดเป็นที่นิยมยกย่องและถูกเลียนแบบอย่าง ความนิยมอารยธรรมจีน (Culturalism) นี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรัฐทั้งหลายโดยรอบมีความหมายยิ่งใหญ่สำคัญกว่าพิธีกรรม เครื่องราชบรรณาการและการถวายบังคม นานารัฐล้วนฟังพอยิ่งในความสัมพันธ์เช่นนั้น ยิ่งดี ปฏิบัติตามเงื่อนไขจีน ประพฤติปฏิบัติดินให้เหมาะสมสมตามระบบของจีน และยกย่องจีนยิ่งใหญ่ทรง พลังและเจริญสูงสุด ความสัมพันธ์ที่มีการถวายเครื่องราชบรรณาการย่อมเป็นเครื่องประจักษ์ พยานความยิ่งใหญ่ทรงพลังอำนาจและความเจริญสูงสุดของจีน แม้บางครั้งความสัมพันธ์นี้จะ ปรากฏว่าสำคัญเกินจริงก็ตาม โดยเนื้อแท้แล้ว ความสัมพันธ์ตามเงื่อนไขจีนเป็นคุณอเนกประสงค์แก่ รัฐที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากการค้าขายกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรัฐโดยรอบมีได้มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้ากับข้า臣ตามระบบศักดินาสวางมีภักดี แม้ผู้ปกครองรัฐนิยมที่จะให้จีนรับรองอำนาจการปกครอง ของตนให้มีความถูกต้องชอบธรรมยิ่งขึ้น โดยขอพระราชทานพระนามในการครองราชย์ พระราชน สาวน์ตราดั้งและพระราชนฤทธิ์เพื่อใช้ประทับพระราชทานสาวน์ตราไว้จัดการพระดิจีน

ความสัมพันธ์เช่นนี้ยังครอบคลุมขอบเขตแวดวงทุกกลุ่มชนของความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ โดยเนื้อแท้แล้ว ความสัมพันธ์เช่นนี้มีได้มีลักษณะจัดการรัฐด้วยมีเดียวเพรา จีนไม่มีอำนาจปกครองหรือครอบบ่ามประเทศเหล่านั้นโดยตรง²⁵ บรรดาประเทศเพื่อนบ้านยินยอม ปฏิบัติตามที่จีนกำหนดไว้เพียงเพื่อต้องการความคุ้มครองปกป้องจากจีน หรือต้องการติดต่อการค้า กับจีนเป็นเครื่องตอบแทน

3. กระแสร้งนธรรม

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 จีนมีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่า จักรวรรดิจีนมี ความมั่นคง ความมั่งคั่งและความเจริญสูงสุดในโลก ในเมืองในโลกจะทัดเทียมได้ คตินิยมเช่น นี้ได้สืบทอดเนื่องมาถึงศตวรรษที่ 20 ว่า จีนไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดที่จะต้องคิดหรือเริ่มสร้าง สรรค์สังคมจีนที่สมบูรณ์ด้อยแล้ว สังคมจีนถูกสถาปัตย์ให้เป็นสังคมที่ทุกดอยกับที่แห่งจะไม่มีความเปลี่ยน แปลงอีก อารยธรรมจีนประสบความสำเร็จสูงสุดในการแสวงหาจุดมุ่งหมายที่จะให้มีการสืบท่อ เนื่องและป้องกันมิให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอันใดในชั้นที่ฐาน นวัตกรรม (Innovation) ไม่อาจจะ เกิดขึ้นได้ คนจีนจึงขาดความคิดเห็นจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกและรู้จักโลก ภายนอก โลกของจีนคือโลกที่สมบูรณ์ตามอุดมคติแล้ว สังคมจะที่ตั้งอยู่โดยตลอดเดียวของจีนเองก็มีส่วน ทำให้จีนไม่สามารถมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกและสกปรกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรม ความเจริญกับโลกภายนอก

4. ความสัมพันธ์ทั่วไปกับโภกภัณฑ์

ประวัติศาสตร์จีนสมัยหลังสังคาร์มีน (Opium War, ค.ศ. 1839-1842) มักถือว่า สังคาร์มีนเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดประเทศจีนสู่โลกภายนอก แต่โดยเนื้อแท้แล้ว ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์จีนย้อนหลังไปหลายปี จะพบว่า จีนมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกกับชนชาติต่างๆ บันผืนแผ่นดินใหญ่ทวีปเอเชีย ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการติดต่อค้าขายและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมตามธรรมชาติวิถี จีนมีได้อยู่โดยเดียวปิดประเทศสอด การปิดประเทศมาปรากฏชัดเฉพาะในศตวรรษที่ 17 แต่ก็เป็นการปิดประเทศที่มิได้เต็มความหมายอย่างแท้จริง

4.1 บทบาทของคณะนักบวชคริสต์

จักรวรรดิจีนได้จำกัดขอบเขตความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกไว้เฉพาะในแวดวงการค้า แต่ตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 ชาวตะวันตกได้มุ่งมาสู่จักรวรรดิจีนโดยใช้การค้า เรือปืน (Gunboat) และนักบวชคริสต์ในต่างแดน (Missionaries) เป็นเครื่องมือสำคัญในการ “ปล้นสะดมยำ” จักรวรรดิจีน²⁶

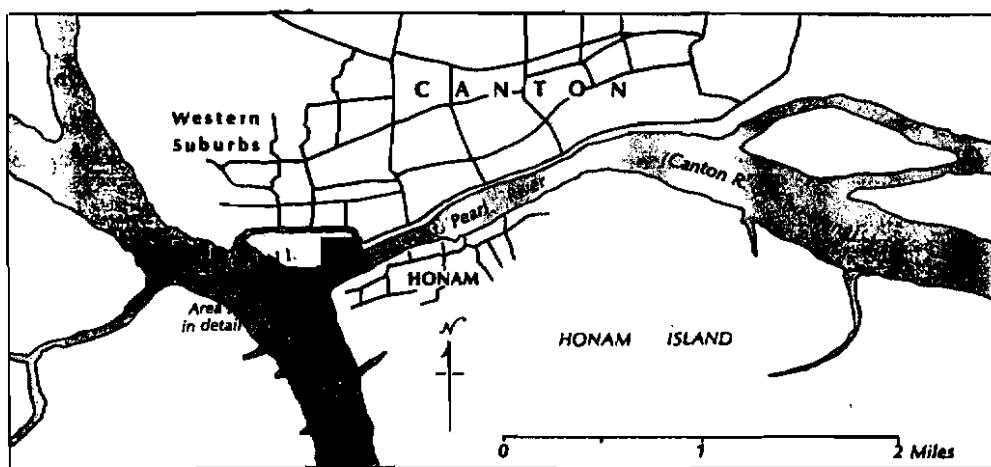
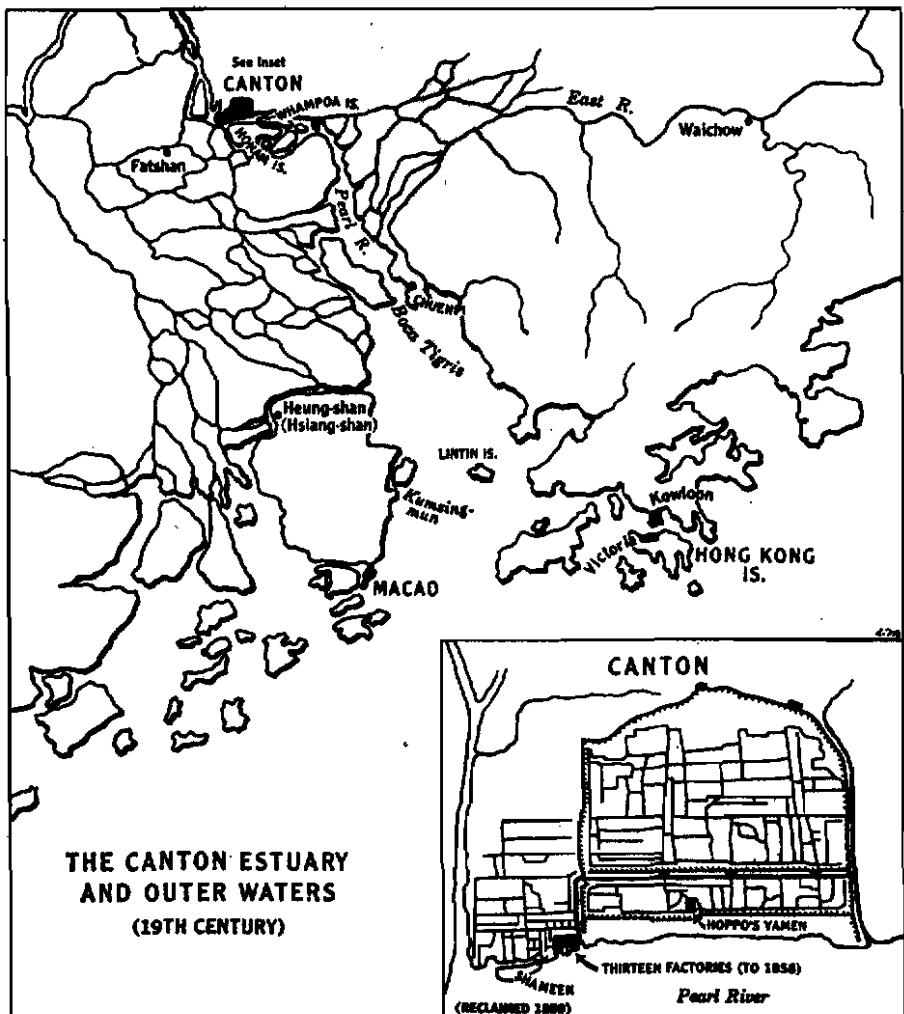
แม้ราชสำนักว่าติ้กันมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีนักกับพระรายสำนักจีนมาโดยตลอด ศตวรรษที่ 18 เพราฯไม่ยอมรับพิธีกรรมตามเจ้าตัวพระเพลย์จีน นักบวชเยซูวิท (Jesuit) ยังคงมีบทบาทในแวดวงชนชั้นปักครองจีน เพราฯเป็นผู้คงแก่ความรู้ เป็นนักวิชาการปัญญาชน สามารถสماคมกับชนชั้นปักครองจีนซึ่งเป็นชนชั้นผู้รู้เช่นเดียวกันได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในแวดวงปัญญาชน นักบวชเยซูวิทยังเป็นผู้ช้านาญการทางเทคโนโลยี ศิลป์และนักวิทยาศาสตร์ คณะนักบวชนิกายคาಥอลิกทุกสำนักโดยเฉพาะสำนักบวชเยซูวิทส่วนจะต้นหักห้ามห้ามเหตุ มีจดหมายเข้ามาและหนังสือติดต่อกับศาสนจักรในยุโรป เอกสารเหล่านี้ได้ทำให้ชาวตะวันตกโดยเฉพาะปัญญาชนรู้จักจีนดีมากขึ้น และเกิดความนิยมการขยายตัวของจีนโดยเฉพาะหลักการที่ฐานของสังคมและการปกครองแบบจีน แต่สำหรับคนจีนแล้ว กิจกรรมของคณะนักบวชมิได้สร้างความประทับใจให้แก่ชาวจีน แม้แต่การติดต่อก้าชาญทั่วไป ก็ล้วนทำให้คนจีนมีความรู้สึกนึกคิดเป็นอย่างต่อชาติตะวันตกเช่นเดียวกัน

4.2 บทบาทของชาติตะวันตก

ก. ชาวโปรตุเกส ตั้งแต่ ค.ศ. 1600 เป็นต้นมา ชาติตะวันตกทั้งที่เป็นนักบวช พ่อค้าและนักแสวงหาโชคคลาภล้วนเดินทางไปจักรวรรดิจีน ชาวโปรตุเกสไปตั้งมั่นที่เมืองกว่างตุ้ง แต่มีความสัมพันธ์ที่เลวร้ายกับจีนมาก ชาวโปรตุเกสเรียนรู้ที่จะปรับปรุงตนเองให้สอดคล้องกับอารยธรรมจีน เมื่อจีนมีธรรมเนียมปฏิบัติกำหนดมิให้พ่อค้าต่างชาติตั้งถิ่นฐานและดำเนินธุรกิจการค้าเป็นการการในจักรวรรดิ พ่อค้าต่างชาติต้องมีที่อยู่ที่กำหนดภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่ห้องถิน ชาวโปรตุเกสก็ยินยอมปฏิบัติตาม ใน ค.ศ. 1557 ชาวโปรตุเกสถือมาเก๊า (Macao) เป็นเขตให้เช่า โดยพุทธินัย (Nominal leased) มีชาวโปรตุเกสปักครองและผูกขาดการค้าต่างประเทศของจีน ณ เมืองกว่างตุ้ง โปรตุเกสยอมรับที่จะมีความสัมพันธ์กับจีนตามเงื่อนไขจีนคือ ต้องถวายเครื่องราชบรรณาการ

จีนภาคตะวันออก : นครหลวงและสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์

ปากแม่น้ำกว้างตั้งและน่านน้ำภายนอก

บ. ชาวสเปน ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสเปนมีได้รับริบัณฑ์เพราร์เมียห้าเรืองทมุ่นເກະພິສີປິນສີທີ່ສັບຕົ້ງເປັນອາລານິຄມໃນ ດ.ສ. 1564 ໂດຍທີ່ຈິນມີໄດ້ຮັບຍອມຮັບ ຈະກິດສົງຄຣາມກັນຫຸ້ນ ໂຈຣສລັດຈິນມັກຄຸງຄຣາມທມ່ງເກະພິສີປິນສີເປັນປົກຕົວສີຍ ສັບປະກຳພື້ນປາປັນໂຈຣສລັດຈິນໄດ້ຈົນຮັບຄານ ແລະເພີຍຮ່າງສົງຄະນະສມາງຫຼຸດໄປເຈົ້າພະວະຮາຍໃມ່ຕົວກັບຈິນຕົ້ງແຕ່ ດ.ສ. 1575 ຄວາມສັມພັນຮົມເມື່ອເຈື່ອນໄຂ້ກຳນົດຫຸ້ນໃນຈັກກວຽຕິຈິນ ໃນການຄ້າກັບชาวສະເປັນ ມີການໃຊ້ເທົ່າຍຸເຈັນສັບປະກຳທີ່ເຮີຍກວ່າ ຕອຄລາຣີເມັກຊີໂກ (Mexican Dollar) ສັບປະກຳການຄ້າອ່າງຝຶດກູ້ມາຍກັບມັນຄລກ ກວາງຕູ້ງແລະຜູ້ເຈິຍ ເພົ່າມີສໍາຄະນະດໍາເນີນການຄ້າກັບເມື່ອກວາງຕູ້ງໄດ້

ค. ชาวຍອດັນດາ ພາວຍອດັນດາໄປດິຈັກກວຽຕິຈິນໃນ ດ.ສ. 1604 ແຕ່ການຄ້າຫາຍກັບຈິນມີປຸງຫາເຫົ່ານີ້ຈະໂປຣຖຸເກສຊັດຂວາງ ໃນ ດ.ສ. 1624 ພາວຍອດັນດາຄາຍບ່ອນຄຣອງເກະໄຕທີ່ກວ່ານ ແກ່ນສັບປະກຳ ຄວາມສັມພັນຮົມທີ່ອີ່ງຫຸ້ນເມື່ອກຸ່ມຜູ້ສວາມວິກັດຕີ່ຈາກວິທີ່ສະຫຼັບສະຫຼັກ (Koxinga) ໄດ້ເຂົ້າຢືດເກະໄຕທີ່ກວ່ານແລ້ວຂັບພາວຍອດັນດາອອກໄປ ຢອດັນດາໄດ້ຮັວມມື້ອກັບຈິນໃນການປ່ານກຸ່ມຂອງໂຄຊີງກາເກະໄຕທີ່ກວ່ານທັກເປັນຂອງຈາກວິທີ່ສະຫຼັບສະຫຼັກໄປຄຣອນຄຣອງອີກ ດ້ວຍຫວັງມີຕົວໄມ່ຕົວແລະຜລປະໂຍ່ນທັກການຄ້າຈາກຈິນ

ດ. ชาวອັງກຸດຸນແລະຝົ່ງເສດ ພຸດີກຣມຂອງຈາໂປຣຖຸເກສ ສັບປະກຳ ແລະຍອດັນດາທີ່ເດີມໄປດ້ວຍຄວາມລະໂມບໂລກມາກາ ຕີ່ຂີ້ງປັນສະດົມຕາມນ່ານ້າແລະກ່ອ່າຫຼຸດກ່ອ່າຄືກສົງຄຣາມກັບຈິນນາໄດ້ຍອດອັນດັນ ຍ່ອມທໍາໄທຄັນຈິນໄມ່ວັສກປະກັບໃຈທີ່ຈະເປັນມີຕົວດ້ວຍນັກແລະໄມ່ເຕີມໃຈຕ້ອນຮັນຫາວູໂປ່ງ ທະເຖິ່ງທີ່ຄາມນາໃນຮະຍະເວລາຕໍ່ອມາສີຍ ອັງກຸດຸນແລະຝົ່ງເສດ ອັງກຸດຸນຕ້ອງດໍາເນີນການຄ້າໂດຍອາຍ້ເຮືອໂປຣຖຸເກສແລະສັກລົບຄ້າຫາຍກັບເມື່ອກວາງຕູ້ງແລະມາເກົ່າຫລາຍສີບປີ ຈິນໃນ ດ.ສ. 1699 ຈິນຈຶ່ງອໜຸງາຕ ໄທ້ອັງກຸດຸນທັ້ງໂຮງງານໄດ້ທີ່ເມື່ອກວາງຕູ້ງ ຝົ່ງເສດເອງການຄ້າກັບຈິນກີ່ປະສບປຸງຫາຫາດຖຸນ ບຣີ້ຊັກອິນເຕີຍ (Compagnie des Indes) ສັງຍຸກຂາດການຄ້າໃນໜານຂອງຝົ່ງເສດໃໝ່ໜ້າຕະວັນອອກ ໄດ້ຮັບອໜຸງາຕໄທ້ທັ້ງໂຮງງານໄດ້ທີ່ເມື່ອກວາງຕູ້ງ ໃນ ດ.ສ. 1728

ໃນປລາຍສຄວຣະທີ່ 18 ບຣີ້ຊັກອິນເຕີຍທີ່ຈິນໄດ້ຂອງອັງກຸດຸນດໍາເນີນການຄ້າກັບຈິນໂດຍຫາຍສິນຄ້າທີ່ໄປຈາກອິນເຕີຍແລະເອເຊີຍອາຄເນຍ ການຄ້າແພວ່າຫລາຍອ່າງຈົວດົງເວົ້າ ຖໍ່ແຫ່ງຂາວະວັນທີກຸກຂັ້ນສ້າວັນພ່າຍແຫ້ການຄ້າແພ່ງກັບອັງກຸດຸນ ເມື່ອກວາງຕູ້ງກຳລາຍເປັນຄຸນຍົກການຄ້າໄປເມື່ອສິນສຄວຣະທີ່ 18 ຕ້ວຍຜລປະໂຍ່ນທັກພານີຍກຣມແລະອຸດສາຫກຣມໃນແຜ່ນດີນຈິນທີ່ສູງກວ່າເໜືອກວ່າງຫຼານເຄຣະງົງກິຈອັງກຸດຸນໃນອິນເຕີຍ ທ່ານໄທ້ອັງກຸດຸນຕ້ອງກຳລາຍເປັນຜູ້ວິເຕີມໃນການປັບປັງຄັບໄທຈິນເປັດປະເທດໃນ ດ.ສ. 1839

ກ່າວໂໂທຢູ່ປຸປ່ອແລ້ວ ຄວາມຮັດແຍ້ງໃນຄວາມສັມພັນຮົມກັບຈາກວະວັນທີກໍາໄທຈິນໄມ່ເປັນມີຕົວຕໍ່ອ້າວະວັນທີກໍ ມີຄວາມຄອຕີແລະໄນ້ໄວ້ວັງໃຈຂາວະວັນທີການ ແຕ່ຕ້າພີຈາກນາໄທຕີ່ ຈະເກີນໄດ້ວ່າຄວາມສັມພັນຮົມທີ່ຈິນກັບຈາກວະວັນທີກໍທີ່ມາກາງທະເລີຍໃໝ່ຫຼຸນ່າກລົວວັນທີກໍສໍາຫວັນຈິນທ່າງຂາວະວັນທີກໍທີ່ກໍາຕົວກິຈການທີ່ກໍາຕົວກິຈການຈິນຄາມແນວພາມແດນວະວັນອອກເນື່ອງເຫັນອີກ ຖໍ່ສະເໝີ່ໃໝ່ເປັດປະເທດເພື່ອນບ້ານທີ່ມີແນວພາມແດນຍາວເຫຼືອປຸປ່ອປຸປ່ອຈິນ

จ. ชาวรัสเซีย รัสเซียถือเป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่มีความสัมพันธ์กับจีนในฐานะประเทศเพื่อนบ้าน เป็นความสัมพันธ์ที่มีทั้งความขัดแย้งจนเกิดสงครามซึ่งและเป็นความสัมพันธ์เสมอภาคในยามสงบตามเงื่อนไขด้วยการสนับสนุนทางการค้าและเผยแพร่ศาสนา รัสเซียจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาชีนที่นครปักกิ่ง และเรียนรู้อารยธรรมจีนดีพอที่จะรู้จุดอ่อนจุดแข็งของจีนได้ก่อนชาวตะวันตกชาติอื่น อาจจะกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในโลก ไม่สามารถ แต่ความสัมพันธ์กับรัสเซียเป็นความสัมพันธ์เสมอภาคกัน

เนื่องจากการณรงค์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์แล้ว อาจสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับชาวตะวันตกล้วนเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่น จึงมีความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจชาวตะวันตก และมีความอคติต่อชาวตะวันตกเสมอมา แต่สำหรับชาวตะวันตกแล้ว จีนในศตวรรษที่ 18 เป็นดินแดนไกลโพ้นที่มีมนต์ดึงดูดอย่างแรง ให้สนใจสืบค้นมิรู้จบ

4.3 ความนิยมจีนในโคลงตะวันตก

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับโคลงตะวันตกส่งเสริมให้มีการเผยแพร่อารยธรรมจีนสู่โลกตะวันตก วงการบัญญัติและวันเด็กมีความตื่นตัวสนใจศึกษาอารยธรรมจีนมาก นักบวช นักท่องเที่ยวและผู้ที่เคยอาศัยบนแผ่นดินจีนได้รู้เห็นและศึกษาอารยธรรมแล้วเผยแพร่โดยสื่อการเขียนบันทึกรายงาน

อารยธรรมจีนที่น้าบชัยเชฐได้เผยแพร่โดยมุสโลอกตะวันตกเป็นความเจริญที่ขึ้นถึงระดับสูงสุดยอดแล้ว ในขณะที่ในระหว่างศตวรรษที่ 17 - ที่ 18 ยุโรปกำลังไฟแรงหาเสียงในการนับถือศาสนา ปรัชญาและความคิดแบบใหม่ ชาวยุโรปนับถือจักรวรรดิจีนว่าเป็นจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ไม่ใช่แค่อาณาจักรและมีอารยธรรมเก่าแก่ ชาวยุโรปได้ศึกษาถึงชีวิตรสิ่งมีชีวิตจำนวนมาก (Chinoiserie) เครื่องด้วยเปลี่ยนไป ผ้าไหม ภาชนะกระดาษเป็นภาพ雁венจากจีน เครื่องเรือน เครื่องแต่งกายและศิลปกรรมแบบลักษณะทุกประเภท ล้วนเป็นที่นิยมกันมาก ความนิยมจีนมีอิทธิพลในการสร้างสรรค์ศิลปะตะวันตกแห่งยุค ระบบสถาปัตย์เลือกเป็นข้าราชการและวิศวกรศาสตร์คิดชิ่งซึ่งเป็นที่นิยมศึกษามากยิ่งกว่าที่คนจีนสนใจศึกษาวิทยาศาสตร์แบบตะวันตก

ชาและชิงเป็นสินค้าออกสู่ยุโรปที่สำคัญที่สุดที่ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตชาวยุโรปในการบริโภค เครื่องดื่ม อาหารจีนก็เป็นที่นิยมมากขนาดเปิดภัตตาคารและร้านอาหารทั่วไปในโลกตะวันตก ชุมชนจีนเติบใหญ่ตามมหานครและเมืองท่าของยุโรป ได้ชื่อว่าเป็นเขตเมืองจีน (China Towns) เมื่อยุโรปนิยมความเป็นจีนในสรรพสิ่ง ย้อมมีผลต่อรสนิยมและความตระหนักรู้ซึ่งในความสวยงามดังปรากฏในศิลป์rococo กล่าวคือ แม้ศิลปศาสตร์สิ่งของจีนไม่มีช่องทางเผยแพร่สู่ยุโรปในศตวรรษที่ 18 แต่ชาวยุโรปเกิดนิยมพัฒนาศิลป์จีน ที่มีความคล้ายคลึงกับแบบยุโรปที่เคยคุ้น

เมื่อถึง ศ.ศ. 1800 จังหวังมีความมั่นใจในตนเองเป็นอย่างสูงและพึงพอใจที่จะดำรงตนตามลำพังไม่ต้องพึ่งพาโลกภายนอก มีความเพียงพอในการดำเนินวิธีชีวิตของตนเป็นอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้รับอิทธิพลความคิดเห็นจากลักษณะเชื้อใหม่ที่ว่า แม้วังด้วยสิ่งบวกและมีความมั่นคงปลอดภัย จึงต้องปิดประเทศอยู่โดยเดียว ทรงคนเหล่านี้คับแคบนี้จำกัดขอบเขตความสัมพันธ์กับโลกภายนอก และทำให้จังหวัดความรอบรู้โลกภายนอกทั้งในด้านความเจริญและทั้งในด้านการติดตามไม่ทันสถานการณ์โลกที่ผันแปรตลอดมา

โลกทัศน์เดิมได้ทำให้จังหวัดในระเบียนแบบแผนเดิมๆ ประกาศ ไม่แน่และวิทยาการตะวันตกและเสียงเรียกร้องของชาวตะวันตกที่คร่ำชีวิตความสัมพันธ์อันเสมอภาคต่อ ก็อาจจะกล่าวได้ว่า ยังไม่เคยมีปรากฏมาก่อนเลยในประวัติศาสตร์ที่ประชาชาติหนึ่ง เชิญชวนกรรมด้วยความมั่นใจในตนเองมากและไม่ใส่ใจแม้แต่เหตุผลที่ยืนหยัดเช่นนั้น

150 ปีแรกของราชวงศ์ชิงเป็น 150 ปีแห่งความยิ่งใหญ่ ทรงพลานุภาพ มั่นคงและมั่งคั่ง สถาบันหลักในสังคมไม่ว่าจะเป็นสถาบันสังคมหรือสถาบันการเมืองและเศรษฐกิจ ล้วนฟื้นฟื้นความมั่นคงเป็นที่ยกย่องลอกเลียนแบบอย่าง จักรพรรดิยิ่งใหญ่เป็นที่ยอมรับและครั้นคرامเกรงกลัวโดยถ้วนทั่ว สันติสุขและความอุดมสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์เป็นพื้นฐานรองรับความเจริญได้ทุกด้านโดยเฉพาะความเจริญทางด้านศิลปวิทยาการ ความยิ่งใหญ่เกรียงไกรและความมั่งคั่งมีได้แพ้จักรพรรดิ จีนในสมัยยั่นและสมัยถังแต่อย่างใด ศตวรรษที่ 18 ถือเป็นยุคยิ่งใหญ่ (Great age) ยุคหนึ่งของจีน จักรพรรดิมีกิตติศัพท์เลื่องลือเป็นมหัศจรรย์สำหรับชาวยุโรป จักรพรรดิจีนในสมัยชิงยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่จีนได้เคยมีมา (ไม่นับจักรพรรดิมองโกล) ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ขนาดพื้นที่ ประชากร และทรัพยากรในแผ่นดิน ความเจริญทางศิลปวิทยาการและความเหมาะสม และความมั่นคงทางการบริหารของรัฐ ได้พัฒนาขึ้นสูงสุดอย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อน ชาวแมนจูประสบความสำเร็จในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ ความสงบสุขและระเบียนแบบแผนในสังคม

สันติสุข ความมั่นคงและมั่งคั่งเป็นความสำเร็จใหญ่หลวง แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาตามมา คือ ประชากรจีนล้นประเทศและทรัพยากรในแผ่นดินถูกพล่ามลากไปมหาศาล เศรษฐกิจ การเกษตรขาดความสมดุล การสร้างจักรพรรดิจีนยิ่งใหญ่แล้วกับลับละเลียดหอดึงการทหารา การสนับสนุนลักษณะเชื้อใหม่กล้ายเป็นปีดหุปิดตาปัญญาชนมิให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง และปฏิรูปจีนให้ทันกับสถานการณ์โลกอันแปรปรวนรวดเร็วยิ่ง ความเปลี่ยนแปลงนานาใหญ่จึงยกที่จะเกิดขึ้นได้และแบบจะไม่ต้องคาดหวังตึงเลยจากชาวแมนจูซึ่งนิยมเป็นผู้สืบทอด (Inheritors) มากกว่าจะเป็นผู้นิยมริเริ่มเปลี่ยนแปลง (Innovators) จะให้ชาวแมนจูเป็นผู้เปลี่ยนแปลงนั้นยากที่จะเป็นไปได้ ศตวรรษที่ 19 ได้นำความหายนะใหญ่หลวงมาสู่วิธีชีวิตจีนและวิถีความคิดจีนในทุกแง่มุม ภาระยธรรมจีนล้วนสะท้อนรายการที่จะศึกษาและเหมือนเดิมได้อีก

ใน ค.ศ. 1800 เป็นต้นมา สถาบันและทัศนคติจึงเดยสร้างเงื่อนให้เป็นจักรวรรดิที่ เจริญและยิ่งใหญ่ทrong อำนาจลั่นเหลื่อนนั่น ได้กล้ายเป็นสถาบันและทัศนคติที่ขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลเมื่อเมื่อยกับภัยตะวันตก จึงล้าทั้งโลกตะวันตกในด้านความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะ ในด้าน วิทยาการทางการ โลกตะวันตกเจริญรุ่งหน้าพร้อมทั้งท้าทายจีนแล้ว ในศตวรรษที่ 19 นั้น เองที่จีน ต้องประสบกับโศกนาฏกรรมอันยานานถึง 1 ศตวรรษเต็ม ๆ ที่จีนยากจะสืบได้ว่าเป็น ศตวรรษ แห่งความอับอายเหลือประณาณ (A Century of Humiliation) ด้วยน้ำมือชาวตะวันตกผู้ เป็นมนุษย์ผู้แคงดงตั้งปีศาจป่าเถื่อนที่จีนเคยเหยียดหยามว่าต่ำต้อยกว่าจีนมาโดยตลอด

ศตวรรษที่ 19 เปิดฉากด้วยการที่จักรวรรดิจีนต้องเผชิญเหตุบทบาทภายนอกการ ภัย คุกคามปรากรกรอบทิศและสั่นสะเทือนราชบัลลังก์ราชวงศ์ซึ่งถึงรากถึงโคน จักรวรรดิจีนที่ยิ่งใหญ่มี ความเสื่อมถอยภายใต้จวนยากรที่จะตั้งรับภัยคุกคามรอบทิศได้ ประวัติศาสตร์จีนได้พลิกชีนหน้าใหม่ โดยที่จีนไม่เคยมีความรู้ประสบการณ์มาก่อนในการที่จะดำรงคงอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ที่พลิกผัน แปรสุดหยั่งรู้และสุดวิสัยที่จีนจะหลีกเลี่ยงหรือตั้งรับให้ถูกอดได้ วันเวลาเพียง 100 ปีระหว่าง ค.ศ. 1839-1943 เต็ม ๆ นั้นยานานยิ่งนักสำหรับคนจีนที่ต้องหกอยู่ในภาวะผันร้าย เวียนว่ายวนอยู่ใน ห้วงมหราณพโดยมิรู้จุดสิ้นสุด

ឃុំពីរមាន សមតើជាព្យាយុទ្ធបិទ្ទេ